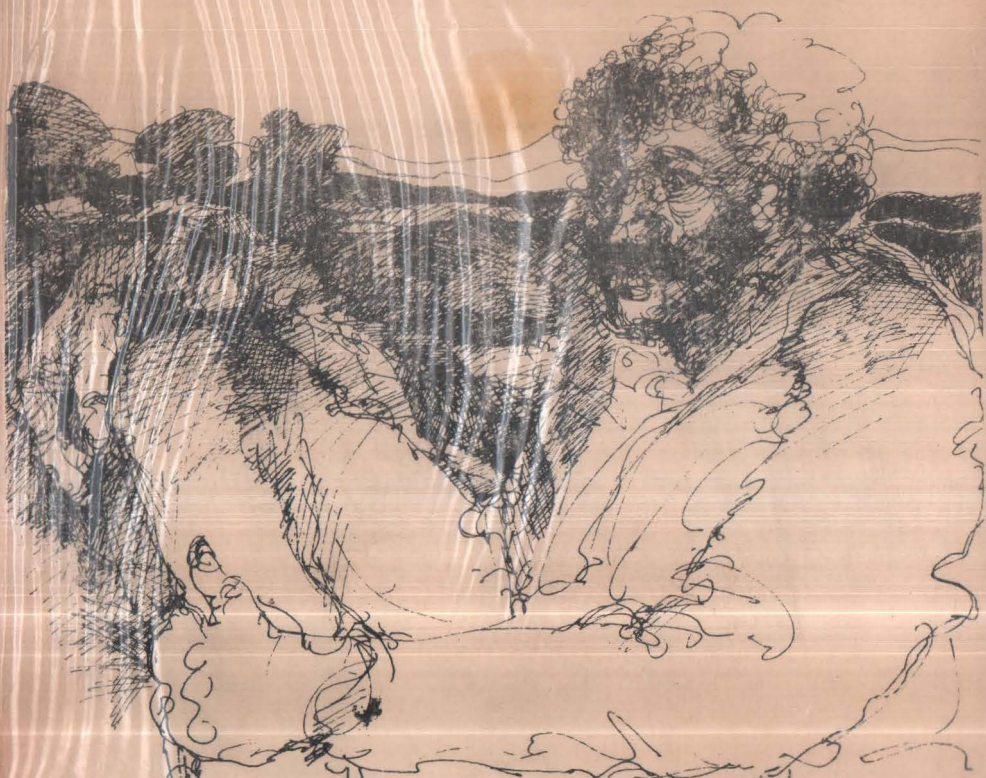
abbas sayar

CAN ŞENLİĞİ

CEM YAYINEVİ TÜRK SANATLARI

CAN ŞENLİĞİ/ABBAS SAYAR

TÜRK SANATÇILARI DİZİSİ

ABBAS SAYAR

CAN ŞENLİĞİ

CEM YAYINEVİ

Dizgi: Metin Dizimevi
Baskı: Bahar Matbaası
İstanbul, 1980

1.

YAMAÇ öğle sıcağının ilk yorgunluğunu sırtından atmaya çalışıyordu. Pörsümeye yüz tutmuş yapraklar poyrazdan esen hafif yelin serinliğini yutuyor, yavaşından geriniyorlardı.

İkindinin ilk morluğu iniyordu bağa, bahçeye... Bülbül sesi, saka sesi duyuldu yeniden. Sonra tepenin kayalıklarından keklikler «gak guvak» bıraktılar.

Yamacın altında vadi boyu şehir uzayıp gidiyordu. Karşı yamaç küçük çam yeşili, ot tazeliğiyle pırıl pırıldı. Bir de yol kıvrılıp duruyordu tepenin kalın boynuna doğru...

Bizim yamaçta, bir bağın eteğindeki ince, yeşil şeridin bir noktasına bağdaş kurup oturmuş Hüseyin Ağa bir tutam olmuş ak sakallarını kaşıdı. Karşı yamaçta peşpeşe düşmüş, bütün yük omuzlarına binmiş sap öküzleri gibi ağır, yokuş alan iki yük kamyonuna baktı. Sonra sağ elinin baş parmağını kolu ile birlikte uzattı. Gözleri büyüdü. Bağdaşında ayak değiştirdi:

— Tomafil, kamyon nerede? gıçı kırık bir Tatar arabası bile yoktu bizim gençliğimizde. Bütün yük develerin, haşavuzdan (haşa huzurdan) eşeklerin sırtındaydı. Koca şehrin tüm nakliye işlerini bunlar yapardı. Doksan üç Kırım muhacirleri getirdi arabayı, yaylıyı... Tatarların altında yaylıları görünce millet tümüyle seyrine çıktı. Beş on yıl geçmeden de bizim eşeklerin işini at, araba aldı. Daha önce eşek gaterleri vardı. En büyük ga-

terler Allılarındı, Nizamlarındı, Gürcülerindi. Ben hepsinde çalıştım. Havza pavlikelerine buğday tutardık. Samsun'a mercimek yüklerdik. Fasulye yüklerdik. Nohut yüklerdik. Karşıdan da gazyağı, pırtı, şeker çıktı mı «iki başlı Samsun kirası» olurdu.

O zaman tüccarın cümlesi Ermeniden, Rumdandı. Atamyanların, Pandeliyanların, Çavuşoğullarının, Ketencioğullarının büyük büyük pırtı mağazaları vardı. Sağa sola tüm bir dünyaya mal satarlardı. Bizden de üç beş çerden çöpten bakkaldan başka kimsecikler yoktu. Bizimkiler katip olurlardı. Bir bölüğü de aşâr vakti şahnalık yapardı. Bizim gibi gıldır gucükler de gaterlerde eşşekçilik. Bizim böyük oğlana «eşşekçinin oğlu» diye lâf atarlarmış uşaklar. O da taşı gobellerin sırtlarına indirirmiş. Çok nizah çektik bu yüzden.

Yükü bir sarıp Yozgat'tan çıktık mı o gün Arapseyfi bulurduk. Devresi gün Alaca...

2.

ASLINI sorarsanız Hüseyin Ağa şehrin güney yamacındaki bağıma tuttuğum bekçiydi. Hamamcı Mustafa Ağa'ya: «Mustafa Ağa» demiştim birkaç gün önce. «Bana kendinden uçkurluklu bir bekçi bul da üzümü, meyveleri çocukların şerlerinden kurtaralım.»

Ertesi sabah Mustafa Ağa matbaanın kapısında göründü. Peşinde yaşlı, bitik bir adam vardı. Diri gözükmeye çalışıyordu. Mustafa Ağa sıtma görmemiş sesiyle bağırır gibi konuşmaya başladı:

— Bey dedi, tam senin istediğin gibi kendinden uçkurluklu... Kimi, kimsesi yok. Tümünden YILKILIK... Oğlan oynamış oyuna gitmiş, çoban oynamış koyuna gitmiş. Kalmış orta yerde sersefil... Bir ucu sevab. Dağ gibi adamı kuru çöpe çevirmiş gavur yokluk. «Kuş uçurtmam vallaha» diyor. İcik kulağı ağır duyar. Ama gözleri sağlam. Bağ bahçe de kulak ile değil göz ilen beklenir. Piçler de tutup gece gelecek değiller ya bağ bahçe yolmaya!

«Evet» der gibi başını salladı yaşlı adam. Gözümün yürek bebeğine can verecek gibi bakıyordu:

— İyi bakarım bağına efendâ, dedi. Kuş uçurtmam. Bakma ileri yaşıma. Biz de gün gördük, hendek atladık. Neyin nerden geldiğini iyice billrik. Kuş uçurtmam vallaha. Biz yol boyu haşavuzdan eşşek çaldırmadık ki cıngıl sepet üzüm çaldırak!..

Diri diri bir süre laf etti.

— Tamam, dedim Mustafa Ağa, tuttum bu bekçiyi...

Birden yumuşayıverdi. Bakışı umutla doldu. Kendine güven hissi geldi. Yeniden dikeldi;

— Ağacının yaprağının halel getirmem bir zırnığına. Göz bebeğim gibi bakarım otuna, çöpüne... Bakma ihtiyarlığıma, bakma saçımın, sakalımın abbâlığına... Mevlâm yürekte bir can vermiş. O çarptığı kadar bağın bağ. Allah çoluğuna, çocuğuna bağışlasın! Sayende bir iki ay ekmek yiyeceğiz. Tanrım sonra da bir kısmet yaratır. Bir kapı açar. Kara gün kararıp gitmez ya... Helbet bir gün ağarır, Cenab-ı Mevlâma: «Al» derim, «bu emanetini» almaz. Zahar bizi sınıyor. Sınadığı adama bak! Seksenlik. Yook, yok yine iyiyim. Bakarım bağına şahanlar gibi. Evvel Allah kuş uçurtmam...

Mustafa Ağa söze karıştı:

— Sen icik fazla mı ne konuşuyorsun? Bağın yerini sor, çık dam başınal

«Öyle» der gibi baktı garipçe. Bir daha da konuşmadı.

Bağın yerini tarif ettik Hüseyin Ağa'ya.

«Bildim bildim» dedi başını sallayarak. Bir «Eyvallah» çökertip gitti...

3.

«AYDA yüz yirmi gayme alacağım. Yirmisi, otuzu yeter bana. İki ay sürer bekçilik. Kalır mı doksandan yüzseksen... Bir kışın yarısını buldururum bununlan... Gerisi? Gerisine de Allah kefil...»

Böyle söylene söylene yamacı çıktı.

— Nail beyin bağı nerde?

— Şu arayoldan yokuşu çık!.. Çık ya, öte taraf karışık.

Avucuyla kulağını büyülttü:

— Duymuyorum, diye bağırdı.

Bağında bostan çapalayan adam işi bırakarak bağ kıyısına geldi:

— Dede, dedi. Şu ara yoldan çıkacaksın! Öte tarafını karşına çıkacak bir bağ komşusundan sor!..

— Sağol babam dedi, Hüseyin Ağa, sağol. Eyvallah. Sora sora Bağdat bulunurmuş...

Ve yürüdü. Diklik hoşuna gitmedi. «Merkeb olacak bu yolda» dedi. «Hemi de benim Allıların gaterini sürdüğüm, gater başında gittiğim eşşek... Şimdi kemiğinin bir ufacığı bile kalmamıştır...» Ayakları yavaşladı. Altmış yıl öncesini ansımak onu birdenbire yordu. Oturdu. Şehre, karşı yamaçlara baktı bir süre... Sağındaki tepede üç beş merkeb başıboş dolaşıyor, birbirleriyle dalaşıyorlardı. Şehvet dolu sesler çıkarıyorlardı. Anırıyorlardı, kesik kesik. Duymuyordu Hüseyin Ağa. Ama anlıyordu. «Vay yavrularım, vay arslanlarım» diye söylendi. Uzun uzun bak-

tı. Yırtık, yamalı şalvarını okşadı. Sonra yelek cebine el attı. İkinci paketinden bir sigara yakaladı. Hoşuna gitti çabukluğu «Demek» dedi, «Elim titrese de daha bende iş var. İyi de bağ beklerim...»

Sigarasını yarılamadan kalktı. Ağır adım yeniden yamacın yoluna koyuldu.

— Aha, Nail Beyin bağı bura...

— Sağol yavrum sağol...

— Niye ki geldin bu bağa?

— Bekçiyim babam, bekçi...

Bağın alt kıyısında uzayıp giden çayırlığın bir köşesine oturdu. Kendince bir soluk aldı. Bir somun vardı yağlıkta. Bir de huni kağıt içinde yüz gram zeytin. Ekmeğe öpercesine baktı. Karısını ansıdı. «Onun da kemiğinin bir ufacığı bile kalmamıştır şimdiye dek...» dedi. «O da kül ufak olup gitmiştir. Ne gozel yufka yapardı. Ne gozel pazlama... Lâkin şu iki iti doğurmasa ne olurdu? Duygulandı. Eli bir süre ekmeğe gitmedi. Yine bakışı karşılara takılıp kaldı. Dalıp dalıp gitmek istiyordu. Yeniden yaşamak istiyordu geçmişini... Gülüverdi birden. «Yaa, maşallah» diye söylendi, «ne ahım şahım bir geçmiş... sanan ki saray hayatı. Sanan ki bey, paşa hayatı.» Yine de fazla varmak istemedi geçen ömrünün üstüne... Açlık duygusu dalgasını bozdu. Hayata sarılır gibi ekmeğe sarıldı. Bir iki zeytin susuzluğunu gıcıkladı. Ve de su yoktu. Su ile birlikte yatak yorgan isteği ayaklandı. Bu kez ağlar gibi güldü:

«Ha babam» diye seslendi, dört bir yandaki boşluğa. «Ha babam! suyun yok, selin yok, yatağı siktir et, sarınacak bir yorganın yok. Adın da ululuların ulusu: Bekçi... Ulan Hüseyin bekçiliğin adını da bokladın. Gredisini on paralık ettin.»

Aşağıdaki ağası birden kül ufak oldu gözünde. «Bu deyyus» dedi. «Benl has konaktan mı geldi sanar? Öyle bir yerden gelsem, ona kimin merhabasını getiririm? Avucunu yalasın deyyus... Adam olsa sorardı ipimi kuşağımı. Elime on lira harçlık sıkıştırıp yazı yabana süren kerha-

neciden ne umulur? Mayası bozuk deyyuslar...»

Canı iyisinden sıkıldı. Bağ çubuklarına, ağaçlara tiksinti ile baktı. Sonra bir pişmanlık doğdu içinde. «Ağacın, asmanın, kuşun, kurdun ne kabahati var orta yerde?» diye söylendi... Ama, susuzluk ağır basmıştı üstüne. Cerbi inecekti. İlk evlerden su alacaktı. Hiç yoksa bir testi ile.

Lokmalar yumuşamıyordu dişsiz ağzında. Eveleyip, geveleyip duruyordu biteviye...

Gözü bağdaki haymeliğe takıldı. Kendi gibi yalnız, kimsesiz gördü haymeliği... «İki garip» dedi. «İki kimsesiz, iki yetim...»

Gün akşam olmadan diri ayaklarla şehrin kıyısına indi. Hem aba, hem çuha isteyecekti. Hem de bir testi su. «Bu millet yaralı parmağa bile işemez ya, neyleyim çarem yok. Yüzümü ister istemeze yer edeceğim.»

Ağır aksak aşağı indi. İlk evlerin üç beşine yüz suyu döktü. Su dolu testiyi verdiler sadece. Aba, çuha yok...

Kolu birden yoruluvermişti. Testiyi, bitkinliği bağa çıkardı.

Güneş birden gidiverdi Hüseyin Ağa çerçöp toplarken. Mor bir karaltı sardı bağı. Aşağılarda şehir ışıl ışıl...

Hiç bir özenti duymadı ışığa karşı, şehre karşı... «Kiminde et kaynar, kiminde dert» dedi sadece... Topladığı çalı çırpıyı haymeliğin iç önünde yaktı. Alaflara keyif tuttu.

4.

BAĞA üç gün sonra uğradım. Hüseyin Ağa alt çayırlıkta bağdaş kurup oturmuştu. Hiç bir şeyle oralı gözükmüyordu. Beni görünce de pek oralı olmadı. Yaklaşıncaya dek de yerinden kıpırdamadı. Yüzüne keskin bir kılıç oturmuştu. Üç beş adım ölçüsünde şöyle bir kendinde toparlandı. Hoş geldin efendâ, dedi sadece...

Sigarasını, yiyecek paketini önüne koydum. Yalandan keyiflendi. Karşı yamaçta peşpeşe düşmüş, bütün yük omuzlarına binmiş ve de sap öküzleri gibi ağır, perişan yokuş alan iki yük kamyonuna baktı. Gözleri büyüdü ve ışıklandı:

— Heye, devresi gün Alaca. Bir yol yorgunluğu, bir de karabatasıca sivrisinek... Zalimliğin zulumdan başka yedi adı var, yetmiş adı var. Bana bıraksalar ne gavurluğunu, ne dinsizliğini bırakırım zalimliğin. Bir müslüman olmaz zalimlik... Gayrisi cümle tamam. Ne ise bey, Alacada yerdik sineği. Merkeb gıçına nışadır çalınmış gibi dört nala çıkardık yola... Çorum iki günlük yol...

5.

HÜSEYİN AĞA yataktan hiç bir söz açmadı ağasına... İki üç gün kuru toprakla cedelleşti. Hep gençliği geliyordu aklına. «Çayır çimen yatak döşek...» Baş altına da bir kesek parçası bulunca her bir yön «samanlık seyran» olurdu. Gam gasavet ne kelime? «Dert dediğin de ne senin?» Demir yatar, polat kalkardı. Yol mu yürüyor, halay mı çekiyor belirsizdi. Arada bir de hem yürür, hem bir oyun havası tuttururdu:

«Fidayda yavru gelin Fidayda
Beş yüz altın yedik bir ayda
Başını da yesin bu sevda
Gitti de gelmedi ne fayda...»

Bazan da türküsünü Bozlak havasına dönderir :

«Gurbet elde ölsem suyum kim döke
Nazlı yarim yok ki kefenim dike
Yar senin hasretinde dert çeke çeke
Açılmış yareler bitişir m'ola...»

Bu hüzünlü havanın yedek işçilerini duygulandırdığını sezinler, efkârını dağıtmak için yeniden bir oyun havasına dönerdi. Körük gibi idi ciğeri. Bir çifte soluğa bindiğini bilmezdi.

«Su gelir millendirir
Çayırı çimlendirir
Şu kızın kaşı, gözü
Ahrazı dillendirir.

Sallan gel de boylarına bakayım aman,
Ak gerdana beşibirlik takayım aman...»

Her biri bir ayrı keyif tuttururlardı yüreklerinde yeniden. Eşşekler de iştahlanır, ayaklarına tez olurlardı.

İşte, şimdi öyle değildi ne çare! Sızlayan bedeni ile kuru topraktan doğruluyor, gecenin karanlığında umutsuz bakışlarla söyleniyordu: «Bir deri, bir kemik kaldım. Toprak caz caz yakıyor bedenimi. İflahım kalmadı gayrik. Ulan ölüm! Senden merhametsizini görmedim. Hemi de adaletsizini. Gelip şu canı alsana!»

Bağrıntısı haymelikten dışarı taştı. Gece serinliğinde, haymeliğin önünde eriyip gitti.

Devresi sabaha perişan ulaştı. Canı bir şey yemek istemedi. Birkaç sigarayı peşpeşe ekledi. Kanlı gözleri daha da kanlanmıştı. Yılgınlığı artmıştı: «Gideyim» dedi, «Allah rızası için üç beş çul, çuval parçası toplayayım, şu bedenim ahir ömrümde bir rahat yüzü görsün!..»

Umut dirliği ile bayır aşağı yürüdü. İlk evlerde bir avluya saptı. Donuk yüzlü bir kadınla karşılaştı. Gururunun iyisinden kırıldığını hissediyordu. İçinden: «Bundan ötesi de olmaz» derken,

— Yavrum, dedi kadına. Ben Nail beyin bağına yeni bekçi geldim. Bir iki günlüğüne bir çul çuval ver bana...

Hüseyin Ağa'yı burun ucu dinleyen kadın birden Osmanlılaştı:

— Konağı pek yüksekten tutmuşsun, dedi. Çul çuval ne laf, halı kilim ağana yakışır, zengin sofrasına oturmuşsun, undan bulgurdan söz açarsın...

Hüseyin Ağa'nın gözü sakalının üstüne düştü. Kaşları alaylı çatıldı. «Doğru» der gibi başını salladı. Bir dilenci yoksulluğu, kimsesizliği duydu içinde. Yüreği kabullenmedi bu duyguları. Bükük belini düzeltti kadına karşı. Sesine ağır bir ton verdi. Bağırır gibi konuşmaya başladı:

— Fışkı yavrum! Ben evine sadaka dilenmeye gelmedim. Soyum belli, sopum belli. Yerim belli, yurdum belli. Ben senden emanet iki parça çul çuval istedim. Yüre-

ğim size yatkın olduğu için girdim avluna, hayatına. Seni de adam yerine koydum. Mayanız batsın! Suç sende değil, benim gibi hâlâ insandan umutvar olan kerhanecide...

Büyümüş, hırslı gözlerini ufalttı. Kırışık alnını gerdi ve avludan sokağa çıktı. «Bu ırzı kırık milletinden Kerbelâda kalsam bir yudum su istemem. Bu ırzı kırık takımının günahına talib olsan bal, kaymak fiyatına satmaz. Bunlar birbirine zulüm. Bunlar birbirine kötülük makinası. İcâd edenin sinine sıçıyım. Başıma yastık yapacağım diye boklarını istesen kırk yıl kademhaneye gitmezler. Sen yürü Hüseyin bağal Seni ora paklar. Kul köle ol kuru toprağa. Sana üstünde yatacak yer veriyor.» Sonra kendine kızdı! «Ben altını istiyorum, altını...» Yüreği iki düşünce ortasında eziliyordu. Toprağın üstü, üstün geldi. «Sen yürü Hüseyin bağa» dedi yeniden. «Seni ora paklar. Dip toprak haymalık paklar. Kaderin sana yazdığı yazı bu. Ve de bu yazı bozulmaz...»

Yine, yamacı sarmıştı ağır aksak... Yine, iyisinden yorgunluk çökmüştü üstüne. Güneş de bir ters vuruyordu ki...

Boyun damarı üstünden serinlemiş terler sızıyordu sırtına... Burun üstü bir başka ıslaklıkla kaşınıyordu. Yol üzerindeki bir ağacın avuç içi kadar gölgesine oturuverdi. Bir «of» çekti. Ama, «Emrine şükür» diyemedi. «Namaza başlasam?» der gibi bir duygu aklını yalayıp geçti. «Namaz senin neyine?» dedi. «Her boyayı boyadın bir fıstık yeşili mi kaldı? Bu it dirliğinden seni o mu kurtaracak? Şaşkın ördek gıçtan dalar. Sen gayri ne bok yediğinin farkında değilsin. Üç diyon, beş diyon. Bunadın sen iyisinden. Sen, bu akıl ile şu herifin bağını, bostanını da boklarsın. Kuş yemi olmaz it döllerinin elinde bu bağ... Yukarıdaki biraz daha irezil, biraz daha kepaze, biraz daha rüsvay, biraz daha perişan edecek anlaşılan. Varsın etsin! Emrine çoktan razılık gösterdik. Ortada alacağı bir can var. Daha da öteye yol gitmez ya!..»

6.

«— ÇORUM'u tam tamına iki günde tutardık Bey... Oradan da Merzifon. Merzifon ilayıklı yer. Şimdi ne oldu, nasıl oldu bilemem. Küçülecek değil ya! Dokuması vardı, bağı, bostanı, ekini vardı. Bir de gayretli ehalisi. Zahar büyük bir şehir olmuştur şimdi. Akşamın ilk alacalığında tutardık orayı. Seklem sepet indirdikten sonra ben bir gözden kaybolurdum. Doğru şarapçıya... Kaşınan göz arası iki böyük şişeyi ortadan kaldırırdım. Avucumun içiyle ağzımı siler «eyvallahı» çökertirdim. Bir göz ağrım vardı elinin artığı. Doğru oraya. Vay gidi günler vay!.. Vay ırzı kırık dünya vay!.. O gençliğin gittiğine mi yanarsın? O göz ağrısının, o bet bereketin?.. Hangi birine? Sonra da şu yılın yılı çektiğim rezilliğe mi?»

Oturuşunda diz değiştirdi yeniden.

Anaları söylerdi it dölleri için. Rahmetlik benden önce görmüş zahar... «Gavur piçleri» derdi, «Sizi doğuracağıma bir batman garnımdan taş düşürsem daha hayırlı olurmuş. Edeceğiniz Urusluğu edersiniz, sonra da sinimize sıçarsınız. Olmam diyesiceler, kara toprağa bulanasıcalar...»

Ben bir noktada oyun bozanlık eder, «Hüseyin Ağa, aşağıda işim var» der, bağdan ayrılırdım. Her gelişimde birbirine eklenen ve uzayıp giden eşek hikâyeleri kulağımı yara etmeye başlamıştı sanki... Eşek gaterini Samsun'a vardırırsa iş orada bitmeyecek, bu kez de dönüş başlayacak, gateri mola vere vere Yozgat'a getirecekti...

7.

«ISINMAZ bu gavurun toprağı. Temmuz dese de, Ağustos dese de... Kış oturmuş mayasına. Burnu, enfiye koklar gibi kar koklar, enfiye gibi kar çeker. Ulan, şu bizim deyyus kaderimiz ne ters... Ömür boyu eşşek fışkısıyla haşir neşir olduğumuz yetmez gibi, bir de karı kışı sardı bağrımızın ortasına...»

Kirli sakalını yüz derisini sıyırırcasına kaşıdı. Fersiz, buğulu gözlerini başparmağının ilk mafsalıyla sildi. Hafif bir ıslaklık duydu parmağında. Oldu olası göz yaşına düşmandı yüreği. Şimdi ise hiç mi hiç ağlamayacaktı. Ölümden bu yana ağlanırdı. Öbür tarafta hayır... Kendisini ölümden de çok öteye geçmiş gördü. Bu üçüncü oluşa ısındı birden. Bu üçüncü dünya pek mi pek hoşuna gitti. Bir noktaya varmıştı. Ömründe duymadığı, hissetmediği, kimseden de işitmediği bir nokta idi. Duygularına dört elle sarılmak istedi. Bu yeni dünyada bir süre yuvarlanacaktı kendince... Ağzının içi bal gibi olmuştu. Tüm bedeni rahatlıktan gevşemişti. Ama duygusu, düşüncesi kendine ihanet ediyor, bir türlü yol aldırmıyordu. Uçup gitmişti o güzel hayâl, o ölümden çok çok ötelere geçip, üçüncü bir oluşun benliğindeki titreşimi uçup gitmişti. Başlangıç noktasına bile gelemedi yeniden... «Herhal otururken uykusuz gözlerle bir rüya gördüm. Allah hayırlara tebdil ede» diye söylendi. «Hayırlara tebdil» deyimini beğenmedi. «Ne hayrı?» dedi. «Bunca yıldır gelmeyen, bundan sonra mı gelecek? Öyle hayrın içine işemiş altmışından sonra padişah olan şehzade... Gelmez ya, istemem ya, gelse bile ben de şehzadenin yaptığından aşağı bir iş yapmam.»

Hiç tanımadığı bir ölçü içinde güldü. «Bu da yeni,» dedi. Ben hiç böyle gülmezdim. Yeniden güldü. Sonra haymeliğe biraz daha sokuldu. Güneşin gidişine esef etmedi. Oturduğu toprak sanki kabarmıştı. Görünmeyen bir hallaç gelmiş, toprağı pamuk pamuk atmıştı.

Sırtını kıçının ısıttığı toprağa verdi. Ceketinin yarısını omuzlarına doladı. Ve öylece kaldı...

8.

YİNE dalgın, yine bitkin oturuyordu çayırlıkta. Gelişimin, yaklaşışımın farkında olmadı. Bakışları uzaklara takılıp gitmişti. Kısa aralıklarla sigarasını dudağına götürüyordu. İkindi serinliğinde yorgundu.

Beni gördü. Henüz yaklaşmamıştım ki:

— Aleykümselâm, aleykümselâm Efendâ, dedi.

Kendince toparlanıp saygı gösterisi yaptı. Önüne bıraktığım bir iki paket içinde hemen sigarayı seçti.

— Allaha şükür, her bir şeyim bol amma, şu cuvara bolluğu canıma can bağışlıyor. Tanrı razı olsun senden. Hiç yoksa cuvaranla yetişiyon imdadıma. Alıştırana rahmet diyemem. Lakin, kötü arkadaştan iyi.

Sonra bir yüzüme, bir de bağa baktı:

— Nasıl, dedi. Bağın bağ değil mi? Ağacın meyvan her bir şey ayan beyan ortada. Şu armutlar oluyor da elim bile varmıyor. Namussuzum siftahım yok. Helâl mal başka. Razılık başka. Ben onu bunu bilmem, bir işte razılık olacak. Rıza pazarlığı olacak. Allah da razılıktan yana. Günahımı bağışlasın Cenab-ı Mevlâm, bana bir razılık yüzü göstermedi. Benim razılığım para etmedi belkim de. Zahar çok çektim bu yüzden. Karı öldü gitti. Kemikleri kül ufak oldu toprakta. Oğlanlardan yanı olurdu bir kavga nizah olsa evde. Koca Hüseyin'e «İtim» dedirtmezlerdi. «Ana yüreği» der geçerdim. Lâkin, it dölleri adam olsalar bari... Ne gezer! Mektebe, medreseye yanaştıramadık. Yan çizdi her ikisi de... Şimdi ayarları, yaşıtları, arkadaşları yüce yüce memur. Her biri paşalar gibi. Görünce insan imreniyor. «Ulan» dedim piçlere. «Ulan eşşek dölleri! Ben oku-

madım, sürünüyom. Bir lokma için kırk dağı birden aşıyom. Kıçım yatak yorgan görmüyor. Adım «eşşekçi»ye çıktı. Size de «eşşekçinin dölü» diyorlar. Eteğinizdeki taşı dökün! İtlikten, piçlikten el etek çekin! Okuyun!.. Mümkünü mü var? Kiritliler olmam diyesiçeler. Ahir, birini semercinin yanına verdim. Birini de kalaycının yanına. Kalaycı Ermeni idi. Zaten tüm kalaycılar o millettendi. Bizimki daha ilk gün isyan bayrağını çekip geldi: «Ben gitmem. Kalaycılık Ermeni işiymiş. Ben gavur işi yapmam». Güldüm. «Ya ne işi yaparsın yavrum?» dedim. «Müslüman işi olsun,» dedi. «Pekii, bul bana senin gibi elifsiz mertekliye bir müslüman işi de o kazığa bağlayayım seni...» dedim. İcik düşündü. Sonra; «Beni de ağbeyim gibi semerci yanına ver...» Bir lahavle çektim. Canım burnuma geldi. Lâkin yine kendimi tuttum. «Ulan» dedim. «Şehirde yirmi semerci varsa onun da on beşi Ermeni. Hangi müslüman işini soruyorsun sen?..» Omuz çırptı. «Hiç yoksa karışık. Gavurun da, müslümanın da işi.» Celâllendim. «Ulan fışkı dölü» diye bağırdım. «Senin sâdenin de, garışığının da içine bilmem ne ederim. Gavur işi diyenler beni eşşeğin ossuruğuna kul köle ettiler. Adamın Müslümanı, Ermenisi, Rumu olur. Anladık bunu. Mesleğin, zanaatın gavuru, müslümanı olur mu? Bunu Icâdlayanların sinine söyletme beni... Yarın sabah götüreceğim ustana. Elini öpeceksin. Ve eşşek gibi de galeyci olacaksın...»

Arkasından da galeyci olup eli ekmek tutunca «Mezerde kemikleri sızlamasın Bogos ustanın. Sayesinde bir zanaat saabı oldum. Nur içinde yatsın!» diye methiyeler okumaya başladı. Amma velâkin «Ağa sen ısrarınan galeyci olacaksın diye diretmeseydin ben bir zanaat saabı olup dünya yüzüne çıkamazdım» demedi. «Varsın demesin. Gördük çok şükür mürüvvetini. Balık bilmez, Halik bilir... Onları bu hale getirinceye kadar çektiklerimiz Tanrı indinde makbul bir amel sayılırsa ne alâ... Yoksa benim keçemin dört ibiği suda. Varsın olsun... Bundan sonra yeşerip de bostan olacak değilim ya!

9.

AKŞAMA karşı bir tiksinti duymuyordu. Sabaha karşı bir özenti. Bir «dandili çüş» oynuyordu üzerinde zaman. Aydınlık alıp karanlığa veriyor, karanlık kucaklayıp yeniden aydınlığın kucağına atıyordu. Oysaki Hüseyin Ağa'nın yüreğinde zaman durmuş, duygusal yönden siyah beyaz niteliğini yitirmişti.

Nefis yönü yokluk görmüyordu. Ağası peynir, zeytin, ekmek, sigara bir şeyler getiriyordu. Ya, geceler boyu şu kuru topraklara serilen kuru bedeni nefis değil miydi? Çok önce geçmiş yılların alışkanlığı bir türlü yüreğine yatkın gelmiyordu.

Samranır gibi kendi varlığı ile konuşmaya başladı :

«Arkadaş bal yel. Her türlü derde şifâ...» «Nereden biliyorsun sen?..» «Vallaha, irahmetlik dedem Çapanoğlu'nun yanında uşak imiş. O, yerken görmüş...» «Eee, biz o kadar değiliz. Değiliz amma, bizim de yün yatak gördü bir geçmişte sırtımız. Bir mağara koğundan çıkmadık ya... Balı tümüyle lokmalamadıysak da, yaladık...»

Yine haymeliğe yöneldi. Sakalını kaşıdı iştahla. Kamburlaşmış sırtını düzeltti. Şehre doğru döndü. Sümkürür gibi güldü. Ağaçlara büyük bir iştahsızlıkla baktı. İlk loşluğa son gırgırlarını bırakıp susan kuşlara okkalı bir küfür savurdu.

Sesleri hayâl meyâl duyuyordu. Ama kuşların kendi aralarında gırgır geçtiklerini, seslerinin de bir dünyayı tuttuğunu biliyordu. Şimdilik çatacak, acı alacak onları bulmuştu. «Benimle oynuyor deyyuslar» dedi. «Kahpe analılar benimle oynuyor. Akılları fikirleri bana takılı... Gidin

yuvalarınıza olmam diyesiceler. Beni de küfür saabı etmeyin...»

Anasını gördü rüyasında, «Gurban olduğum Hüseyinim» diyordu anası. «Tırnağına bir dünyayı kul köle ettiğim yavrum! Uzan şu yatağa! Şu yorganı da sıkı sıkıya sarın!.....»

Bir yün yatakta, bir kaba yorgan altında yattı. Bedeni tazelendi...

Gecenin sabaha yatkın saatinde uyandı. Bedeni kazık gibiydi. Rüyayı anısıdı. Üşüdüğünü unuttu. Acılarını unuttu. Daha doğrusu böylesi yüreğini ısıttı.

Haymeliğin önüne çıktı. Rahat bir bağdaş kurdu. Sigara yaktı. Aşağıda hâlâ şehir ışıl ışıldı. Yine hiç bir özenti duymadı şehre karşı... Daha önce tedarikledığı çerçöp bir şeyleri alafladı.

Yarı mavi karışımı alaf bir hoş etti içini...

10.

BAĞ, sağdan soldan yolunuyordu. Yukarı mahallenin gobelleri Hüseyin Ağa'nın aşağı çayırlıktaki dalgınlığından, üstelik kulağının çok ağır duyuşundan faydalanıp yukarıdan bağa dalıyorlar, ne var ne yok hepsine «eline sağlık» dedirtiyorlardı. Çiftçi Mallarını Koruma bekçisi çarşıya inince matbaaya uğruyor: «Bre bey» diyordu, «Bizi adam yerine koymayıp Tanrının Ezraile terkettiği bir adamı bekçi diye tutmuşsun. Benim de zoruma gidiyor. Allahın doğrusu kulak ardına atıyorum bağını. Gobeller de tepeden inip haşat ediyorlar her bir yönü... Yetişmek de mümkün olmuyor.»

«Olur böyle şeyler» dedim İhsan Ağa'ya... Aslında bekçi İhsan'ın bu sitemli gayret gösterisi ve ilgisi Allah rızası için değildi. Geçmiş yıllarda «Bağa iyi baksın» diye arada bir görürdüm kendisini... Oysa bu yıl ufak tefek bu rızık kapısını Hüseyin Ağa kapamıştı. Sitemi, serzenişi, garibi çekiştirişi bu yüzdendi.

Ertesi gün de bağa çıktığım zaman beş sekiz küçüğü kovaladım sadece. Hüseyin Ağa işin yalandan bir ucunu gördü. Kalktı. Telâşlı telâşlı yürüdü. Çocuklara küfür eder gibi boşluğa bir hayli sayıp döktü.

11.

«'YA SEN bana yaramazsın' derse? Şunun şurası bir ayı toparlayamadık. Bir de getirdiklerini hesaba katarsa?.. O zaman aşağı yukarı 'el elde el başta' sayılır. Yook, o kadar gavur milletinden sayılmaza benzer. Tüm aylığımı verir. O para da hiç yoğundan bir, bir buçuk ay sürükler beni. Yine hamamın külhanına giderim. Boyun kırarım Mustafa'ya... 'Yavrum Mustafam, gardaşım' derim. 'Sayende cebim beş on guruş gördü. Verdi hakkımı bey... Ben yine külhanda kıvrılıp yatayım. Yine geceleri kalkar üç beş kürek kömür atarım külhana...'»

Burnuna, gırtlağına linyit kömürünün dumanlarının dolduğunu hisseder gibi oldu... Bir öksürük sardı boğazını... Bir süre öksürdü. Esmer yüzü beynine kan yürüyüşünden simsiyah kesildi. Bir tıkanıklık doldu göğsüne. Ölüyorum sandı. Sırtını haymeliğin ön duvarına başı ile birlikte dayadı. Büyük bir halsizlik içinde ayaklarını uzattı. Seksen yıllık yaşantısı kalıbı kalıbına bir iki saniyede gözünün önünden gelip geçti. Bu tablo kendine hiç yabancı gelmedi. Balkanda kurşunu yeyince bir böyle olmuştu. Bir de Kuttülammare'de.. Orada da sağ göğüs boşluğundan giren kurşun kürek kemiğinde karargâh kurmuştu. Ve bir avuç geçmişi aynaya vurmuş gibi ayan beyân görünmüştü. Bu sonuncu mu idi aceb? Bilmiyordu. «Keşkem de keşkem» sonuncu olsaydı, «Ölmüş eşşek kurtan mı korkar?» diye mırıldandı. Bakışı aşağı vadide uzanan şehri tümüyle içine alıyordu. Çatıdan çatıya atladı. Pencerelerden odalara girdi. Halılar, kilimler gördü. Karyolalar gördü, yataklar, yorganlar, yastıklar gördü. Hoşuna giden

bir odanın karyolasına uzandı...

Beş on dakikalık dalıştı bu. Yeniden gözünü açtı. Ferahladığını hissetti. Sırtını duvardan çekti, bacaklarını topladı. Bağdaş kurdu. Biraz da böyle rahatladı. Hasta bir kişinin ruh hali gelip yüreğine oturmuştu. Nazlanmak istiyordu. Sitem etmek istiyordu. Acı acı yüzünü buruşturdu. Bu isteği de böylece başından attı. Ama yüreği doygun değildi. Elinde kala kala bağı talan eden piçler kalmıştı. «Ulan domuz piçleri! Ulan olmam diyesiceler! Ulan murtad dölleri! Dağın başında da mı dirlik düzen yok bana? Ulan kuru somunuma şimdi de siz mi ağu katacaksınız? Deyyus dölleri! Sizin yüzünüzden eşşeksiz bir dirlik ile terhis emri çıkacak... Varsın, sizi doğuranların gıçı soğusun. Ellerine gına yaksın orospu analarınız. Rahimlerinden düşürür düşürmez bez parçasına sarmalayıp sokağa sürmüşler hepinizi. Babanız denen rafazılar da gayfede gonçula oynamaktan başka bir bokun adamı değiller. Kazan yuvarlanıp kapağını bulmuş... Helbet içinde sizin gibi acı mantar pişer.»

Daha da celâllendi: «Ben elin adamına ne diyevim kafir dölleri? Hem meyveyi yolarsınız, hem dalları kırarsınız. Kırık dalları saklaya saklava mecâl kalmadı bende... Siz de Allahınızdan bulun! Gayri neye gücüm yeter ki?..»

Birazcık serinledi. Sonra üstüne ağır bir yorgunluk çöktü. Haymeliğin loşluğuna sığındı...

12.

İLK selâmdan sonra yüzüme hiç bakmadı.

Karşı yamaçlara takılıydı bakışı... Aslında oraya da baktığı belli değildi. Arada bir bağdaşında ayak değiştiriyordu. Sigaraları birbirine ekliyor, aralıksız yutkunuyordu.

— Yaa, Efendâ, dedi. Bir ömrü yele sele verdik. Giden gitti. Kalanın da yukardaki Cenab-ı Mevlâm hayrını görsün! Emanet onun. Alsın! O da kurtulsun ben de!.. Orta yerde minnetini çekecek heç bir hal yok. Hemi de şükürlük... Belki de enini boyunu bilmeden şükrettiğimiz için bu hallara düştük...

Sesi daha da toklaştı:

— Kimden ne eksiğim vardı? Kim ne dedi de «hayır efendim» dedik? Hangi yükü yükledi!er de «ben bunu taşıyamam» diye itirazda bulunduk?.. Eşşekle bir ettik kendimizi de yine yaranamadık şu insanlara!.. İnsanı şöyle dursun, karıya, çoluğa çocuğa... Evlât denen dinsiz imansız takımına... Allah indinde de amelde kusur etmedik. «Dini mübin aşkına» vücudumuz kurşun ile doldu. Her molada her konakta bir vaaz: «Din uğruna, Allah uğruna cihât edenler! Siz şununla, şununla müjdeleniyorsunuz...» Maşallah!.. Ne imiş müjdeleri? İşte bu... Seksenine kadar sürüm sürüm sürünmek. Bundan iyi haber mi olur? Bundan iyi müjde mi olur?..

Güldü;

— Gören Allah için söylesin, dedi. Hal ve keyfiyet bu... Yine şu bir ayım iyi geçti sayende...

Bu kez de içinden güldü. «Senin de sayenin içine kö-

pek sıçsın. Bu herif hangi kuştüyü yataklarda yatar, diye bir gün olsun sormadın. Senin de mayan kurusun! Hepiniz bir bokun soyusunuz...» Bu duygu ve düşüncelerinin yüzüne yansımasından korktu. Hemen yelek cebindeki sigara paketine el attı. Bir sigara uzattı bana. Bir de kendisi yaktı...

— O günler iyi imiş. Nur alâ nur imiş. O gatercilik günleri!. Olsaydı da bu güne dek herkes bana «eşşekçi» deseydi keşke... Gün o gün, saat o saat imiş meğer! Heç qıymetini bilmedik. Elimizden uçup gidince de «Vah» dedik ya, amma velâkin tavşan yamacı aştı. Merzifon'da ilâyıklı bir mola geçirirdim. Yeni bir dirlik, düzenlikle tutardım Havzanın yolunu. Sen benim evlâdım sayılırsın. Bakmazsın gusuruma. İstersen ihtiyar gevezeliği de!.. İstersen, bunamış Hüseyin Ağa'nın yediği herze de! Ama bey garı pek zorluydu. Tüm bir Merzifon'u değerdi. Gıdık gerdan dersen altı okka... Baldırlar Avanus testisi... Kaşlar kalem, gözler üveyik gözü... Allahın bir lutfu, bir keremiydi bana. Gidiş, dönüşte beş sekiz saat kalırdım yanında. Dünyam yenilenirdi. İcicik hediye götürürdüm. Pakla (fasulye), mercimek, nohut, yağ... O da yüreğinin yağını verirdi bana... Tersakan çayını bilin mi? Ordaki pavlikeleri bilin mi? Bizim gençliğimizde kurulmuştu bir ikisi... Mal yüklerdik arada bir pavlikelere. Eğer kiraz mevsimini tutturursak karşılık yük olsun diye kiraz alırdık. Kiraz da Allaha şükür Yozgat'ı buluncaya kadar kurt bağlardı. Biz kiraz yükünü denilen yere yıkıp evimizde istirahata çekilirken, kiraz satın alanlar da iyisinden anamıza avradımıza küfür sallarlardı kurtlu kirazı yerken... Ben kendi içimden «Alan satan sinlerinde bulsun» derdim. Benim ne suçum var? Ben bir garip eşşekçiyim. «Yükle» derler yüklerim «yık» derler, yıkarım...

13.

«ŞU GÜNEŞİN de bir doğuşu bitmez, bir batışı... Kafir, belâ başımıza. O doğacak, göz açacaksın, o batacak başın toprağa...»

Batmak üzre olan güneşe baktı: «Ulan» dedi, «emirerin mi cümle Ümmeti Muhammet? Yat-kalk borusu musun sen? Ulan, yetmez mi yaptığımız askerlik? Balkan dediler, koşturdular. Arabı, İngilizi dediler, koşturdular. Kafkas dediler, koşturdular. Bir Kuvay-ı Milliyesi eksik kaldı. Yeter bu kadar talim terbiye. Yeter bu kadar harp darp. Bir de sen askerlik yaptırma gayri...»

Sonra gözlerinin kırpıklığında yamacı dönen güneşe baktı: «Git artık Allah rızası için» dedi. Son oynak alacak ışığı görmemek için haymeliğin gölgesine çekildi...

14.

MERZİFON Havza arası bir kurşun atımlık yol gibi gelirdi bize. Ovayı sanarsın tek adımda bitirir, Tersakan Çayının boğazına girerdik. Bir iki yerde yalandan mola. İndir, bindir. Eşşekleri yemlemek vızgelirdi. Şu eşşekçilikte bir semer gavi olacak, bir de sicimin. Gerisi parmağının, bileğinin, diz üstünün guvatına, gayretine kalır. «Hoop» de! İndir. «Hop» del Yükle...

Bey, ben de lafı damdan dama atıyorum amma; bağışla!

Efendim, beyim nerde kaldıydım? Haa, Tersakan Suyunda. Gozelinden yeşillik dört bir yön. Poyraz gıcık gıcık yalar dere boyunu. Çağıl çağıl dere. Bağ, bahçe, bostan. Ve de pavlikeler.

Rabbim tüm bir zulmu bizim buralara vermiş. Bir yerin arazisinde hayır yok mu? Bil ki insanlarında da hayır yoktur. El eli yur (yıkar), el de yüzü. Toprak verir. İnsan da uğrun uğrun salınır. Aç karından ne fayda umarsın? Aç karından insanın kendine faydası gelmez ki, bir başkasına gelsin... Açlık it dirliği. Yokluk it dirliği. «Aç it furun yıkar» diye boşuna söylememişler ya eskiler? Bizim buralarda kötülük alıp başını gittiyse, bil ki yokluktan. Toprakta yok. Adamında da helbet ne para bulunur ne de ehlâk-i umumî...

Oralarda toprağın varlığı herifçioğlunun yüzünden okunuyor.

Buğday satma tanışıklığımız olduğundan yükümüz Samsun'a da olsa gaterimizi pavlikelerden birinin misafiri ederdik. «Ooo, hoş geldin Hüseyin Ağa...» «Hoş bul-

duk.» «Nasılsınız, eyi misiniz?» «Çok şükür.» «Ya sizler nasılsınız?» «Eh, biz de sürünüp gidiyoruz işte...» «Allah afiyet versin, can sağlığı versin. Aslında hepimizinki sürünmek. Amma söz gelimi 'şükür' deyip işin içinden sıyrılıyoruz. Tatlıya bağlıyoruz her bir şeyi... Yükü, yukarıdakinin üstüne yıkıyoruz. Aslında da ağır yükü O çeker. Hayır da O'ndan şer de... Terazisine konan taşlar için heç bir kusura bakmasın. Terazilerin en büyüğü O'nun elinde...»

Pavlike işçileri beni gaterin saabı sanarlardı. Ben de hiç oralı gözükmez, lafı yüksekten alırdım onlara karşı. El melmeketi hamam gubbesine benzer. «Ağa mı?» N'olacaksa ağa idim. Daha önce bizim bir iki işçiyi tembihledim: «Bana bakın» dedim. «Bunlar bana Ağa dediler, siz de hiç mi hiç Ağalığımı boklamayın!»

İşte, bir seferinde «hoş geldin», «hoş bulduk» tan sonra: Aslında hepimizinki sürünmek deyince pavlike işçileri bir tuhaf baktılar bana. Sözü gayrik sağlam kazığa bağlamadım. Ağalığımız eriyip gitti. Eski hörmetten, itibardan eser kalmadı. Boşa verilmiş değirmen taşına döndüm. İçimden iyisinden sövdüm dürzü döllerine... Söz gelimi, ben gater başı olmasam da Allıların Necib olsaydım ne değişirdi? İşçilere urbalar mı bağışlardı?.. Aslında değişecek bir şey yok. Amma sen işçisin yal Bil ki hakir görür karşındaki işçi seni. Sen de onu...

Bağışla Efendâ, lafın ucunu nerden alıp nereye getirdik yine...

15.

AKŞAMI iç ferahlığı ile kapısına çağırdı. Bir de sağlıklı hava sarmıştı dört bir yönü. Hafif tandır alafı gibi değiyordu aşağı yeli. İlikleri ısınır gibi oldu. Haymeliğin kapı aralığı da zaten tümüyle aşağı yeline açıktı. Haymeliğe girdi. «Ooh» dedi. «Tam bir hamam aralığı...»

Acele üç beş lokma geveledi. Sıcak toprağa tüm bir bedeni ile uzandı. Hamam yapıyorum sandı ve uyuyup kaldı.

Gece yarısı rüzgârın acı ıslığı ile uyandı. Aşağı yel azıtmış, çatıdan kiremit uçuracak bir hız ve güç kazanmıştı. Bu aralık azgın yel haymeliği tehdide başlamıştı. Geniş açılı bir üçgenin üst noktasında toplanan iki yandaki mertekler «ha uçtum, ha uçacağım» diyordu. Mertekler üstündeki çerçöp ağaç ve üstüne yığılmış donuk çamur toprak hop kalkıp hop oturuyordu.

Belediye «yangın çıkar» korkusu ile şehirde elektriği kesmiş, aşağılar rüzgârın getirdiği ağır tozla kör bir karanlığa bulanmıştı.

Hüseyin Ağa üstünde bir şeylerin uçuştuğunu hisseder gibi oldu. Sonra da ufak kesek parçaları başı üzre düşmeye başladılar.

Canı burnuna gelmişti. Ama güldü:

«Bunlardan ölmem» dedi. «Ölüm de yaşıma başıma göre ilâyıklı gelmeli... Böyle ters yelin uçurduğu üç kesek parçasıyla ölmek şanıma, şerefime, Hüseyinliğime yakışır mı?»

Bunları içinde eveleyip gevelerken bedenini ön taş duvarın sağlamlığına teslim etti. Yarı duldaladı bedenini...

Bedenine yapışık yeleğinin cebinden bir sigara çıkarttı. Yaktı ve üfledi... Tüm bir dünyanın ışığı sigarasının ucunda toplanmıştı. Sigarayı nefesleyince şamşam şakıyordu. Tüm bir dünyayı o ışıkta gördü. Yelin ıslığını unuttu. Ama kederlendi. «Ben» dedi. «Bu gavur yeli bilirim. Bir tarafta kelle oluşumunda bir ekin kaldıysa sabaha sarı saçak eder. Bostan sevinsin bu yelden... Tevekleri, karpuzları şişişir, bal eder de çatlatır...»

Yel azdıkça Hüseyin Ağa'nın umursamazlığı arttı. Aklına bir fıkra takıldı. Durmadan yeniliyordu. Savaş sırası Şam'da mı, Halep'te mi, Bağdat'da mı, bir yerde duymuştu. O gün çok gülememişti bu fıkraya ama, şimdi iyisinden gülüyordu.

Dördüncü Murat Bağdat seferinde top taşıyan fedakâr bir deveyi emekliye ayırmış ve şu fermanı vermişti: «Bu deve Bağdat seferinin bütün çilesini çekti. Artık emekliliğe ve dinlenmeye hak kazandı. Bundan böyle serbesttir. Bağdat içinde dolaşacak, keyfinin istediği yerde yeyip, içip, yatacaktır.»

Ve de deveyi bıraktılar. Şöyle çarşı pazar dolaşınca sebzeciler bölümünde karar kıldı. Dükkanlarda ıspanak mı var, lahana mı var, pırasa mı var? Keyfi neyi çekiyorsa yemeye başladı. Dükkancılar ses çıkaramaz oldular. Ama bu deveyi buradan uzaklaştırmak için çare aradılar. Aralarından bir akılevvel çıktı:

«Komşular» dedi manavlara. «Birkaç çocuğa beş on kuruş bir şeyler verelim. Devenin kıçına bir teneke bağlasınlar. Deve yürüdükçe teneke ses çıkarır. Ve deve bu sesten tüm deli divane olur. Ve gide gide Allahın cehennemini bulur... Biz de bu sayede, bu belâdan yakamızı kurtarmış oluruz...»

Toplantıda bulunanlar «pek âlâ, pek güzel, pek parlak bir fikir» dediler. Adamı kutladılar.

Toplantıyı yaşlı bir kişi de izliyordu. Tebessüm ede ede lafa karıştı, söz istedi: «Ağalar» dedi, «Gerçi bana söz düşmez ya, yeri gelmişken ben de bildiğimi söyleyim... Bu deve IV. Murat'ın devesi. Beş yıl, on yıl gerisinde top

taşıdı. Yüz, üç yüz kez ardındaki topu ateşlediler. Siz, top patlamasının gürültüsünü bilir misiniz? O, cehennem gümbürtüsüdür. O gümbürtüye kulak asmayan deve, gıçına bağlıyacağınız bir tenekenin gürültüsü ile ürkek de kaçar mı hiç?»

Fıkrayı aklından geçirip tamamlayınca Hüseyin Ağa yeniden güldü; «Bunca harp, bunca darp, bunca kavga, bunca gürültüden sonra rüzgâr efendi, Hüseyin sana pabuç mu bırakır? Bildiğinden geri kalma! Es! İstersen yık bu haymeliği! Sanan ki bir sen eksiktin... İspermeçet mumuyla davet ettik... Bildiğini arkana korsan sen de şerefsizsin...»

İlk aydınlıkta yel yavaşladı. Ama bizim Ağa uyuyamadı. Şöyle bir dört döndü bağı, can sıkıntısından...

16.

HER gelişinde başını ağrıtıyorum. Ne ben tümüyle sözün sonunu buluyorum, ne de sen gevezeliğimden bıkıyorsun.

Bizim Hamamcı Mustafa bir çamaşır makinası almış... Çamaşırın da makinası olduğunu o zaman duydum. Mustafa bana: «Senin aklın böyle bok işlere ermez» dedi. Ermediği de daha iyi. Adam olmayacağımızın, olamayacağımızın alâmeti... Beni bana bıraksalar kapımın eşiğine mi yaklaştırırım. Lâkin bizim avrat tutturdu. «Al bir dene» diye. «Başa çıkamıyorum hamamın havlu pisliği ile» Ona da makina lafını öğretenler memur garıları... Hani gider gelir ya... Çenesinden illallah dediğim için aldım. Allahtan peşinatı yok. Taksitle... «Ula Mustafa taksit ne?» dedim. «Ne olacak, bir borcu bölük bölük, pay pay ödemek...» Ayda yüz yirmi lira vereceğim. İyi oldu. Biraz da asrileşek... Hem garı lafı tutmak hemi de asrileşmek...

Ben Mustafa'dan duydum taksit lafını... Hoşuma gitmiş zaharki taksit taksit anlatıyorum ırzı gırık geçmişimi... Her karaltıda haymeliğe çekilince «Hikâyeyi nerde bıraktım?» der, dururum. Kerem et, dinle de bu iş olsun bitsin. Bunun adı hikâye. Aslı rezilliğin dip aynası... Sövmede, küfürde gücüm beni, yüreğimi, ciğerimin bağını üç beş adım geçti. Canı yanan eşşek atı geçer... Yük yüklerken söğerdin, indirirken hakezâ... Bütün acımı merkeplerden çıkarırdım. Nodulu kıçının yumuşak derisine bindirir, ardından küfrü yapıştırırdım. İlk küfür eşşeğin olurdu. Ardından saabları... Allılar mı, Nizamlar mı, Gürcüler mi? Önümdeki gater kiminse onları bir diz boyu küfürle sıvazlardım. Adamların ne gabahatı var? Yook. Amma ben

nasıl serinliyeceğim? Küfür, limonata gibi yüreğimi yatıştırırdı. Çarem bu idi. Başka hiç bir şey yoktu iç acımı alacak... Eeh, biz eşşeğe ettik, eşşek de bize... Şu, doksan üç Tatar muhacirleri gelince çok sürmedi padişahlığımız. Merkebin gredisi çok yıl geçmeden on paralık oldu. O aralık da bizim. O Samsun'u, o anam babam denizi bir daha göremez olduk. Ne Samsun ne de «İki başlı Samsun kirası.» Bir ortada kaldım ki deme gitsin... «Ulan Hüseyin, dön atla arabacılığa» dediler. «Kuran, hadis öğrenecek değilsin ya...» İçim yatmadı bir türlü... Bizim elimizden işimizi almıştı bu araba. Gidip de at koşmak, gem takıp, takım kuşatmak, dizginleri ele almak içime yatmadı. Düşmana teslim olmak gibi bir şeydi bu... «Yok» dedim. Ortalarda kuru gazeller gibi dolaştım da yine de «Yok» dedim.

Yalandan üç beş golükle Karanlıkdereden şehre üzüm getirdim. Biraz da köylerden odun kömür taşıdım. İki yaşındaki dört yaşındaki gobellerim için.

Allahtan Balkan imdadımıza yetişti. Kaçağını muçağını sormadan askere aldılar. İki darp bir niyet. İki üç ay talim, sonra da cephe... O mermiler pıtır pıtır sağıma soluma düşerken Bodosunoğlu Meydan Yerinde mısır patlatır sandım. «Ulan senin gözün ne kara Hüseyin» derlerdi. Güler de geçerdim. Balkanından sonra da soluk aldırmadılar. Şu insanda it canı var derler. Vallaha doğru. Balkandan Kafkas'ı bulduk, oradan Bağdad'ı Basra'yı...

Yara, bere, eza, cefa sonunda yenik döndük yurda... Beni çürüğe çıkardılar. Şu Arabın hâlâ anasına avradına söğer dururum. Omuz küreğimdeki sancı onların yüzünden. Din gardaşlarımın yüzünden. Öyle din gardaşının anasını avradını... Ateş düştüğü yeri yakar. Benim omuz küreğimde bir acı alaf elli yıldır yatıyor. Arada bir «ah, of» çekince «Neyin var Hüseyin Ağa?» derler. «Hiç bir şeyim yok» derim. «Romatizma mı ne, bir ağrı varmış. O da benim kürek kemiğine saplanmış. Aspirin yutuyorum geçiyor...»

Hüseyin Ağa telleri iyiden iyiye germişti. Ben de duy-

gusallığımda göz kulak olmuştum. Sigaralarımızın bitmesinden korkuyordum. Sordum: «Sigaran var mı?» «Çok, çok» dedi, «sayende. Gidip de haymelikten getireyim mi?» «İstemez şimdilik» dedim. «Sen anlat şu hikâyenin gerisini...» Yüzü tebessümle kırıştı.

— Taksit, taksit dedik ya Efendâ... Hemi de bir yoruldum ki... Bir de güneş başını alıp gider ki...

17.

RAHAT bir yürekle haymeliğin önüne geldi. Yine çerden çöpten bir alaf tutturdu. Bugün güneşi erken gidiyor gibi gördü. Az daha kalacaktı, oturacaktı batı yamacında güneş. Oysa geçip koyup gitmişti. Hüseyin böyle ferahladığı bir günde hemen benliğini karanlığa teslim etmek istemiyordu. Şehrin yansıyan ışıklarıyla alevler öpüşüyordu. Sırtı karanlık önü aydınlıktı. Ama umursamadı. Aklı gözü ile birlikte idi... Eviş geviş etti iştahla yiyeceğini... Buz gibi su dolu testiyi tepesine dikti. Bir «ohh» çekti yalandan. Sonra sigarasını yaktı... Yüreği yunmuş, yıkanmış, her bir ağırlıktan arınmıştı. «Bugün çok bir hoş dinledi,» dedi... «Adam dediğin de böyle olur. İnsan gadrini bilir. Adamı insan yerine kor...»

18.

ÜÇ GÜN «Gazi» dediler. «Hoş geldin» dediler. Yalandan çay ısmarlıyan oldu. Yalandan yemeğe götüren. Hacısı, hocası: «Seni ve senin gibilere Cenab-ı Rabbülâlemin Kur'an-ı azimüşşanda Cennetini müjdeliyor. Ne bahtiyar kişisin. Sen, Cennetle müjdelenenlerdensin... Oğlum! Hüseyin efendiye bir çay da benden getir!..»

Bir bölük sahtekâr hacıya hocaya yaranayım diye işi daha da azıttı... Bana bir çay ikrâm ediyor, gelen çayın yarısını boşalmış bardağına dolduruyor, iştahla yudumluyor: «Allahıma bin şükür onun ağzının değdiği bardaktan çay içmeyi bana da nasib etti...»

«Ulan» diyordum içimden, «bunlara, yürü askerliğe desen, ya kırk delik ararlar, ya kırk sebeb bulurlar. Sen bir daha ne böyle gayfelere gel, ne de bu doksan yüzlü insanları gör...»

Gitmedim bir daha ağa, paşa, hacı, hoca gayfelerine... Odun pazarındaki çaycıda karar kıldım. Müşterisi çoğunluk şehre gelen köylü. İnsan tanınmayınca daha rahat oluyor.

Aslında benim derdim başımdan aşkın... Allahtan yokluğumda ayakta kalmış çoluk çocuk... Garı, Rumların, Ermenilerin evine haftada birkaç gün temizlik hizmetine gitmiş. Arada da garının babası bulgur, un, yarma, bakla, pancar bir şeyler getirmiş... Ele aleme irbet olmadan dönüş günümü bulmuşlar.

Oğlanlar büyümüş arslanlar gibi. Efendi! Bizi eza cefa pekiştirir. Babası gibi uşakları da sefillik yokluk pekiştirmiş. Büyük onunda, güçcük sekizinde. Garı rahmet-

lik: «Ulan gobeller ağanız geldi» der, beni gösterirdi ilk zaman. Şüpheli, korkulu gözlerle bakarlardı. Küçük, gözlerini büyütür, anasına doğru yürür ve bağırırdı: «Hani Ana bizi hacı leylekler getirdiydi?..»

Uşaklara kimse mektep, medrese göstermemiş. Benim gayretim de boşa gitti. Biliyorsun, birini semerciye, birini galeyci yanına verdim. İş, benim iş bulmama kaldı.

«Mutasarrıfa git, ben Kutülimareden döndüm del Gaziyim, bana bir iş verin, çoluğum çocuğum var,» diye akıl verenler oldu. Şöyle bir düşündüm; «Oğlum Hüseyin» dedim kendi kendime, «Sen askerlik yaptıysan vazifen. Harbe girdiysen vatan borcu. Yara aldıysan, hamama giren terler... Sonramayım; 'elif gözünde mertek'. Elifi bilmezsin 'b' yi bilmezsin. Mutasarrıf seni eşşeğinin sırtına merhem diye saracak değil ya!»

Aklım yatmadı bana verilen öğütlere, «Dünya kırk kulplu bir kazandır, helbette bir kulpundan da ben tutarım» dedim.

Amma velâkin ne kulp oldu ne kazan...

Melmeketin dört bir yönü alaf içinde... Ben dönmeyinen hiç bir iş bitmemiş... Kan, barut kokusu sürer de gider... Bizim burada Ermenisi, Rumu telâşta. Sanarsın toparlanıyorlar. Hepsi yalandan bakıyorlar işine. Ama, iş onlarda, sermaye onlarda...

Ben Gürcülerin Fayık (Faik) ile kuzay köylerinden kömür taşımaya başladım yeniden. Yine üç beş merkeb ile... Kendi kendime «Cenab-ı Mevlâm benim gözümü, işimi tutağımı merkeble açtı, inşallah onunla bitirir» dedim.

O işin de ardı gelmedi. «Hır, gür» üç beş sene geçirdik. Büyük oğlanın eli iş tutar oldu. «Ulan» dedik kendi kendimize. «Bu oğlan semerciliğin bir kıyısından tuttu. Borç edelim, harç edelim. Kıralım, ulayalım. Bir semerci dükkânı da biz açalım...» Açtık. Ben oğlanın yanında çırak. Oğlanın damarına su seğertmiş. Bir de üç beş ay sonra müşteri köylülerden «Salim Usta» lâfını işitmeye başlayınca burnu Kaf Dağını buldu. Yüzünden düşen sinek bin parça... Atsan atılmaz, satsan satılmaz. Biz olduk

yanında tümünden uşak. «Git, semer otu al! Git deri peydayla! Git kendir çektir...» Şamar oğlanı etti oğlan beni... Lahavle çekmekten gayrı çarem kalmadı. «Ölü bizim, Allah rahmet eylesin» deyip sustuk. Kan kustuk, kızılcık şerbeti içtik, dedik. El arını böyle savdık başımızdan... Öbür oğlan galeycide. Ayağının altında kum. Elleri divara yapışık. Bir sağ eder, bir sol. Varsın, adam olsun da çalışsın... «Ha babam Bogos Ağa» derdim ustaşına. «Şunu Allah sayesinde bir adam et. Bir zanaat saabı olsun. Eli ekmek tutsun. Dünya ahret hepimiz duacın oluruz...»

Büyük oğlan evlendi. Everdik hani... Üç gün el bebek gül bebek. Ardından hafiften homurtu başladı. Allah kimsenin yolunu yolsuza düşürmesin. Kimseyi cahal ile, görgüsüz ile terbiye etmesin. Gelin denen kenefin mayası conbuldadı. «Hır hır» başladı ısırmaya... Zavallı karı aşağıdan aldı. Siyasetten başka yol yordam bulamadı. Kulu oldu, kurbanı oldu. Lakin kâr etmedi it eniğine... Meramı ne? Evde dirlik düzen yok dedirtecek kocasına. Başka bir ev açtıracak... «Ben yeni yakayım. Şimdi sana kira verip yeni bir ev açamam. Geçim ehli ol!» dedi oğlan karısına...

Mümkini mi var geçim ehli olmasının. Südünün hükmünü göstermeyince olur mu?

Bu ağulu dürümü yedik bir iki yıl. Karı da fazla dayanamadı. Boyladı mezeri... Daşlı köye dana gütmeye gitti. Belkim oranın danalarının dünyanın deli öküzlerinden akılları daha yatıktır.

Bir laf var: «Galdık oğul eline. Müdân eyle geline» derler. Üç beş gün garının yasına evde her şey süt liman gitti. İçimden dedim ki; «Bu evde rahat yüzü görmek istiyorsan, haftada bir cenaze çıkması gerek...» Adam tavuk değil ki on yirmi tane alıp, haftada birini öldüresin...

Acısız, zulumsuz, bir beş on gün geçirdik. Ardından fırtına belirtileri gösterdi kendini. Suratı yeniden asılmaya başladı gelinin. Ha yağdı, ha yağacak...

Biz doluyu gelinden beklerken, oğlan kar olup indi: «Ağa» dedi bir gün. «Bir garı bul!. İç guvâsi ol. Yaşın da kırkı elliyi buldu.»

Tabii danışıklı döğüş. Çerkez gıvgıvı... Garının yellemesi.

«Olur» deyip çıktık kapı dışarı. Ben sana bir tekerleme daha getireyim Bey... Hoşafçıların büyük oğlu köye gitmiş. Dededen kalık arazileri var, ortakçıları var. Varmış ki köylüler ortakçılarla nizaha tutuşmuş. Cahallık bu karışmış aralarına. Hoşafçıların oğlunun da kelle kulak yerinde... Tartsan yüz okka çeker. Sanarsın kalıbından, giyafetinden köylü milleti çekinecek. Aslında köylüler nizaha kararlı. Sen ben derken iki taraf birbirine iyice girmiş. Vuran köylü. Bunlar da kaşlarını, gözlerini esirgiyorlar deynekten. Bizim yüz okkalığa epey vurmuşlar. O, hiç oralı değil. Bir aralık dirseğine bir deynek inmiş. Canı yanmış iyisinden. «Ulan bana bakın!» diye bağırmış köylülere «Yoksa bana da mı vuruyorsunuz?» Ben de bu babayiğit gibi elli yüz deynek yedikten sonra ayıktım. «Ulan» dedim, kendi kendime «Ev senindi. Seklem senindi, sepet senindi. Ne bok yemeğe 'Olur' deyip kendini attın kapı dışarı?» Vallaha yeni yeni geliyor aklım başıma. Siktir et it takımını. Varsın ne halleri varsa görsün. Otur evinde. Ben, ölmeden miras dağıttım Bey... Sefilliğin pahasına on, otuz yıl «bu ev benim» demek aklımın kıyıcığından geçmedi. Anlaşılan tavşan yamacı geçince tazıyı çağırdım yanıma...

Öbür oğlan da bu üç beş yıl arası evlenip kendine göre ev tutmuştu kıyı mahallede... Arada bir uğrardım. Gelin hörmetkâr. «Ağam icicik de gel, bizde kal. Başımızın tacısın. Evin direği sayılırsın.» Ben biliyordum baş taçlığının ne olduğunu... «Sağ ol yavrum, gelinim. Allah kül diye tuttuğunu altın etsin. Goşa yaşayın siz. Arada gelip giderim. Siz iyi iseniz, dünyalar da benim olur...» deyip kesip atardım. Çaresiz yürüdük evine... Köylere kalaycılığa gidiyormuş... «Baştacımsın» dedi. Bizim rahmetiye kızdım. «Bak» dedim, içimden «Analar ne guzular doğuruyormuş! Sağ olup da görecektin oğlunu... Yerine bir batman taş düşürmek istediğini...»

Oğlum: «Birlikte gideriz. İşten ben merkeblere bakamıyorum. Onlara sen göz kulak olursun...» dedi.

İstahım tazelendi «olur» dedim. «Olur. İşimin adı ne benim?»

O da iştahlandı. «Ben de» dedi. «Eşşeklere bakmaktan kalay tutmaya fırsat bulurum...»

Dirildik, toparlandık, düzenlendik. Üç beş yıl yazı yaban köy, oba, mezra döndük, dolaştık.

Allahın doğrusu heç bir şikâyetim yoktu. Önümde merkeblerim. Vardığım yerde sıcak ahır...

İş vakti kömürü yakıp, körüğü çekmek... İşimin tümü bu...

İnsanın nerden gelip nereye gittiği belli olmuyor. Körüğü çekerken geride bıraktığım koca Hüseyin'i çok düşündüm. Sağına soluna düşen mermilere «bunlar mısır patlağı» diyen Hüseyin'i... Balkandan çoğu yol yayan yapıldak Kafkas'a giden Hüseyin'i... Yine yayan yapıldak Haleb'e, Hanteb'e inen Hüseyin'i... Merzifon'u, o gıdığı altı okka garıyı...

Heç birinin içinden çıkamaz, körük çekerken kendi kendime bir türkü tuttururdum:

Nafile nafile o da nafile
Çalgı çaldım, kız oynattım, o da nafile

Nafile bey! Bizim olmuşumuz da, olacağımız da nafile...

Sigarasını yeniledi :

— Sen tedbirli bir adamsın. Bizim gibi cahallardan öğreneceğin hiç bir şey yok... «Sana bir şey söyleyim mi?» desem; «Sen şu haline bak da kendine söyle...» dersin. Ağzınla söylemessen de içinden söylersin bunu... Ben de «haklısın» demekten başka hangi dala sarılırım?.. Keşke yirmisinde, otuzunda böyle düşünebilseydim... Yaş seksen, hâlâ umur noksan...

Kışları şehre dönerdik. Galeyciliğimiz biterdi son güzde... Takım taklavatla baharı beklemek düşerdi bize.

Son kış arifesi. Gavur göründüm geline... Homurdandı durdu aralıksız. Oysa ki; ben köşemde garib, ben köşemde mazlum.

Bir gün heç yeri yurdu yok iken oğlan patladı: «Ağa» dedi. «İcicik de böyük oğlunun yanına gitsen!..»

Başımdan kaynar su döküldü sandım. Heç belli etmedim: «Olur» dedim. «Yarın sabah gidersin. Dışarı soğuk» dediler. «Akşam ile sabahın arası» dedim. «Akşam ile sabahın arası sizin merhametinizden daha böyük...»

Çıktım sokağa... «Tanrım sen sabır ver,» dedim. «Kimin anasına avradına küfredersin? Çoluk benim, çocuk benim... Yetiştiren eşşekçi Hüseyin ile sininde yatmayası fışkı karısı...»

Vebâli günahı sırtladım. Vardım Hoşet'in hana... Allahtan han sıcakmış. Gevşedi iliklerim...

19.

«NİYE» dedi. «Bu deyyus takımına içimi açar durur-rum?...» Kendine kızdı: «Ulan rafazı» dedi, «Çektiysen sen çektin gelmiş geçmiş bütün çileyi. Oğuldan, uşaktan, karıdan, kızdan. Ne diye 'Ağa, bey' dediğin bu el uşağına fırsat verirsin? Laf, söz saabı edersin? Yarın: 'Bizim bekçinin oğlu, uşağı şöyle yapmış' diye bir anlatmaya başlarsa? O zaman soyun, sopun tüm bir sülalen boyunlarını aşağı kırarlar. Ne fırsat veriyorsun deyyusa?»

Sigarasını yeniledi. Derin bir nefes çekti. «Söylesin» dedi. «Akraba hısım oldular da ne oldu? Hangi bir gün kapımı çaldılar. Hangi bir gün arayıp sordular. Hangi bir vakit yaralı parmağıma işediler. Adları akraba. Ele gurban olsunlar... Elde din var, iman var. Bunların hepsi murtad takımı. Varlığın olsa gölge gibi peşini bırakmazlar. Amma yok. Sende olmayınca onlar da seni karşıdan görseler görünmemek için yol değiştirirler...»

Sesi iyisinden duyuluyordu. İçinden konuşmuyordu artık. Söyledikleri bağın yeşilliğinde eriyip gidiyordu. «Hangi ev, hangi kapı? Son kaldılık bu haymeliğin de kapısı yok...»

Beş on gündür toplayıp kuruttuğu ve haymeliğin önünde serdiği otları okşadı: «Sağolsunlar, kurumuşlar» dedi. Bir süre baktı otlara. Sonra incitmeden ters yüz etti.

Akşam ve karanlık yuvarlana yuvarlana geliyordu. Otları sevgi ile kucakladı. Haymeliğin dip köşesine götürdü. Kesek parçasının yastıklığından usanmıştı. Önce bir yastık yaptı kendine. Artan ota kıyamaz gibi baktı. Avuçladı. Bir beden boyu ölçüsünde tuz biber eker gibi dağıt-

tı toprağa. Tuzu biberi ansıdı. Burnunu kaşıdı. Gözü ışıl ışıldı. Gerçekten de acıyı severdi. Merzifon'da bir acılı köfte yaparlardı. Ondan her geliş gidişinde iki kişilik yerdi. «Ne iştahım vardı Maşallah» dedi, içinden. İri boğazdı. Sofra isterse harman yığını olsun, tüketmeden kalkmazdı. «O boğaz, o iştah sayesinde bulduk bu günleri... Yoksa ben de yarı yolda oyun bozanlık ederdim. Belkim de şimdiye kemiğinin ufağı kalmazdı. Yaşadık da ne ettik sanki? Laf olası bir ömür rezillik içinde geldi, gidiyor işte...»

Yoruluverdi birden. Oysa ki hayallemek istiyordu. Samsun geliyordu aklına. Elli yıl öncesinin Merzifon'u geliyordu. Oynaşı geliyordu. Sonunda kadınla sıpsıcacık yorgana sarılıverdi. Ve orada karar kıldı.

«Oooh» dedi, yaptığı ot yastığa korken başını: «Demek dünyada rahat yüzü varmış...» Bedeninin rahatlığını yokladı: «Yolduğum öbür otlar da yarın bedenimi rahata kavuşturur...»

Ve ceketinin boşta kalan yarısını başına çekti...

20.

BAĞA yaklaştığım zaman Hüseyin Ağa'nın sırtı bana dönüktü. Bağın yukarı kıyısında kendisiyle dalga geçen, çağla hırsızı üç beş korkusuz çocuğa doğru bağırıyordu:

— Ulan, olmam diyesiceler, ulan geçmişi kınalının dölleri, ulan velled-i zinâlar!. Şu ham armudu, elmayı yolunca ananızın gıçı mı soğuyacak? Gelir de bir yakalarsam, dünyaya geldiğinize pişman ederim hepinizi...

Çocuklar, anlaşılmaz sesler çıkarıyor, parmaklarından birini burunlarına götürüyor, «ninik» yapıyor, «gel» der gibi bakıyor, alay ediyorlardı.

Hüseyin Ağa çocuklara karşı dizi üstüne oturdu. Gözü kesmiyordu yokuşu. Sonra piçler Ağa'ya papuç bırakacak cinsten değildi. Her biri şeytanın bir bacağı idiler. Üstlerine varırsan işi daha da azıtırlardı. Biliyordu hepsini. Bu yüzden üstelemedi. Bir sigara yaktı ve sırtını çocuklara döndü. Gözü aşağıda şehri tarıyordu. Sırtı ile de gerideki çocukları kolluyordu. Gözüne çarptım birden. Değneğe dayanarak kalktı. Usangınlık bitkinlik içinde «Hoş geldin» dedi. Yüzünün her çizgisinde ayrı bir keder oturuyordu.

— Al derim şu emanetini... Almaz. Sanan ki bana dünyaya kazık çaktıracak... Vay babam vay! Adem çakamadı ki kazığı ben çakayım. Musa'sı çakamadı, İsa'sı... İki cihan serveri çakamadı ki, ben çakayım... Sonramayım ben kimim? Gıtmirden aşağılık bir kulu. Öldür, derim, öldürmez. Ellâham (herhalde) beni sınıyor. Tam tamına sınayacak kulu da bulmuş ki... O da fakir fukarayı aşağıdan görüyor zahar. Onun indinde de gredimiz beş paralık

herhal... Yoksa böyle ilif ilif dağılır mıydık heç?

Geçen lafı nerde bırakmıştık efendi?

Haa, hancı Hoşet sağ olsun, para pul istemiyordu benden. Ben de handaki merkeplere çeki düzen veriyordum. Atlarını temizliyordum arada bir. Bundan sonra benden ne okluk olurdu ne bokluk. Bu irezillik böyle sürer giderdi.

Aradan bir iki yıl geçti de, eşşek döllerinden heç ses seda çıkmadı. Ne aradılar, ne sordular. Ne de avuç içi kadar şehirde boylarını gösterdiler. Ben de dükkanlarından yanı çarşıya dönüp göz ucu bakmadım. Şeytanlar bakaydı eşşek döllerine...

Bu it dirliği sürerken bir iş oldu. Bir gün çarşıda aylak aylak dolaşıyordum. Tellâl Seyfinin sesi doldu kulağıma: «İlâan! Bundan böyle Hoşet Efendinin handa adam da beş guruş, eşek de beş guruş...»

Başımdan kaynar sular dökülüyor sandım. Uşaklarımın yaptığı, gelinlerimin yaptığı zulumlara tümüynen tüy dikti bu ilâniyet... Yediği boka bak kerhanecinin? «Adam da beş guruş, eşşek de beş guruş!»

Hana vardım. Hoşet benden küçük. «Yavrum. Hoşet'im, gardaşım! Bu ilâniyetini heç beğenmedim. Sen adamı eşşek yerine koydun bu handa. Benim kabulüm. Amma Ümmet-i Muhammedin ne suçu var? Kim kabullenir eşşekle bir muamele görmeyi» dedim.

Hoşet birden celâllendi: «Senin gibi eşşekle bir muamele görmek istemeyen bu hana gelmez, olur biter...» Kesip attı. Yani «sen de siktir ol. Nereye gidersen git» diyordu Hoşet bana. Dilimizin cürmünü çekecektik çaresiz.

Kirlilerimin bulunduğu bohçayı alıp çıktım handan... «Nereye?» demedi. «Gitme» demedi. «Lafım sana değildi» demedi. Allah yalanı sevmez, bekledim bu laflardan birini...

21.

KURUMUŞ ikinci parça otu haymeliğe getirdi. Kaba tarafından serdi. Diz çöktü. Sevgi ile okşadı. Dar bir yatak boyunda toparladı otları. Dizi ile yatağının dört bir yanını döndü. Gözü ile öptü yeniden yeni yatağını...

Yeniden haymeliğin önüne çıktı. İnsanlardan uzak oluşuna sevindi. Dört bir yanındaki boşluğu, duygulanışında sevdi.

Yine çerçöple bir ateş yaktı kendince. Ay da gavuruna vuruyordu yüzüne. Yeni çıkmıştı. Tüm bir dünyayı ışığa boğmuştu. Keyfi arttı. Ateşi körükledi...

Korktuğu bir umut doldu yüreğine. Hayatı sever gibi oluyordu. Oysa ki «Ölüm» dü bütün dileği. Belki de ölümden, ahiretten daha ötede görür gibi olduğu «ağza bal tadı dolduran» başka, daha çok bir başka âleme uçacaktı.

Ama hayat bu akşam ağır basıyordu. Havanın ılıklığı da hoşuna gitmişti. Bakışı, bakır rengini yavaş yavaş sarıya bırakan Ay'a takılmıştı. «Senin gül hatırın için beş on gün daha yaşayayım» diye mırıldandı. Yalandan güldü. Sonra büyük bir suskunluk doldu içine...

22.

YAA, EFENDİ! Bohçayı alıp çıktık handan. Koskoca dünya benim. Amma çalacağım bir kapısı yok. Cep delik, cepken delik...

Kimse beni elimde bohçayla görmesin diye kaş ile göz arası Etem'in hana gaydım... Selâmı çökerttim Etem'e. «Aleykümselâm Hüseyin Ağa» dedi. «Yolun demek bizim bu yanlara da düşermiş...» Başım önüme eğik kaldım. Altımdan dünya kayıp gitti. Ne diyeceğimi şaşırdım önce. Sonra kendimi toparladım. Anlattım olanları bir bir... Hoşet edepsizinin dediklerini... parasızlığımı, pulsuzluğumu. Yersizliğimi, yurtsuzluğumu...

Etem kabadayı davrandı: «Gam yeme Hüseyin Emmi» dedi, «bura da senin sayılır. Helbet bedenini uzatacağın bir köşe bucak bulunur. Sekide dip köşeyi kendine ayır. Sana bir de pamuk da olsa yorgan bulayım...»

Kalktım, kucakladım. Alnından öptüm. «Allah senden tümüyle razı olsun. Demek dünyada daha iyiler tükenmemiş...» dedim.

23.

GÜNEŞİ görmek istemez gibi haymeliğin dibindeki, kendi yapıtı ot yatağın üstüne bağdaş kurdu.

«Lafı uzatıyorum» diye söylendi. «Hemi de iyisinden uzatıyorum. Bu adamın Çorum neyine, Merzifon neyine, Havza neyine?.. Ne alacağı var, ne satacağı! Ne de eşşek gateri... Sevap kazanayım diye dinliyor zahar gevezeliğimi... Yok, gayri kısasından keseyim. Bana 'Hüseyin Ağa,' diyorsa ağalığımdan, paşalığımdan, beyliğimden değil...»

Alnını kırıştırdı. Haymeliğin boşluğunda bir hoş oldu esmerliği. Bir parlaklık düştü sakal beyazlığına... «Yaşıma hörmeten Ağa diyor bana. Bunun burası seksen. Kaç padişah, kaç bey gitti? Bir ben kaldım işte... Yatağım da rahat, cuvaram da bol...»

Dipdiri ayağa fırladı güneşi görmek için... Güneş, yakın, dik tepenin ardına gizlenmişti. Ama son ve bol aydınlığı karşı tepeleri, tepelerin uzaklığındaki büyük boşluğu altun sarısına boyamıştı. Hüseyin Ağa esef eder gibi oldu kendine. Işıktan özür diledi ve yeniden haymeliğin loşluğuna daldı.

Umutlanmak yaramıyordu. Sanki bir yürek kaşıntısıydı umutlanmak. Hayata bağlayıcı her oluştan çekiniyordu. Ne çekmişse umuttan çekmişti. Gater başı iken «herhal bir gün Gürcününoğlu beni kervanına ortak eder» demişti. Sonunda hava almıştı. Karısı elini boşa çıkartmıştı. «Ulan Allah bizi iki çocuk saabı etti. Büyürler, elleri ekmek tutar. Beni muhanete muhtaç etmezler» demişti. Ve de boşa çıkmıştı.

Sonra çektiği tüm bir rezillik gözünün önünden gelip geçti. Aklına hancı Hoşet takıldı. «Vay deyyus vay» dedi. «Demek eşşek de beş guruş, adam da beş guruş.

Ulan rafazı! Beni adam yerine koymadın, kibar kibar 'siktir'i çektin. Amma şu Ümmet-i Muhammed'in gredisini on paralık etmeye ne hakkın vardı?..»

Nerden gelmişti Hoşet aklına? Ne gereği vardı? On yirmi yıl öncesinin bir olayını haymelik köşesinde ansımanın? «Demek yüreğime iyi oturmuş deyyusun ettiği...»

Ağır bir uyku sardı bedenini. Yumuşak, genişlemiş yatağına uzandı. Yine ceketini omuzu ile başı arasında paylaştırdı.

Gecenin uzantısı kırışık alnında eriyordu. Esmeri siyaha kaçmış yanakları alaf alaf yanıyordu. İnliyordu farkında olmaksızın. Samranıyordu aralı aralı. Kirli, delik deşik çorabının kucakladığı ayağının topuğu ile ot yatağı tozutuyordu. Ak saçlı başı ot yastıkta bir sağa bir sola dönüp duruyordu. Elleri çaresiz bir isyan içinde kollarıyla birlikte bir uzuyor, bir gevşiyordu...

Bir ara uyanır gibi oldu. Dört bir yanın karanlığı ilk kez onu ürküttü. Sonra mezar karanlığı geldi aklına. Orada kendisine yatar yatmaz bir pencere açacaklardı Cennetten... Hep Cennete bakacaktı. Kırk yılın bir başı gittiği cuma namazının hutbesinde ne demişti hoca? «İman edenler için öbür dünyada Tanrının nimeti sayısızdır. Biz orada Kevser şarabı akan dereler akıttık. Bize ibadet ve taatta bulunanlar için Huriler, Gılmanlar yarattık...»

Dipdiri kesildi Hüseyin. Kaşla göz arası yarı bedenini doğrulttu: «Hurisi, Gılman'ı senin olsun... Sen önce şu canımı al benim!..»

Başı yeniden dağılmış ot yastığına düştü. Ve öylece kaldı.

Sabah aydınlığı haymeliğin bir aralığından gözüne sızdı. Bütünüyle terdi bedeni. «Ulan» dedi. «Nasıl da ıslanmışım?» Ama rahatlık duyuyordu bedeninde... Gece büyük bir alafın tümünü alıp götürmüştü üstünden. Canı kalkmak istemiyordu. Biraz daha soğusun istiyordu kalıbı... Kırk yılın bir başı bedenini gevşeklik sarmıştı. «Of» dedi yeniden. «Demek dünyada rahatlığın ardı, arkası tükenmemiş.»

Sonra kendi kendine konuşmayı sürdürdü: «Şu piç takımları olmasa, gün boyu kıpırdamam yerimden. Lakin, sen göz açmadan olmam diyesiceler gelir, yer ile bir ederler elma, armudu... Devresi gün Nail Efendi gelir. Surat bir karış. Ne diyeceksin elin adamına? Haklı olmaya haklı...»

Sesi ortalığı doldurdu: «Amma ben de pek ihtiyarım birader!..»

Doğruldu. Gecenin teri bedeninde soğuk bir ıslaklık yaratmıştı. Değiştirecek gömleği yoktu. «Ulan, oğul evlât denen dinsiz takımı! Ufacık bir odada bir yatımlık yer de bana ayırsanız gıçınız mı ıslanırdı? Ulan rafazı dölleri! Eşşeklerin üst gademesinde bana da bir ranza yapsanız, servet, samandan mı olurdunuz? Ulan bok dölleri, ulan eşşek sıpaları! Ananızın kemikleri mi serinliyor şimdi? Utanmaz deyyuslar, fışkı analılar. Benim bu sefilliğim ciğerinizi mi soğutuyor? Olmam diyesiceler... Ben aslında belime seğirten suya küfrederim. Sizin gibi iki eniğe döl oldu diye...»

Haymelikten çıktı. Güneş, «ha geldim, ha geliyorum» diyordu. Güneşle birlikte de meyve hırsızı piçler...

Kanlı, hırslı gözlerle bağın dört bir yönüne baktı. Büyük bir boşluktu dört bir yön... Loşluğun yerini kuş seslerine bıraktığı ilk aydınlıklı dünya...

Bağın altındaki çayırlığa bağdaşını kurdu, sakallarını tatlı tatlı kaşıdı. Sigarasını yeniledi. Karşı yamaçta ağır aksak giden yük kamyonlarına baktı: «Hepsini anlattık» dedi. «Eşşekçiliğimizin Samsun'dan dönüp bir Yozgat yapacak hali yok gayri. Olan olmuş, giden gitmiş. Vay şu ırzı gırık dünyaya bak!. Diyeceğim bir çift sözü ağzımda eveleyip geveletip durduruyor. Bir merkep isteyeceğim. Onu bir türlü dedirtmiyor. Aslında onun da nesine?.. Eşşek tüccarı değil ya!. Bağını gobellere yoldurmanın mükafatı mı olacak? Olmaz olmamaya amma, bunca gevezeliğim lafı oraya getirmek için...»

24.

GÜLEÇ bir hali vardı. Beni görünce, sanarsın keyiflendi. Yine sevdalısı olduğu çayırda oturuyordu. Toparlandı, gerildi. Sigara uzattı.

— Meyveler nasıl? dedim...

Ters yerinden kaşımışım gibi suratı gerindi:

— İtten, köpekten artanları iyi, dedi.

Büyük bir suskunluk oldu aramızda. Bakışlarımız alıp gitmişti kendi dünyalarımıza bizi...

O, benden önce toparlandı:

— Efendâ!

— Buyur.

— Buyuran kölen... Sana böyücek bir iricam var. Haşavuzdan bana bir golük alsana!

Yine bir süre sürdü sessizlik...

Bu dağda, taşta hiç bir gereği yoktu merkebin.

— Bu bağ yerinde ne gereği var, ne yapacaksın merkebi, dedim.

Hiç bir şey bilmezmişim gibi baktı yüzüme. Bakışı gevşedi sonra. Büyük bir rahatlık inmişti gözlerine. Güldü:

— Ne yapacaksın olur mu Efendâ? Ne yapacaksın olur mu? Hiç yoksa CAN ŞENLİĞİ olur insana...

Yeniden sustuk. Son karşılığı bekliyordu benden. Onun bana baktığını biliyordum. Bense eriyip gitmiştim karşı tepelerde.

Sessizlik uzadı. Sonunda ben bozdum:

— Olur, dedim. Olur. Salı pazarına git de bir merkep al kendine...

Yüzü tümüyle kırıştı. Büyük bir gülüş dolmuştu. Yüklü bir gülüştü bu. Yüreğinin taa dip tabanından geliyordu. Görmek istememeye çalıştım.

25.

BİR SALI gününün kuşluk vaktiydi. Matbaanın önünde Hüseyin Ağa göründü. Zaferden dönen bir Kartacalı gibiydi. Altında bir merkep vardı dipdiri. Üstünde de krallar gibi kendi. Ardında da onu emireri gibi izleyen bir köylü...

Tablo görülmeye değerdi. İnsanın birden bu kadar değişik görüntüye dönüşümü olur şey değildi. Üç beş gün öncesinin bitik ihtiyarından kıl ucu bir pay kalmamıştı. Buruşuk yüzü gerilmiş, kanlı gözü pırıl pırıl olmuştu. Zafer dönüşü küheylân atından iniyordu sanki... Ama iyice yaklaşınca gözünde büyük bir şüphenin, şüphe ile karışık bir korkunun yatmakta olduğunu gördüm. Bu şüphe ve korkunun içinde «Ya almazsa, ya fiyatı fazla bulursa?» endişesi yatıyordu.

Kaşla göz arası merkepten sıyrıldı. Elindeki değneği kapının bitişiğine dayadı. Hemen eşeğin boynunu kucakladı. Ve bakışlarını gözlerime dikti:

— Seksene aldım efendâ, dedi. Aha saabı da bu adam. Hatırımdan vaz geçmedi.

Hüseyin Ağa'nın gerisindeki köylü başını salladı:

— Vallaha seksene verdim. Hilâfı yok. Ben bunun gibi de eşşeği seven adam görmedim. İnsan helâlini, çoluğunu, çocuğunu böyle sevmez...

Bizimkinin gözleri çakmak çakmak yüzümdeydi. «Pazarlığıma bir inkiraz vurma!» der gibi bakıyordu. Bir de sığınma vardı bakışında. Üstelik bir de tehdit... Bu tehditte «Bak» diyordu. «İhtiyarım. Bir beddua edersem yedi sülâlen onmaz.»

Ağa'yı çabucak gevşettim:

— Oo, dedim, bedava almışsın. Seksen lira ne kelime? Bu etin pahalılığında?

Eşşeğin sahibi de, Hüseyin Ağa da güldüler. Adam:

— Ben sana bedava veriyorum demedim mi? Bir ucunda sevab var demedim mi? Bak elde adam var. Anlıyor gadir gıymet ne imiş?

Köylünün bu sözleri Ağa'yı fazla sarmadı. «Fazla konuşma» der gibi baktı adamcağıza. Bir süre dua etti bana. Sonra yiğitçe, dirice merkebe atladı. Tez elden aralığı döndü...

26.

SOKAK aralarından yine bir ordu komutanı edasıyla geçti. Hele son evlere yaklaşınca tümünden dikildi. «Şu bana bir çul çuval parçası vermeyen garı görsün!» dedi içinden. «Görsün ki Hüseyin isterse bağ da olur, bostan da...»

Ama, öğle sıcağında hiç kimseyi göremedi. Sanki yel elek olmuştu tüm bir millet.

«Siktir et, görmezlerse görmesinler. Pınara suya getireceğim nasıl olsa...»

Birden kederlendi: «Ben eşşeği suya indirince gobeller bağın altını üstüne getirirler...»

Eşşeği sevmez oldu birden. Büyük bir küfür yapıştırdı kendine. Sonra söylendi: «Olmam diyesice, kara topraklara yapışasıca... Ömrün boyu eline aldığın bütün değneklerin iki ucu da boka batık. Biri bulaşmazsa biri bulaşır...»

Geri çevirdi merkebi. Pınarın oluğuna tuttu. «Bol!» dedi. «Bol iç! Bu su ilen yarın sabahı bulacaksın!..»

Yeniden baktı çul çuval istediği eve. Kimsecikler gözükmüyordu.

Elini, yüzünü yıkadı serin su ile. Bir kaç avuç içti iştahla. Teşekkür dolu bir bakış attı lüleden akan suya. Merkebine atladı, ağır aksak bağ yolunu tuttu.

Kendini bir türlü toparlayamıyordu. Umut, heyecan, sevinç iyisinden yormuştu her bir yönünü. Bedeni parça parça dağılıyordu. Halbuki merkebin bağa gelişini bir törenle kutlayacaktı. Çayırın şöyle bir karış olduğu yeri daha önce ayırmıştı saygıdeğer konuğuna... Töreni ertesi güne erteledi. Ve tarif edilmez duygular içinde kendini ot yatağına attı. Haymeliğin önüne bağlanan sayın

konuk önüne bırakılmış otu bir çırpıda yedi. Sonra üç beş kez yular gerdi. Kazık sağlamdı, yular inadına gavi idi. Bir süre ayakta durdu. Sonra oflayıp dizleri üstüne çöktü. Aşağılar ışık seyrangâhı idi. Köydeki ahırın boğucu karanlığı yoktu üstünde...

Hüseyin Ağa gece boyu sayıkladı. Kopuk kopuk rüyâlar gördü. Bir aralık da iyisinden güldü uykusunda.

Ertesi gün her şey şatafatlı girdi sabaha... Güneş doğum ayağı bir bulutla kapıştı. Kızıl şeritler halinde ışıklarıyla kamçıladı gök boşluğunu. Sarhoşladı er sabah doğa... Sonra bulutu alt etti. Menekşe sarısı serpti dört bir yöne...

Yamaçta kuşların yedi sülâlesi birden ses merdivenini ağaçlara kurdular. Bir büyük koro tutturdular. Sesler aşağılara kızak gibi kayıp gidiyordu.

Hüseyin Ağa da, dipdiri buldu kendini yeni günün karşısında. Üstelik haymelikten çıkarken eşek, sesinin en tatlısı ile bir «anırma» tutturmuştu. Bunu da hayra yordu ve sevindi. Her eşek böyle yersiz yurtsuz anırmazdı. Merkebin kendisine duyduğu sevgi ve heyecanın belirtisiydi bu.

Büyük törenine başladı hemence. Sevgi ile merkebin alnını kaşıdı. Sonra kulaklarını tutup dikleştirdi. Kulak içi ve dışından elleri ile iyice tuttu. Yukarı dikliğe doğru çekti. Kulak diplerinden bir «kıkırdama» sesi geldi. Eşek arka ayakları ile birlikte kıçını oynattı. «Hapşırır» gibi yaptı.

Kuş seslerinin korosu eşliğinde aşağı çayırlığa inildi. Çayırın karış boyu olduğu yerde karar kılındı. Kutlayış ve töreni Hüseyin Ağa şu sözlerle açtı: «CAN ŞENLİĞİM, anam, babam, yavrum! Bu ot, bu çayır şeridi senin... Hepsi senin helâlin... Haydi başla yemeğe!..»

Bir büyük bayram gününün sıcaklığını duyuyordu yüreğinde. Ama bu aralık on otuz yıldır han, hamam, külhan köşelerinde geçirdiği yalnızlığın, garibliğin, kimsesizliğin bayramları da beynine çengel çengel takılıyor, büyük bir güçle bu duyguları kapı dışarı çıkarmaya çalışıyordu. Sonunda başardı bu işi. Büyük bir iştahla ota sa-

rılmış hayvanla dünyasını bir etti: «Sizin avurt dolusu ot yolmadığınız yerde hiç konak yaptığımı gördünüz mü?» diye söylendi.

Yularını kısalttı: «Söyle!» dedi, «hiç gördünüz mü?»

Eşek, çayır, çimen gırla gidiyordu. «Ye babam ye! Hüseyin Emmin senin daşşağını yesin...»

Merkeb yayıla dursun, Ağa da alıp başını gitti. Bir Merzifon daha yaptı ansımasında. Hep huyu buydu. Şu Merzifon hikâyesi aklına gelince ahır köşesinde yattığını unutur, açlığı sefilliği aklına gelmez, şah padişah kesilirdi. Her bir şeyi kül ufak görürdü. Zırnık görürdü. Şimdi yine aynı gavurluğu tutmuştu. Yarım saat önce adına tören düzenlediği CAN ŞENLİĞİ, Merzifon'u anar anmaz kül ufak olmuştu gözünde birden.

Merzifon havasında kendini doyurmak için bir sürü laf geveledi durdu. Ama hepsinin bir samranmadan başka bir şey olmadığını domuzuna bilirdi. Sonra duygularının, hayallerinin, ansımalarının pişmanlığına düşer; «Gün bu gün, saat bu saat» derdi.

Nitekim öyle oldu. Bir düşünce pişmanlığı içinde eşşeğine sevgi dolu gözlerle baktı: «Ye, babam ye!» dedi. «Şu dünyayı birlikte yeyip içerek tüketeceğiz. Son iyilik Rabbimden bana bu... Belki de ölüm iyiliği...»

Öğlen vaktinin nasıl geldiğini anlamadı. Merkeb doymuş, başını çimenden kaldırmıştı. Su istediğini de ancak Hüseyin Ağa bilirdi. Sağa sola baktı. Çocuk taifesinden kimsecikler yoktu. İçi rahat ede ede atladı binitine. Bir elinde destisi, bir elinde değneği vardı. Aklında da çul çaput vermeyen «fışkı karı...»

Öğle sıcağında kimseleri göremedi. Haşarı üç beş piç —ki bağı yolanlar vardı aralarında— pınar oluğunda birbirlerine su serpme oynu oynuyorlardı.

Görünce çekildiler. Eşek soluk soluğa oluktaki suya sarıldı. Ağa dört bir yanını kolaçan ede ede testiyi doldurdu.

Akşamı haymeliğin önünde birlikte karşıladılar. Fazla bir istekleri olmadı geceden...

27.

MERKEBİN alınışından bu yana ilk kez bağa vardığım zaman Hüseyin Ağa'yı alt kıyıda onu otlatırken gördüm. Kulağına sağlık, beni görmeyince geldiğimi, gelişimi bilemezdi. Bir de bağlar arası ufak tefek, helik taşlarından örülmüş duvar «Merhaba» deyişimine dek saklardı beni... Ben de iş olsun diye bir süre gözetlerdim bizimkilerini...

Hüseyin Ağa'yı diz kapaklarından ayakları kıvrık, hafif meyilli otlakta sağ yanına yatmış görürdüm. Ve de sağ elinin bileğinde eşşeğin yularının düğümlenmiş halkası...

Bir süre dalıp giderdim üç beş metre ötede. Gizliliğimi yerdi düşüncelerim. Ama bakmadan edemezdim. Bağ arası duvarlardaki taşlar alev alev kaynar, sessiz bir sıcaklıkla acı acı vururlardı yüzüme. Ama razılıkta her şey unutuluyor ve bitiyordu.

Hüseyin Ağa'nın gözleri; eşeğin dudağı ile çayırın diş kesimine gelen noktası arasındaydı. Eşek, dudak diş arası bir «Kırt» sesi çıkarsa gözlerinin içi ışıldıyordu. Duymuyordu o «kırt» sesini. Ama, gençliğinde duyduğu on binlerce «Kırt»tan gelen sesten elbette başka bir ses değildi. Biliyordu ve eşeğin doygunluğu ile mutlu oluyordu.

Bileğindeki yuların son halkasıyla elini yelek cebine götürdü. Sigarasını yeniledi. Sonra bakışları yeniden çayır ile merkebin dudakları arasında dolaşıp durdu.

28.

GÜN ışığı iyice dört bir yöne dağılınca Hüseyin Ağa merkebin sırtına atladı... Sanki, Havza'dan Ladik'e doğru gidiyordu. «Binmezdim ki,» dedi. «Yük altındaki eşşeğe binmezdim ki...»

Bir «Lahavle» çekti koyusundan. Sonra ılık gözleri üstündeki ak kaşları gerindi; «Binmedik de böyle oldu. Ellerin eşeklerine eşşeklik yaptık da böyle oldu. Oğul denenlere, evlat denenlere eşeklik yaptık da böyle oldu. Kendi eşşekoğlu eşşekliğimize eşşeklik yaptık da böyle oldu.»

Birden merkepten aşağı atladı. Gözleri doluksadı. Merkebi okşamak duygusuna hak kazanmadığını sandı. Yalnız söylendi; «Yok» dedi, «Yavrum yok. Lafım sözüm sana değil...»

Eşek şikayetsiz yürüdü. Ardından da kederli Hüseyin...

«Haaa,» dedi. «Eşşeği sulayacağım. Bu; bir... Bir de şu çul çuval istediğim garıdan ahımı alacağım. Arada bir inerim çarpmaz gözüme. Bugün çarpacak... Allah ya ona verir, ya da bana. İnişi, yokuşu, düzü öğreteceğim ona...»

Kıyı mahallenin pınarına eşeği yanaştırdı. Merkep, dolu oluktan bolca, keyfince su içti. Bizim Ağa hem keyifleniyor, hem de oyalanıyordu kendince...

Sağdan soldan su almaya gelenler oldu pınara. Aralarında da o kadın.

Dünyalar kendisinin oldu. Zaten yaşının verdiği rahatlıkla bağdaşı kurmuş, sigarasını tellendirmeye başlamıştı çoktan.

Kadının gelişiyle bakışını yüzüne mıhlayıp damdan düşer gibi konuştu:

— Ne öyle alacalı bulacalı pınara geliş? Gıçın yün yataktan yeni kalkmışa benziyor.

Kadının hiç oralı olmadığını görünce dizleri üstüne dikeldi. Parmağını, çok ötelerden, kadının gözüne batırır gibi uzattı:

— Sana diyorum, sana!.. Kıl ucu çul çuval vermeyen kadın! Sana bütün bu söylediklerim. Şu millet de şahidi olsun laflarımınl..

Sesi iyisinden dört bir yanı sardı:

— Merhemet taksim olsa, hiç bir parçasını değil gavuruna, müslümana bırakmazsınız. Başı dara gelene de İlvân kesilirsiniz.

Pınar başındaki kadınlar dip kulak kesildiler. Bakışları «es, yağ» diyordu. Ve de coştu:

— Sizin merhemetinizden ne olur? Sizin kendinize hayrınız yok ki bir başkasına olsun. Siz, kendi kendinize zulum makinasısınız. Gayrisine şefkat nerde? Merhemet nerde? Zulum için siz birbirinize yeter de artarsınız. Sen kötü çul çuvalına urbalar giydir. Çoluğun çocuğunla koşa yaşa! Ben de buldum başım altına bir yastık. Allah bana da verdi bir golük... Zulmun adı zulumda kalır. Kötülüğün adı da kötülükte... Senin sıran gelinceye dek bu su da kurumaz.

Sonra kalktı:

— Kalın komşular sağlıcakla dedi.

Yiğitçe merkebine atladı. Yerdeki testiyi umulmaz bir çeviklikle yakaladı. Apış arasına yerleştirdi. «Deeh yavrum» dedi. Eşek iştahla yürüdü. Birbirlerini en çok sevdikleri an bu oldu. Hüseyin Ağa fışkı karıya diyeceğini demiş, dört bir yan pınar başındaki karılar sus pus olmuş, kendi de, eşek de tüm bir hepiciliğini görmüştü. Kimse kendisine «gık» diyememişti.

Şenlikle yol aldılar. Yolları çayırlıkta bitti. Sözleşmiş gibi birbirlerine baktılar. Hüseyin Ağa oturdu. Sigarasını yaktı. Konuşmaya başladı duyulur sesle: «Allalem

şu hayvan dediklerimizin de bir bildiği var kendince. Şu, demin yüzüme bakışını adam yerine koysan, vallaha 'benim' diyen insandan daha çok bir şeyler söyler karşısındakine... Gel de aşağıdaki millete bunu anlat... Oğlum olacak dürzülere, gelinim olacak fışgılara gel, sen bunu anlat.»

Yüreği taptaze oldu. Diriliği arttı. Çayıra burun ucu uzanan eşeğin başını kaldırdı. Göz ortası alnından öptü. «Yavrum, Çelebim!» dedi. «Benim kadir kıymet bilirim! Şöyle bir dağ taş dolaşak mı? Nasıl ola vakit er... Piçler de yolacaklarını yoldular zaten. Elleri üst dallara erişmiyor, orda kalan da Nail Efendi'ye yeter. Zaten keyfinde dürzü bu işin. Aldığı meyveyi satsa, harcadığı paranın zekâtını alamaz. Bana vereceğini de zekât hanesine kaydetsin. Hemi de benim gibi seksenliğe verilen bire beş sayılır...»

Sonra alındı. «Ne zekâtı?» dedi. «Bağını bekliyorum. Alın teri, göz nuru döküyorum. El alemin sokağa bıraktığı gobelleriyle haşir neşir oluyorum. Ne zekâtı?..»

Böyle düşünüş ve deyişine içinden bir «Maşallah» türküsü söyledi. Sonra da Nail Efendi'ye «dürzü» deyişine pişman oldu. «Vallaha kercine demedim o lafı» diye söylendi. Oldum olası ömründe şaka arası duyduğu bir deyimdi. Üç beş kafadar bir araya gelip işi «gırgıra» boğunca birbirlerine demedikleri kalmazdı. Ne anaları, ne avratları kurtulurdu bu yağmurdan...

— Hele kerhaneciye hele...

— Gel, anlat şu boynuzluya...

— Dürzü heç bir şeyden anlamaz.

— Tüm kahbe analı...

— Ulan rafazı, ulan deyyus...

Oysa ki dür, inci; zi, tanesi demekti. Nail Efendi'ye inci tanesi demişti. Kendince güldü. «O ki bana seksen gaymelik merkep aldı. Kılı duymaz. Bir de şu gün aşırı getirdiği zeytini, peyniri, ekmeği, cuvarayı hesab sonu 'elde bir' etmezse bundan tevatür adam yok say!..»

Kırışık yüzü tebessümle daha da karıştı. İştahlı, dip-

diri, emre hazır merkebin üstüne atladı. Sanarsın Merzifon'a gidiyordu. Sanarsın şaraphaneye uğrayacak, sonra da gözağrısının evinin yolunu tutacaktı.

Duyguları, ansımaları aklını kırık peynir çömleğine çevirdi...

«Deeh, yavrum» dedi. Eşek dipdiri ayaklarla yarı yokuşu sardı.

Ortada zaten yol bel denen bir şey yoktu. Merkep yamaçta katır yolu çiziyordu. Hüseyin Ağa da zaten kendi halince bırakmıştı yavrusunu...

Dalıp gitti. Çocuklarını ansıdı yeniden. Eşini, dostunu, akrabasını, hısmını, yarânını, düşmanını... Hepsi birden arının verdiği oğul gibi, beyninin, duygusunun orta yerine oturmuşlardı. Üç beş bin kanadın hangi biriyle başa çıkacaktı? Ama, bugün umutlu, her bir şeyle başka çıkacak bir gündü. Gök mavisi, güneşin ana merhametindeki sıcaklığı içinde pırıl pırıldı... Tepeyi aştı. Eşeğin uysal, iştahlı gidişini kendine olan büyük bağlılığında buldu. «Allahın şu ağzı, dili olmayan, insanlara emanet edilmiş hayvanı kadar bile olmadılar. Şu merhemeti, şu yakınlığı, şu uysallığı görmedim gavur piçlerinden. Birini semerci yaptım, birini galeyci... Üç beş de piçleri türedi. Biri 'dedem' deyip elimi bile öpmedi. On otuz yıldır piçler gibi ortalarda dolaştım da 'Gel Ağa, bir sıcak çorbamız kursağına girsin' diyen olmadı. Akraba, hısım mı? Vay babam vay! Oğul diye belinden düşen deyyuslardan daha mı merhemetli olacaklar? Hüseyin! Tırnağın varsa sen başını kaşı...»

Eli kirli ensesine gitti. Kaşıdı bir süre... Sonra birden kaşları çatıldı. «Çüüş» dedi merkebe. Eşek hemen durdu.

Uzun bir boşlukta idi. Dört bir yönü dağ, tepe. Aşağılarda usangın bir vadi. Ufuksa kesik kesik.

Ayakta bir canlı yaratık göremeyişi büsbütün canını burnuna getirdi. Can sıkıntısı ile umutluluğun tahtirevallisinde «dandili çüş» oynuyordu. Baldırlarında eşşeğin deri sıcaklığını duyunca yeniden serinledi. Aklının

çakılını, kumunu kürek kürek karıştırmaya başlamıştı. Başını karşı dağın bozluğuna dikti. Ve sessiz, kimsesiz boşluğa doğru bağırdı: «Ulan Hüseyin! Sen mağara koyuğundan mı çıktın?»

Daha gür bir sesle sorusunu karşıladı:

«Hayır...»

«Senin dölünden geldiğin bir Ağan, rahminden düştüğün bir anan var mıydı?»

Sesi daha da gürleşmişti:

«Vardı...»

«Kimin evinde doğdun sen?»

«Babamın, Ağa'mın evinde...»

«Şimdi o ev kimde?..»

Yüzü buruştu. Tiksinir gibi bir hal aldı.

«Salim denen ırzı gırık oğlunda.»

«O evi sattın mı oğlun denen olmaz olasıcaya?.»

«Yook, esteğfurullah...» Birden pörsüyüverdi. Suskunluğu ile dört bir yanını saran doğaya uydu.

Sonra «Yook» diye bağırdı yeniden. «Satan savan yok. O ev benim...»

Merkebin yönünü geriye çevirdi. Söyleniyordu: «Anam avradım olsun alırım o evi elinden. Hele şu bekçiliğim bitsin. Başında karakuş'um piç dölü! Nizâh, gürültü, El arı, mahkeme... Hepiciğine razılığım var gayri... Bu aklın içine köpek sıçsın... On otuz yıl sustu da yeni başıma geldi. Herifçioğlu ahını kırk yıl sonra almış da 'pek erken oldu' demiş. Benim için de geç sayılmaz.» Güldü. «Ulan pezevenk» dedi, kendine «Hani, yukarıdaki emanetini bir türlü almadı, deyip durursun sağda solda. Şimdi de sonu ne zaman alınacağı belirsiz bir dava tutturursun?..»

Kendine bir kez daha küfür etti. «Ulan» dedi. «Hüseyin senin de lafının ne altı belli ne üstü? Her tarafın kılıç...»

Tepeye geldi. Ufuk alabildiğine genişledi. Dört bir yön ayağının altında kaldı. Şehir buradan daha da büyük ve tüm bir ayrıntıları ile gözüküyordu. Çatak Mahallesindeki evinin yerini aradı. Buldu. Ama ev sağda soldaki ye-

ni yapıların arasında kaybolmuştu. «Olsun. İsterse bağdaki kelik kadar olsun. İnsanın şu dünyada 'benim' diyeceği el kadar yeri olmalı. Mezer yeri olsa da...»

Yeniden ölüm takıldı aklına. «Kimim yok, kimsem yok. Velediye kaldırtır cenazemi... Ben öldükten sonra kokum dünyayı tutmasın diye kazmayı küreği hızlı hızlı çalıştırırlar...»

Bağa geldi. Çok şükür çoluk çocuk kimsecikler yoktu. Çayırlığa indi. Can şenliğine otu bol bir bölümde ziyafet çekti. Bunca eziyetine, bu ikram azdı bile...

Az sonra ilk karanlığa teslim oldular...

29.

«TERHİS günüm yaklaşıyor» diye söylendi. «Ah, şu merkebi de para almadan, hesaptan düşmeden bana versel Yedi sülalesinin duacısı olurum. Ye yavrum! Ye babam! Tanrım bizi birbirimizden ayırmaz inşallah... Amma ben seni kışın nerde eler, belerim? Nerde beslerim? Yaa, şimdi de bu zorluk dikildi tepemize...» Kalktı. Üstüne atladı. «Suya» dedi. «Ağızsız dilsiz yavrum...»

Merkeb iyisinden yanmıştı. Koca oluğu boşaltırcasına su içti. Sonra uysal uysal Ağa'nın peşinden yürüdü.

Şehri çıkışta bir ev vardı, dam yapı... Duvarsız avludaki körpe erik ağacının gölgesinde bir gelin oturuyordu. Tanıyordu gelini... Pınar başında sık sık görüyordu. Güleç yüzlü, hanım hanımcık bir köylü kızıydı. İki yıl olmuştu köyden şehre gelin geleli... Yaşantısına razı bir hali olduğu kanısını veriyordu bakışı, davranışı...

Hüseyin Ağa'nın aklına tuz geldi. Üç beş domates vermişti bağ komşusu. Tuz yoktu. Bu gelinden istenirdi:

— Yavrum, diye seslendi, kendine bakan geline.

Gelin toparlandı. Ayağa kalktı:

— Buyur dede, diye yürüdü.

— Icicik tuz isteyecektim...

— İsteyeceğin de tuz olsun bire dede... Buyur, biraz sekilen!

Ağa canına minnet bildi bu daveti.

— Sağol, yavrum, dedi. Şöyle bir soluklanayım...

Gelin koşup bir minder getirdi. Yeniden buyur etti güleç yüzüyle:

— Bir gayfemi içersin değil mi dede? dedi.

— İçeyim yavrum. Şehri unutalı gayfeyl, çayı da unuttuk.

Kızcağız, kuş gibi gidip geldi. Hüseyin Ağa bağdaşında gevşedi. Sigara yaktı:

— Ne yapar kocan kızım?

— Karayollarında bekçi dede...

— Geçiminiz nasıl?

— Bugününe şükür. Kimseye muhtaç olmadan geçinip gidiyoruz. Evine düşkün. İşi biter, ayağı evini bulur. Dışarı bilmez. Gayfesi, gıraathanesi yok. Her bir huyu gözel. Ağrınmadım, incinmedim. Dayak kötek bilmez elin herifleri gibi. Çarşıda ne var ise evine taşır. Kendi de bizim köyden. Oradan da un, bulgur öteberi bişiler geliyor. İki göz bu damı da yaptık. Başımızı soktuk altına. Bir de şu haftada üç gün gece bekçiliği olmasa... Akşam akşam evine gelse... Sabaha dek korkudan tir tir titriyorum. Köyde bir anam var. Kimi yok kimsesi yok. Yaşı da altmışını aşkın. Eline ayağına düşerim. «Gurbanları olduğum anam» derim. «Ne işin var sersefil, tek başına köyde? Gel yanıma! Guvâyin bekçi kaldığı gecelerde hiç yoksa can şenliği olursun bana... Ahir ömründe de bir rahat yüzü görürsün.» Hep tersler beni. «Sen aklını mı gaçırdın kız?» der. «Ben irahmetli Ali Çavuş'un ocağını söndürür müyüm heç?» «Ana» derim. «Öyleyse kendine uygun huyu huyuna, husu husuna benzer bir ihtiyar bul da şu gavur yalnızlıktan kurtul!..» İlkin bir kızar: «Gavur gızı» der, «bizden goca merakı geçeli çok oldu. Sen gocana saab ol. Ellerin de işine burnunu sokma.» «Ana! ben el miyim? Senin iyiliğin, rahatın için söylüyorum» deyince. «Bilirim fışgı gız, bilirim. Gözümün bebeği bir tecik yavrum var şu dünyada... Helbette iyiliğimi isteyen tek bir sensin garib elimin altında. Lafım sende kalsın. Ne olacaksa goca milletine gıran girdi köyde. Garıları ölüyor, ardından da onlar devrilip gidiyor. Şehirlisi de bizimki gibi sinnekleri nitsin?» diyor. Aklı yatık evlenmeye emme boyuna, huyuna uygun bir taraftan ses gelmiyor...

Kızcağız birden ayaklandı:

— Dede, dedi, çocuk ağlıyor mu ne? Gidip de bir bakayım.

Kaşla göz arası evine daldı.

Hüseyin Ağa'yı bir titreme tutmuştu. Bu titreme gelinin anasından söz açarken başlamıştı. CAN ŞENLİĞİ sözü okka dirhem olmuştu. Ve sonra Ağa'nın gönül yapısına tıpatıp uyan bir cılgaya girmişti... Yüreğinin kazanı büngüldemişti: «Şu gelin geri dönmeden bir şeyler düşünmeli...» Aslında seksenlik akıl, on otuz kez yüreğine bildirilerini ulaştırmıştı.

Kimse görmesin ister gibi bağdaşında ayak değiştirdi. «Şu gelinin anasına Allahın emriyle...» Gözünün sağ kanadı ile sağı solu kolaçan ediyor, sol kanadı ile gelinin çıkacağı sofa kapısına bakıyordu.

Gelin, elinde bir tepsiyle çıktı kapıdan. Bir çaydanlık, şekerlik ve iki çay bardağı vardı tepside... Bir keklik sekişiyle geliverdi birden... Saygılı bir davranışla tepsiyi Hüseyin Ağa'nın önüne koydu. Sonra, büyük bir ikram duygusu taşıyan davranışla çaydanlıktan bardaklara çay döktü.

Bizim Ağa, kızcağızın tavrına, edasına, yüzüne baktı kaçamak... Sonra karnından eşli konuşmaya başladı: «Yüzünden nur, güzellik akıyor. Zahar anasında da bu güzelliğin tırnak boyu nur ucu kalmıştır.»

Sonra çabucak güldü. «Ulan» dedi, «bu halınınan bir de Cennet mi umuyorsun? Senin gozellik mirası neyine? Boyuna posuna bakmazsın da, bir de çam dalına çıkarsın... Ulan, seni kabullenen birini bul da isterse 'Öcü' olsun. Bir dam bul. Yatak, yorgan bul. Sıcak bir lokma bul... Ondan sonra ye güzellik bokundan...»

Kızcağız gönül alçaklığı ile yine diz kırıp toprak üzre oturdu. Edepli edepli çayını içmeğe başladı.

Hüseyin Ağa'nın yüreği şaşkın bir buluta dönmüştü. Dört bir yanı sargındı. Dolu mu, yağmur mu, kar mı? Hiç bir oluşum belli değildi. İki bardak çayı tüketinceye dek suskunluğu sürüp gitti. Sonra birdenbire damdan düştü. İri, kanlı gözlerine yüreğinin bütün sevgisini, duygusallığını, kederini, ümidini, isteğini aktarmıştı:

— Yavrum, benim gozel, kibar kızım! Ben sana bir

teselleme getireyim. Sen de var, bu laflarımın sonunu nereye bağlarsan bağla!..

Kızcağız yeniden çay koydu...

— Şehrin, kasabanın, köyün herhangi biri ise; birinde bir Fadime Hatun varmış. Karşıdaki evde de kapı bir komşu sayılır bir Mehmet Ağa... Gün ola, harman ola. Tanrının büyük takdiri Fadime Hatun'un kocası sizlere ömür... Beş, on gün sonra da Mehmet Ağa'nın karısı... Dünyada olmuş, olacakların en böyüğü ölüm. Atsan ataman, satsan sataman...

Sustu birden... Bakışını önündeki toprağa çiviledi kısa süre. Ve içinden söylendi: «Ben ondan öteye giden yolu da buldum. Yook buldum değil, rüyamda gördüm...»

Yeniden kendini bağdaşındaki dünyasına döndürdü:

— Haaa, üç beş gün ağıt, figan... Baş sağlığı, can sağlığı... Şu insanoğlunda acıyan yer başka, acıkan yer başka olur. Ve de gün geçer ölüm acısı unutulur. Hemi de tezinden... Sonra yine dünya allı morlu... Öyle olmuş. Herkes yeniden işine gücüne dalmış...

Günlerden bir gün Mehmet Ağa öküzleri önüne katmış. Tarlaya çifte, çubuğa...

Karşı evin penceresinden Fadime Hatun görülmüş, giyimli kuşamlı... «Uğurlar olsun Mehmet Ağa...» «Sağol Fadime Hatun...» «Sağolmaya hepimiz sağ olalım. Evin evime karşı. Tarlalarımız birbirine bitişik... Senin karın öldü, benim kocam. Giden gitti, kalan kaldı...»

Mehmet Ağa aval aval: «Ee, ne bana evden, tarladan?» demiş.

O aralık bir horoz sokak arası bir tavuğa çullanmış...

Fadime Hatun onları göstermiş: «Şu horoz ile tavuk kadar bile olamadık. İşte böyle Mehmet Ağa,» demiş, kapamış penceresini...

Dizlerinin üstüne toplandı. Kızcağızın gözlerinin içine aktardı bütün bakışını:

— İşte böyle benim hanım kızım!.. Anan için söylüyorum tüm bunları...

Kız, bir şeyler anlamış gibi gözüktü. Yalandan gül-

dü. Hüseyin Ağa lafın üstüne bastı.

— Ne dedim, ben? Ne gerekçesi var üç aşağı beş yukarı sözümün? Anladın mı kızım?

Gelin, yeniden gülümsedi:

— Yook, dedi. Dede, pek bir şeyler anlamadım. Fadime Hatun'un kocası ölmüş. Mehmet Ağa'nın karısı...

— Eeh, ya... Ananın da gocası ölmüş, benim de karım. Biz de baş göz olsak n'olur? Ahir ömrümüzde şu yalnızlık belâsıyla uğraşıp durmasak! Birbirimize CAN ŞENLİĞİ olsak...

Bir iç geçirdi:

— Hemi ben iç guvasi de girerim. Köye de giderim. Her ne emrise canla baş üstüne... Üç beş guruşum var. Yarın daha çoğu olacak. Minnet yüzü yok... Bizim oğlandan da ev parası alacağım. Binden, üçbinden aşağı değil... Diyeceğim; beş on kuruş da ordan... Önümüz kış amma, varidatlarımız gavi... Sonrası mi? Süre süre bahar gelir. Şahan gibi merkebim var. Atlarım üstüne... Sağ sol köyleri dolaşırım. Yumurta toplayıp şehre getirsem gaz, tuz parası çıkar. Gerisi peynir, ekmek. Bir kuru kursak davası...

Ayak değiştirmesinde yeniden dirildi. Büyük bir inanmışlıkla sözlerini ekledi:

— Yavrum! Allah rast getirdi seni bana. Allah söyletti seni... Sen bir baş tutarsan bu iş olur gibime gelir benim... Duam iki dünyada da mamur eder cümlenizi...

Birden sustu. Samsun'a giriyordu eşşek kervani. Başında, gururlu, diri, dirlikli... Kervandaki iki uşağa kızdı. İyisinden bir küfür savurdu. İpleri gevşemişti yüklerin... «Sıkıca sarmazlar ki eşşek dölleri» dedi içinden... Sonra kendini toparladı. «Bu gelin aceb ne der?» gibi baktı. Yüreği titredi. Yüreğinde bir sallantının yavaş yavaş bütün bedenini sardığını hissediyordu.

Kızcağız başını kaldırmadı. Bir eli toprağa dayalı idi. Öbür elinin küçük parmakları toprakla oynaşıyordu.

Suskun, utangaç yüzünü kaldırdı:

— Bir şey diyemem dede dedi. Önümüzdeki salı gü-

nü anam beni görmeye gelecekmiş... Açarım bu işi. Ben açamam da, aklı yetik bir komşuya açtırırım. Sen nasıl olsa bağdasın... Çeşmeye gelip gitmen eksik olmaz.

Daha da dirileşti Hüseyin Ağa:

— Ha, gözünü seveyim gozel yavrum! Sen istesen bu iş kül ufak olur. O zaman sana da has basmadan bir entarilik...

Kızcağız oturduğu yerde oynaştı:

— İnşallah, dedi, birbirinize payanda olursunuz. Bizim de yüreğimiz kalıp kalıp yağ bağlar...

— Göster asaletini gınalı kuzum! Ben de Nail Efendi'ye iricada bulunuyum. Gocanı gece bekçiliğinden azat ettirsin. Her bir yöne hökmü geçer. Valisi, paşası can ciğer ehbabı... Bir dediği iki olmazmış... Varsın olmasın. Allah elimizin altından böylelerini eksik etmesin. Cümle âlem saye ile güçlü olur. Adamı vardı da, o sayede ben günümü gün ediyorum. Ben sizin gününüzü gün edeceğim. Kocanı gece bekçiliğinden sıyırıp alacağım. Benden de iyilik ancak bu kadar olur.

Kızcağızın gözleri ışıldadı:

— Sahi, yapar mı bu işi senin Nail Bey, dedi.

— Yapar, yapar... Sen heç bir gam yeme... Hele benim iricamı heç girmaz...

— Keşkelerim, keşkelerim. Bu işi bir yapsın!.. Ben de Anamı un eder, eler, birlik bazlamanızı yaparım.

Hüseyin Ağa ayağa kalktı:

— Sen de, ben de her bir işi oldu bitti sayalım öyleyse... İlk iş benden. Gocana gece nöbeti yok... Tamam mı?..

Gelin hiç bir şey söylemedi. Yere baktı sadece...

— Kal sağlıcakla yavrum! Nasıl olsa birbirimizin burun kokusundayız. Kulağımın icik ağır duyduğuna bakma! Burnum da, gözüm de, aklım da daha delikanlı...

«Güle güle,» diyen geline çapkın bir gülümseme ile baktı. Art arkası teşekkürle doluydu bu bakışın...

30.

EYLÜL kendini birden toparlayıverdi. Vebâl çekmek istemez Orta Anadolu'da eylül ayı... Avucunun biri sıcaktadır. Biri, soğukta... Ağustosun sıcak lezzeti birdenbire kayıverir elinin altından... Öbür eli ekimin ne idiği belirsiz cenderesine sıkışmıştır. Topraktaki son «Merhaba» ya sığınır. Sebze hâlâ yaşantıya özentilidir. Dallarda meyve...

Bütün kucağı ve avucu ile sebzeye, meyveye sahip çıkar. Gökyüzünün pus bağlamasına karşı büyük elini uzatır.

En duygulu aydır eylül.

Kendisiyle birlikte dağa, taşa, ota, çöpe telaş düşmüştür.

Çiftçi, yangından mal kaçırır gibi kaşla göz arası harmanını kaldırır. Aceleci kadınlar bağa, bostana yürür. Ceviz yeşilliğinden sıkılır... Ayva boynunu büker... Elma, al rengin gururu ile sallanır dallarda. Bağ, bostan çabucak toplanır. Ağaçların saçları ağarmaya başlar.

Kuşlar da birden gidiverirler.

Dallar serçelere kalır.

Artık gökyüzünün pus bağlamasını eliyle itemez olur. Dağların dorukları bulut sarhoşluğunda yetişi yetişi verirler.

Şairlerin tutkululuğu yönünden payı büyüktür eylülün... Hep başlangıç sonu bir ölüm öncesine benzetirler. Bir de boşta gezenlerin en sevdiği günler. Geride bırakılanlar, sonra gelecekler. Üstelik bağ, bahçe kıyısında tembel tembel gerinenler.

Kendi içinde çok duyguludur eylül ayı... Ekimin geliş kıskacına uğrayan elini sevgi ile uzatır ve kurtarır. Son göçmen kuşlara selâm bırakır ve gider...

31.

BAĞA çıktığım zaman Onu CAN ŞENLİĞİ ile birlikte gördüm. Çayırlıkta otlatıyordu merkebini. Yine yuları sağ koluna takılı... Yine bakışı eşeğe bağlı... «Ye! yavrum ye!.. Yakında terhis teskeremiz gelecek. Kutülimare'den olduğu gibi değil... Kafkas'ta olduğu gibi... Haymelik, yazı, yabandan... Seni alıp bir köy ahırına baştacı edeceğim. Otun bol, samanın gavi... Bir de ablan olacak... Yemin benden, suyun ondan... Bey, paşa gibi bir hayat... İlâyıklı ve de dirlikli... Gozel bir kış geçir. Sol böğründeki odada ben... Helâlim yanımda... Nasıl olsa köylüler de beni sever. Kime ne dediğimiz var? Kime ne kötülüğümüz? Kendinden gayriye zulmu olmayan Allahın bu garib kulunu sevmeyip de ne yapacaklar?»

Duvar arkasından birdenbire karşısına çıkınca şaşırdı. Toparlandı birden.

— Zahar, dedi. Her gelişinde beni dinliyon! Kulağımın ağırlığı da işine yarıyor. Olsun... Bu gün gevezeliğim üstümdeydi.

Eşeği gösterdi.

— Bizim ağa ile lafa tutuştuk. O, çayır kırptı. Ben de dört bir yanı mohkem söz ettim. Sizin aşağılarda bey paşa konuşmanız değil... Fakirin CAN ŞENLİĞİ ile konuşması... Herkesin şu dünyada kendine göre okkası dirhemi oluyor. Bilen biliyor, bilmeyen bir tutam mercimek sanıyor. Yine de emrine şükür...

«Buyur» unu esirgemedi:

— Yook, dedi. Konuştuklarımın cümlesini duydun.

Yolu, beli bırakıyorsun da hep böyle duvar aralıklarından gösteriyorsun boyunu posunu... Beni dinliyon zahar kendince... Halime, etrafıma bakıyon gizlice... Hüseyin her bir şeyi bilir sayende... Gün gördü, hendek atladı. Amma iyi yapıyon ne olacaksa... Gör halimi!.. İç yüreğindeki deftere yaz! Bir günün günü üluzum eder. «Bir Hüseyin Ağa vardı diye başlarsın hikâyene...» Harpten, darptan sonra belinden düşenlerin zulmuna uğramış Yonusunoğlu Hüseyin.. Gaterbaşı. Merzifon'u, Havza'yı ayağında yüz kez turalayıp Samsun'a yük indirirmiş Hüseyin... Hoşet kerhanecisinin «Eşşek de beş guruş, adam da beş guruş» diye ilâniyet verdiğini duyan Hüseyin... Yaz efendi bütün bunları yüreğine...

Uzattığım sigarayı almadı.

— Sağol, dedi. İyi has amma sabaha dek öksürtüyor. Hatırını yenemeyip birkaç kez aldım. Öksürükten sabahlar kırk yıllık yol oldu. Gursak gavurgasını istiyor bey! Benim nefesim bu ikinci cuvarasına yatkın... Kaymak gibi geliyor. O da sayende tırıp (çok bol).

Yorgunsuz bir bakışı vardı. Dipdiri bir söyleyişi. Gözlerinin siyahı ışıklıydı. Sigarasını yeni bir eda içinde tüttürüyordu.

Suskunluğuma, sevindiği belli idi. Açılmak isteyen bir eda vardı üstünde. Sonra gıcırtılarla açıldı. Dizinde, ayağında, bakışında yer değiştirdi. Kıçı altı çemenleri okşadı. Sonra bakışını yüzüme çiviledi:

— Efendâ, yavrum, yeğenim, gardaşım! Ölsem kemiklerim iyiliklerini unutmaz. İki ayım sayende minnetsiz geçti. Vereceğin aylıklar da birkaç ayı kurtarır. Senden razılığım tüm... Sürüm sürüm sürünmek de vardı bu arada. Hesap eyi çıktı. Allah Hamamcı Mustafa Ağa'dan da razı olsun. Kasaplık kör öküz gibi külhanında yatıp kalkıyordum. Umut kesilmez Cenab-ı Mevladan. Ondurmazsa da öldürmüyor. Sürünür ayak, bir gün ışığı gösteriyor. İndinde bir iyi amelim var ki; yeni bir gün ışığı çavdı başım üstüne...

Yeniden toparlandı. Bu kez dizlerinin üstüne yığdı

bedenini. Gözlerindeki ışık arttı. Daha da dikleşti:

— Bunca iyiliğin var. Bana itirazsız temizsiz bir iyilik daha yapacaksınl

Duruşunda, bakışında bekledi:

— Ne olur bu iyiliğim, dedim.

Bir avuç çimeni okşayarak başını salladı:

— Ne mi olur, dedi. Ne mi? Senin için kolay.. İşten güçten değil... Yarım hatır örfünü kullanmak... Şu kıyı evin gelinin gocasını gece işinden aldırmak. Karayollarında imiş...

Durgunlaştı...

— Bu nereden esti? dedim...

«Bu işin tabanını eşme...» der gibi baktı yüzüme. Sonra:

— Benim senden iricam bu, dedi. Şimdiki hâl okkam, dirhemim, hesabım, kitabım buna göre...

Üstelemedim:

— Olur, dedim. Yarın, bir gün de şu meyveleri toplayalım.

Yüzünde «evet» le «evetsiz» lik karışık bir oyun oynadılar.

— Beş on günü daha var meyvelerin... Hemi de acelesine n'oldu? Sen benim şu işimi yap! Bu işin ücretini de bundan sonraki bekçiliğime sayl..

— Adı, sanı ne o bekçinin?

Afalladı birden. Ayağa kalktı. Güldü:

— Aklımızın gıt yanlığına ver, dedi. Bizden bundan sonra ne şah olur ne padişah. Bizim ki haşavuzdan sidik diriliği.

Bağırır gibi sesini bağ boşluğuna çevirdi:

— CAN ŞENLİĞİ, CAN ŞENLİĞİ...

Tutkusal bir hali vardı. Kaşla göz arası merkebin boynuna sarıldı. Başı çayırdan kalkmış hayvanı üç kez öptü...

32.

EŞEK üstünde bir Ordu komutanı olmaz ya, Hüseyin Ağa eşeğin üstünde yine ordu komutanı gibiydi. Tarih düşürülecek bir zaferi müjdelemek için geliyordu. Bu kez bağdan değil, şehirden...

Gelinin avlusuna hızla sürdü merkebi. Kimsecikler yoktu ortalarda. Evin hayat kapısına yaklaştı. Ve bağırdı:

— Ayşeel

İçerden ince bir ses sıyrıldı dışarı:

— Buyur dedel

— Deden batsın, çık dışarıya!

Kızcağız göründü birden...

Ağa hızla eşekten aşağı kaydı:

— O iş tamam. Sana müjde... O iş tamam... Kocana bundan sonra gece nöbeti yok...

Önce inanacağı gelmedi gelinin. Güzelliği tümüyle bir gerindi. Yüreğinin bir hoş olduğunu, bedeninin samranmasından duydu. Sonra Hüseyin Ağa'ya doğru yürüdü.

İnanıyordu Ağa'ya...

Hasretlikler gibi sarıldılar.

Gelin sakallarını öptü Ağa'sının.

Ağa ise bu taze bedeni sarmaktan bir hoş oldu. Hemen sıyırdı kendini. Oturuverdi... Titriyordu.

Gelin dualı diller döküyordu kendisine. Anası onundu... Ama Ağa'nın aklı o kadar karışmıştı ki; gelinle anasını bir anda ayıramadı.

Yere çöktü. Yelek cebindeki sigarasını zor buldu.

Gelinin koşarak ayak yapıp getirdiği kahveyi alırken kendine geldi:

— İyi yaptım değil mi? Kocanı gece nöbetinden kurtardım.

Ayşe Osmanlı Osmanlı karşılık verdi:

— Bundan sonra sen de anamı, anam da seni kurtardı...

Sustular...

33.

BÜYÜK bir rahatlıkla haymeliğe geldi. Merkebini köşesine bağladı. Bağı bahçeyi düşünemiyordu. Artık, içinde «Olur olmaz» gibiydi bundan geri her şey... Ama haymeliğe karşı büyük bir saygısı vardı. Bir de çayırlığa...

İrisinden duygulandı. Açlığını unutup ateş yaktı. Hemi de güpegündüz. Hemi de ağustos sıcağında.

Bağdaşı kurup alevlerin renk renk şekillenişine, sağa sola uçuşlarına baktı. Garib bir mutluluğun yorgunluğunu duydu. Sonra varlığının şüphesine düştü. Bugün daha çok yalnızdı kendince... Gelecek günler ağır bir yük olarak yüreğinin ortasına oturmuştu.

İşin içinden çıkacağına inancı yoktu. Önce şu kafir seksen yaş... «Yetmiş derim» dedi. «Sakalımı çok bir kısasından tıraş ettiririm. Urbamı yenilerim. Oğlandan da ev parası isterim...»

Alevler keyfini gıcıkladı. Yeniden umudu arttı. Umutsuzlukla umut tahtirevalli oynuyorlardı içinde... Umut ağır bastı... «Çok param var derim. Yalan söylerim. Şu yalan kafiri tüm bir insanların gıdası, sermayesi... Kilosu, okkası, dirhemi... Allaha doğru hesab verecek bir ben mi kaldım? Onun da bana soracağı suale cüvabım hazır: 'Maşallah, dünyada mamur ettin. Sıra kala kala ahiretine kaldı...' Söyleyeceğim yalanı. Hemi de daniskasını. Birkaç binden söz açacağım.»

«Yoo, yook» diye kendisine karşı çıktı. Boşluğa bağırdı: «Birkaç binim olacak.»

Üç beş kuru çubuk parçasıyla alafı köstekledi. Sigarasını yeniledi. «Hamamcı Mustafa ile oğlum denen irezile

haber gönderirim. Yirmi otuz yıldır dönüp bakmadığım evimi isterim. Mal benim, mülk benim. Ya, çıkar, defolup giderler. Ya da bilmem kaç bini gönderirler...»

Güldü: «Tam» dedi, «tamı tamına laftan, sözden anlayacak bir kafir sıpası yal.»

İnadında direndi. «Ben isteyim. Vermezse, yüzünün iki tarafı da kara olan o olur... Benden de vebâl tümüyle gider. Sonunda da Allah ya ona verir ya bana...»

Tümünden rahatsızlaştı. Son alevlere sevgi ile baktı. Güneş henüz başını alıp gitmemişti. Yeryüzüne aktardığı son sıcaklıkla oynaşıyordu. Ağaçlar, güler gibi bakıyorlardı boşluğa... Kuş sesi arttı. İlk morlukta keklikler de yakın kayalıktan seslendiler.

Doğadaki bu güzel, ahenkli oluş canını sıktı. Güzellik kendisiyle yarışa tutuşmuştu. Keklik öteceğine, yer gök bir olmalıydı. Yukarılardan bir kaya parçalanıp ortalığı titreten gürültüsü ile aşağılara doğru yuvarlanmalıydı...

Hırsla haymeliğin dip boşluğuna kendini attı. Daha, daha da karanlıklara doğru sürünmek istiyordu. Bir in gibiydi haymeliği... Dik yamaçta toprak oyulmuş, üstüne çerden çöpten üç beş ince söğüt dalı atılmıştı. Güneşten kaçmaya yarardı. Yağmaz ya! Yağarsa yağmurdan garib bedenin kurtulurdu. Vay, bir de yağmur yağardı ki sanki... Mayısta gözünün yaşı tükenirdi gökyüzünün... Eylüle, ekime dek her bir yön ışıl ışıl mavi. Ve de yer demir, gök bakır...

34.

KIZGIN, usangın kalktı sabahın er saatlarında. Bir gün öncesinin heyecanı iyisinden yormuştu. Kül ufak etmişti yüreğini. Bu kül ufaklığa bedeni de ayak uydurmuştu.

Eşeğini isteksiz adımlarla çayırlığa çekti. Yalandan baktı yayılmasına. Acıklı acıklı baktı merkebe. «Kendime hayrım yok ki, sana olsun» dedi. Koluna doladığı yular ucunu çayırın boşluğuna doğru attı: «Sen de başının çaresine bak!.. Ben gayri kendime yetmiyorum. Kimse ile de uğraşacak halim kalmadı...»

Sonra birden dirileşti: «Şu oğlum denen deyyus takımlarıyla uğraşacağım. Anam avradım olsun yalanım yok.»

Aşağı evdeki gelini ansıdı. Aralarında geçen konuşmayı kendi kendine bir bir tekrarladı... «El içinde vasiyet ettik, ölmeyince olmaz» diye mırıldandı. «Olmaz. Hemi de heç olmaz. Allah vere de anası razılık gösterseydi. Ahir ömrümde bedenim bir sıcak, rahat yatak yüzü görseydi, bir insan soluğu. Hemi de kadın milletinden bir nefes... Yürekli, sıcağından.»

Nail Efendi'yi, bağını, çocuk hırsızları, hiç mi hiç birini umursamıyordu artık. Umutlu, umutsuz kendi başı derdindeydi. İki aylık bir alacağı vardı. Verse de olurdu. Ama, vermesse hiç olmazdı. Pek de gavura benzer cinsten değildi.

Yorgunluğu yeniden çöreklendi üstüne. Hayata bağlılığı bir artıyor, bir eksiliyordu. Nerede karar vereceğini bilmiyordu. Sigaraya zorluyordu habire...

Para işi, bozuyordu dalgasını. Geline paradan söz açmış mıydı? Bilmiyordu. «Açtım» diyemedi. «Açmadım» di-

yemedi. «Bir halt gösterdim kendimi» dedi. «Ne boyuma yakışır, ne huyuma... İyisinden bir bok yedik. Gel! Çık çıkabilirsen bu işin içinden...»

Yok, yok. Paradan puldan söz açmıştı. Kendini adam yerine koymuştu. Para, varlığının anahtarını bir kez almıştı avucu içine. Yalanın yalanı da olsa... «Önce yalanımın pişmanlığı beni kül ufak eder. Bir, ikibinden söz açtım. Olmayacak hikâyenin bir teki... Var işin ötesine! Ne mümkün? İleri attık adımı, geri çekilmez.»

Sesi yamacın durgunluğunu bozdu. Bağırıyordu: «Dünyada iyilik, namusluluk, doğruluk bir bana mı kaldı? Millet deveyi hamutu ile yutuyor. Sahtekâr, yalancı, irezil dünyası olmuş ortalık. Eğik, devrik dünyayı bir benim namusluluğum mu düzeltecek? Varsın, inceldiği yerden kopsun... Varsın kağnı nerede çamura batacaksa batsın. Yalan söyleyeceğim... Doğru olduk da ne halt olduk sanki? Sürünmeden gayri hangi el yakamızı tuttu? Han köşelerinin, külhan köşelerinin saraylığından başka ne gördük şu dünyada? Sınamayı kurt yemedi ya? Bir de yalan ile, dolan ile karşılayım şu insanları... Benim yalanım ile dünya yıkılacak değil ya!»

Ekmeğini geveledi. CAN ŞENLİĞİ'ne atladı. Aşağı pınara indi. Kimseyi görmek istemiyordu. Başını öne eğdi. Bakışını merkebin boynuna çiviledi. Ama, pınar başı kalabalıktı. Sıraya girmişti kadın kız... Oluk bomboştu. Kadınların saygılı hallerini umursamadı. Eşeğin başını daha aşağıdaki Kuyupınar'a çaldı. Ora da ana baba günüydü. «Bol suyu var» diye Camuzluk çeşmesine vurdu yolu. Dünyanın kalabalığı canını sıktı. «Bıçak vursalar kanım akmaz» diye söylendi.

Çeşmeyi buldu. Olukta su vardı. Ama pis, bulanık... «Olsun» dedi.

Merkeb iştahsız, süze süze içti suyu. Hapşırdı... Yeniden yokuşun yolunu tuttular.

Gün bitmek bilmiyordu bir türlü. Bir süre iştahsız iştahsız merkebin otlayışına baktı. Ot azalmıştı. Eşek otların köklerine doğru saldırıyordu. Alt dudağı, arada bir

burun üstü kuru toprağa yapışıyordu.

Kendine mi, merkebe mi acıyacağını bilemedi. Sonra, «Kaderde birbirimizi ağdırmayız yavrum.» diye söylendi.

Allahtan çoluk çocuk dirliksizliği yoktu bugün. Bir de Ağası gelmezse «nur alâ nur» olurdu. O da gelmedi...

Kıymaya kıymaya iki üç elma kopardı. Dişsiz ağzında eveleyip geveleyip durdu. Artıklarını, avuç içiyle yavrusuna sundu. Eşek Ağa'nın avucunu öpe öpe, sıcak nefesiyle, elini yalaya yalaya eşelekleri çabucacık yedi. Hüseyin sevinir gibi oldu.

Gün çavıp gidiyordu. İsterse kazık çakaydı gökyüzüne... Büyük bir umursamazlıkla yine haymeliğine daldı. «Gün battı, gavur yattı» ya da fırsat bırakmadan otların üstüne uzandı. Bir süre önce eski püskü bir torba peydahlamış, ottan bir yastık yapmıştı kendine... Ki, kuş tüyü yastıklara değişilmez.

Uyku birden sardı bedenini. Sonra da koyulaştı. Hafiften ateşi vardı. Bir rüyaya teslim etti uykusunu... Önce tüm bir dünyayı dolaştı. Bir Samsun'a, bir hiç bilmediği Adana'ya gidiyordu. Balkan, Kafkas, Şam, Bağdat.. Sonra terütaze bir sonbahar güneşi çaldı kapısını. Terli terli kalktı. Hiç bir şeyi yeniden düşünmek istemeden kendini eşeğin sırtında buldu. Çarşıya ulaştılar birden...

Matbaanın önünde, düşer gibi indi merkebten... İçeriye daldı. Ağası masasındaydı. Bir sandalyaya ilişti:

«Bey,» dedi, «beni sıcak bir yatağa sardır! Hiç yüzümün alafı ulaşmıyor mu sana? Hemi bundan sonra iyi bir bekçi bul bağına... O piçlerle başa çıkacak cinsinden. Genç, her bir işine gavi... Sımsıkı adam. Kuşağı sağlam. Bağı elin gavur piçlerine yoldurmayan... Hakkını helâl ettiren...

Sobayı yaksanız! Niye de üşümezsiniz siz? Elma, armudu çalan bu piçler ne geziyor burada? Bu olmam diyesice murtad döllerini burada baş tacı edersiniz. Onlar da gelip bağı bahçeyi dedelerinin ahırına çevirirler. Suç sizlerde... Halinize bakmayıp bir de Hüseyin Ağa gibi ye-

di düveli allı karış etmiş adamı bekçi tutarsınız... Sizin sağınız belli değil, solunuz belli değil... Sizin ağalığınızın da, merhemetinizin de, insanlığınızın da içine işeyim. Afiyet olsun... Yüreğiniz yağ bağlasın. Her bir işiniz bok. Emme velakin benim işimi boklamayın!.. Yarın salı pazarı, pazara gelecek var...»

Sonra kendisini hastaneye götürdüler. Biraz daldı. Yeniden kendine geldi: «Bunları sen mi aldın Efendâ?.. Ben nerdeyim. Zahar evinde yatak açtın bana? Yok, yok hastane bura...»

Sabah güneşi çizgili, esmer yüzü ile oynaşırken uyandı rüyasında. Süt verdiler. «Bugün salı, salı pazarı. Beni bir tıraş ettir. Sakallarımı iyice kısalttır. Bugün Ayşe'nin, gelinimin anası köyden gelecek. Belkim de geldi. Ben onu göreceğim. O da beni... O, altmışındaymış. Ben de Nuh Nebilik değilim ya! Yalınız bir seksen yaşım.

Evvel berber gelsin. Başımı şöyle bir derlesin toparlasın... Ardından da helâlim gelsin. Dünya gözüyle bir görüşek... Ölüm var, zulum var ortada...»

Bağırıyordu: «İki elim iki yakanda. Bir de şu oğlum olacak semerci Salim'i getirl Diyeceğim var...»

Uyanıverdi. Birden doğruldu. «Of» dedi. «Allah Allah» dedi. «Sen hayırlara tebdil et» dedi.

Kör karanlıkta sırtının bir dalına asık kalmış ceketinin cebinden kolaylıkla sigarasını, çakmağını buldu. Harp müslümanlığından kalmış, yarısını unuttuğu bir ayet okudu... Bedeni ter içindeydi. Haymeliğin içinde çılıyı çırpıyı hemencecik tutuşturdu. Işık ve alaf sıcaklığıyla kendine geldi...

35.

DİRLİKSİZ buldum Hüseyin Ağa'yı bağda. Canının derdine düşmüş gibiydi. Yüzüne ağır bir yorgunluk oturmuştu. CAN ŞENLİĞİ'ne bile yüz vermez hali vardı.

Peşimdeki iki kişiyi, seleyi, sepeti umursamadı. Yalandan toparlandı yaklaşınca...

— Demek, bağ bozumu geldi?

— Öyle Ağa, dedim.

— Mal senin, mülk senin. Hayırlı, uğurlu olsun. Güle güle yemek nasib etsin Mevlâm çoluğun çocuğunla...

Ağaçlara tırmananlara yalandan baktı. Aşağı uzanan dolu sepetleri aldı. Boşlarını verdi toplayıcılara...

— Bey, bu eşşek dölleriyle başa çıkamadım bir türlü. Karga kesildiler, sığırcık kesildiler. Ben üste çıksam, onlar alttan daldılar. Zayiatım böyük oldu. İhtiyarlığım elmalarını yedi... Yine de halime bakmadan bir dava tutturdum. Hiç kendine hayrı olmayanın davası... Sayende olmaya sayende... Bundan sonra Hüseyin sonra yeşerip yeniden bostan olacak...

Güldü zoraki. Sigara yeniledi:

— Hüseyin evlenecek. Hemi de iç guvasi girecek. Yirmi otuz sene sonra eşşek sıpası böyük oğlumun dediği oldu. «Ağa, yaşın da epey ilerledi. Kendine münasib bir kadın bulsan da, iç guvasi girsen!» diye usulu, nizamiyle evden kovmuştu beni... Allaha bak Allaha! Ahir ömrümde o da oluyor. Köy yeri olsun. Gideceğim inşallah... Evlât denilen dürzü dölleri de gıçlarına gına yaksınlar. Hemi de garılı, erkekli... Yook, yaktırmam onlara gınayı... Ahımı alırım ahir ömrümde...

Sonra telâşlandı:

— Haa, dedi, siz gelinime bir sepet elma bırakın!

Meyvelerin toplanışı bitti. Adamlar az aşağıdaki arabaya taşıdılar sepetleri.

Bir sepet elmayı bırakırken Ağa belirli bir davranışta bulunmadı. Nice bir donukluk ve suskunluktan sonra samranır gibi konuştu:

— Sağol, sağol... Kader, bu işi de burada bitirdi. Bir iki ay ekmek yedik sayende... Bir de kapı aralandı. Bir de ardına dek açılırsa değme Ağa'nın keyfine... O zaman bu iş de bizim iki başlı Samsun kirasına döner ki, dadından duzundan yenilmez olur.

«Eyvallah»ı çökerttim:

— Yarın Matbaaya uğra da, helâlleşelim Ağa, dedim.

— Olur, olur. Sende param olsun. Teklif, tekellifat mı var? Olur, olur...

36.

YANIK yüzü güleç idi. Sanki pazardan merkebi alıp üstünde matbaaya geliş gününün hali vardı. Eşeğine kurulmuş. Ama bu kez arkasında merkebi satan köylü yoktu sadece...

Yine kayar gibi indi. Merkebin yular ucunu matbaanın önünde bir yerlere doladı. «Selâmı» çökertti.

Uzattığım sigarayı aldı. On, otuz gündür görüşmemişiz gibi «hal hatır» sordu:

— Gelin elmaya pek memnun oldu. Efendâam sağolsun dedi. İyiliklerin böyüğünü biz ondan gördük, dedi. Bir hanemize yemeğe davet gısmet olmadı. Oğlunla bu davet işini kaç kez gonuştuk. «Aceb gelir mi?» diyor..Ben de ona dedim kl: «Böyüklerde gurur kibir olmaz. Niye gelmesin bir çorbamızı içmeye?» Beni davetçi etti. Ne dersin buna sen?..

— Bir gün olur, derim.

— Bir güne, öbür güne galmasın. Bakarsın tez günde ben köye giderim. Oğlan utangaç. Gelip de sana bir şeyler söylemez.

Çayları yeniledik. Konu değişti.

Hüseyin Ağa'nın iki aylık bağ bekçiliği ücretini verdim.

Dualar arasında, bakmadan, saymadan koyun cebine yerleştirdi.

— Eyi bekçilik yapmaya yapamadık. Hakkını helâl et! Bu bir. İkincisine gelince; merkebin parasını versem de bana bıraksan onu? Onu da alıp köye gideyim. Üstümde çok emeği var. Hayırsız evlatlarımdan daha hayırlı benim için. Hemi de iyisinden CAN ŞENLİĞİ oldu bir iki

ay. Merkeb deyip geçme Efendâ! Kötü adamdan iyi. Yok günün var pazarı...

— Senin dedim, senin. Para pul da istemez.

Acı bir gülüş dolaştı yüzünde. Başını önüne eğdi. Bir süre gözü kırpık kırpık kaldı. Bir şeyler mırıldandı.

Sonra kalktı. Masama yaklaştı. Ellerimi iki eliyle tuttu. Dağınık duygularla göz içime baktı. Ama konuşamadı. Bir kısık «Eyvallah» la yazıhaneden çıktı.

Uysal, durgun merkebin yalandan boynunu kaşıdı. Burun sırtını öptü. Üstüne atladı. Yalandan bakar gibi oldu bize doğru. Sonra vazgeçti. Usuldan vurdu değneği merkebe. Bakışı çok ilerilere, çok ilerilere takılı sokağı tüketti ve aralıkta kayboldu.

37.

KAŞLA göz arası şehri tüketti. Gelinin evine uğradı:

— Gelinim, yavrum dedi. Bey ile helâllaştık. Cömert davrandı Allahın doğrusu. Bir gün de davetinize gelecek. Ben kararlaştırırım onu... Şimdilik acelesi yok. Şimdi çayını, gayfeni de içmem. Şu babamı bir bağ gomşusuna emanet edeyim köye gidinceye dek. Bu hane bizim gayri. Gelip gitmemiz eksik olmaz.

— İcicik ferahlasaydın, dedi Gelin.

— Allah o günü de gösterecek. Ben şimdi şu işlerimin peşinden koşayım. Sağlıcakla kal yavrum! Benim gözel gızım!

— Güle güle Ağa!

Bağ yokuşunu birden sardı. İki üç bağ altındaki hayvan sevgisi İhsan'a emanet etti yavrusunu..

Sonra şehre kaydı. Doğruca hamama vardı. Mustafa Ağa'ya hokelekli bir selâm çökertti.

— Hoş geldin bekçiler başı Hüseyin Ağa...

— Hoş bulduk, sefâlar bulduk. Bekçilik buraya kadarmış. Bu talim terbiye de böylece burada bitti. Şimdi yeni bir kıt'aya iltihâk ediyom.

Külhana kömür atıyordu Mustafa Ağa, yorgundu. Ama bezgin görünmüyordu. Sanki laf arıyordu sağdan soldan. Canına minnet bildi Hüseyin Ağa'nın gelişini.

Baş parmağının sırtı ile alnından burun sırtına inen domur domur terleri sildi:

— Eee, dedi, bundan sonra sen Redif Taburuna yakışırsın. İnşallah kıt'a mahallin ora olur. Senin gibi yüce bir zatı tutup da nahiye karakoluna onbaşı verecek de-

ğiller ya!. Bir yüksek makam... İlâyığın da zaten bu...

Yeniden kendini işe vererek sözünü sürdürdü:

— Ne yapan ki; bu melmekette darı az, tavuk çok. Her gün uykularında darı üstüne bin türlü rüya görürler. Ancak horoz sırtlarına binince uykularından ayıkırlar.

Yeniden bir kürek kömür fırlattı külhana:

— Sen, o dediklerini, dediklerin her ne ise benim kavuğuma oku... Bekçilik bitti: Kıt'an, talim sahan yine bura. Odunluğun üstündeki ranza. Sen yine orada yat! Gece de arada bir külhana bir kürek at...

Şakacıktan elini yüzünde dolaştırdı. Küreği attı. Hüseyin Ağa'ya yaklaştı. Ağa, suskundu. Oysa ki, Hamamcı sözlerini daha da yaş yarenliğe kaydıracaktı. Zoraki ciddileşti:

— Bura senin dedi, bağırarak. Ranzadaki mitilin de yerli yerinde... Her halde utancından alıp götürmedin bağa... Benim değil senin sayılırdı. Şahnalığın iyice geçmişe benzer. Herhalde o yüzden ne aradın, ne sordun... Aslında dünya öyle de oluyor, böyle de... Ben seni aramasam da oluyor, sen beni aramasan da... Bizimki bir beyin takıntısı. Bir kürek umursaması... Bir de kim dediyse demiş, «Gönül umduğuna küser» diye...

Geniş elleriyle donuk Hüseyin'in dizlerine vurdu. Gülümsedi:

— Kızdın mı yoksa bana Ağam? Bizde küsme kırılma devri çoktan geçti. Sonra sana akıl vermek, yol göstermek ne haddime! İcicik takılacak bir yakın buldum da, onda sürdürürüm gevezeliğimi...

Hüseyin Ağa yumuşadı. Külhanın sahibi saydı kendini... Vah, böyle bir vaziyeti olsaydı! Düşüncesinde direnmedi. Şimdi, okka dirhemi eline vermişti Hamamcı... Yalandan oynaştı oturduğu yerle.. Kaşı ve dudakları uzadı:

— Yavrum, Mustafam dedi.

Birden büyük oğlunu ansıdı. O da elli beşlerini bulmuştu.

Konuşmasını kesti. Bir sigara yakım aralığı alıp gi-

decekti başını geçmişlere... Öyle yaptı. Oğlunun tevelütünü okudu içinden. Tekleme gördüğü, çoğu kez «merhabasız» torunları bir bir geçti gözü önünden. Biri hakiyetli çıkmıştı yalnız. On yedi, on sekizindeydi. Ethem'in hanında dedesini bulur, bir gömlek, bir don, beş on paket sigara, üç beş kuruş harçlık bırakıp giderdi. Ağlamaklı ve donuk. Sonra çocuğun «Kırıkkale Askeriye Fabrikasına» işçi olarak gittiğini duydu sadece. Bu rahmet de böyle bitmişti.

Kalaycı oğlundan da kıl ucu haber alırdı. O da çoluğa çocuğa karışmıştı çoktan. Torunlarından hiç birini ne gördü, ne tanıdı. Ne öptü, ne kokladı... Onlar da beş sekiz yıl önce Yerköy'e göçmüşlerdi. Kala kala bir Salim. Ve evlenmiş bir kızı. Bir de ne yaptığını bilmediği oğlu. Salim'e içinden bir yumruk vururken toparlandı. Sevgili bir bağrışla söze başladı:

— Ulan Mustafaml Ben seni çok severim. Yaşın da olmam diyesice böyük oğlumun yaşı. Külhanında yer verdin. Kursağımı gavurgasız bırakmadın. Saman ufağı olan yaşantımı gader yeli derleye toparlaya, eğdire sürdüre senin külhanına getirdi. Şükürü kiminle paylaşak? Var, sen paylaş! Bundan sonra bir rahatlık yüzü verirse belkim dil ucu, dudak ucu bir «şükür» deyip geçerim. Amma onu da gözüm almıyor. Aklıma zıt, yanlış düşüyor. Hele «hayırlısı» deyip geçelim...

Babam! Sen şimdi beni iyicesinden dinle! Yeni bir dünya yıkıyom başıma... Allahın doğrusu ben istedim. Yalnızlık Cenab-ı Mevlâya yakışırmış. Otuz yıldır ben kendimin Cenabı oldum. Bir eşşeğin burun dibindeki soluğu can bağışladı bana. Ossuruğunu türküler gibi dinledim.

Birden, yirmi saat taş taşımış gibi yoruldu. Yeniden sakallı başı göğsüne düştü. Gün henüz ortalıklarda çalım satıyordu. Külhanın birkaç penceresinden içeriye dalıp, kömür siyahlığı ile oynaşıyordu. Ocaktaki alevler bir kısalıp, bir uzuyor, güneş ışığına çekingen çekingen bakıyorlardı.

Birden susan Ağa yalandan belini düzeltti:

— Mustafam, dedi, yorgunum. Hele şu hasretini çektiğim mitille bir haşır neşir olayım. Gece için sen heç yorulma! Ben kalkar, üç beş kürek bir şeyler atarım külhana...

Hamamcı kısa bir gırgır daha geçti:

— Yat, Ağam yat! Bu can bundan sonra sana lâzım. Hemi de kendini iyisinden besle! İliklerin dolu dolu olsun. Yakında guvâ gireceksin. El kızı cebin gibi orana da bakar. İyi uykular olsun. Ben de şöyle bir gayfeyi boylayım. Karşılıklı gevezeliği sürdürecek bir iki boşboğaz bulayım.

Ağa yarı duydu, yarı duymadı söylenenleri...

— Git güle güle, dedi sadece.

Hamamcı kapıdan çıkarken o da merdivenleri tırmandı. Ranzadaki mitil, toza toprağa, kömür karasına bulanmıştı. Bir çırpsan çıkacak gibi değildi bu toz toprak, bu kara...

Ama bu haliyle de hiç mi hiç yatılmazdı hani.. Çaresiz ranzanın kıyısına çekti mitili. Aşağı doğru sarkıttı. Bedeninin olanca gücü ile üç beş kez çarptı. Ortalık toz dumana boğuldu. Hüseyin ciğerinin tüm dibinden uzun uzun öksürdü.

38.

GÜNEŞİN doğuşuna önce aldırmadı. «Başımızdan geçen her günki sevda bu» dedi. Merkebi aklına geldi. «Aceb yavrum otsuz mu, susuz mu?» diye sövlendi. Ağır, yanık linyit kokusu burnunu gıcıklıyor, genzini yakıyordu. Bir süre öksürdü boğuk boğuk. Sonra, yıkık bir sarhoşun ayılmasını duydu içinde. Birdenbire nerede olduğunu bilemedi. Çok olmamıştı ömründe böyle haller... Bir kez Merzifon'da, o gıdığı bir karış kadının evine sarhoşun bir teki olarak varmış. Gater başıydı. Ağaları yolda «hin-i hacet» gerekir diye beş on kuruş bir emanet verirlerdi. O gece bütün paraları «bacakları Avanos testisi gibi» olan sevgilisine saçtı. Merkeb gaterinin başında, bir durak yerinde uykudan uyandığını sandı önce. Sonra. ılık bir yer yatağında olduğunu anladı. «Ben neredeyim?» diye söylendi içinden. Yanında toparlak bir kadın böyük yorgunluğunda uyuyordu. Avıkıverdi birden. Cebini tümüyle kadına aktardığını ansıdı. Bir «evvah» çekti kendiliğinde... Ama, olanlar olmustu. «Aldırma» diye mırıldandı. «Böylesine can feda» Sonra kadını uyarttı. «Destur» diledi.

Şimdi de «Ben neredevim?» divordu. Bu kez de çok geçmeden anladı ki. ranzadadır. Ve de mitilinin icinde... Üstelik gece de kalkamamış, külhana üç beş kürek kömür atamamış...

Çabucak mitilinden sıyrıldı. Ayağa kalkıp külhanın ağzına doğru baktı. Mustafa Ağa bir kütüğün üstüne oturmuş alafların seyrine dalmıştı. O da kendisi gibi seviyordu ateşe bakmasını...

Ferakladı. «Eh» dedi, «eh, külhanın ardı geçmemiş ya!»

Ama, yine ne de olsa kendini suçlu sayıyordu. Bu suçluluğun burukluğu içinde aşağı indi. Yan ürkek bir «selâm» çökertti.

— Ben bundan sonra, dedi, anlaşılan her bir şeyi boklarım. Herifçioğlunun bağını gobellere yem ettik. Nerde ise gelişimizin daha ilk gününde külhanın da ardını aldırıyorduk. Bu aklının tuttuk bir de evlenme haltı karıştırdık. «Geliin» demiş adamın biri gelinine. «Geliin halına göre salın.» Benim de heç mi heç halimi bildiğim yok... Uğrun uğrun salınıp duruyorum. «Şaşkın ördek gıçtan dalar» derler ya... O, tam benim halım...

Çömeldi Hamamcının karşısına...

Hamamcı durgundu.

Hüseyin Ağa'nın yüzünde isyan çizgileri belirdi. Bağırır gibi sözüne yol verdi:

— Başka ne bok yiyeyim? Bir tutacak dalım, bir uçacak kanadım mı var? Sen de olmasan tüm ortalardayım. Allahın yazgısı bir benim için mi kara? Benim gibi biçareler için mi? «Yazın bu ise, al şu canı» derim almaz. Bizi sefalet köçeği gösterip de «emrine şükür» için başkalarına nisbet mi sağlamaya çalışır? Dinim de yırtıldı gayrik, imanım da... Cehennem mi nur alâ nur... Alsın emanetini! İlk posta ile havâle etsin oraya!. Yanımda bir kuru soluğa hasret kaldım. Din için, devlet için kırk yerimizden kurşun yedik. Hani nerde şimdi o din? Hani nerde o devlet? Dini, devleti bir yana, kuru bir «merhaba»yı esirgiyor elin uşağı... Belimden düşen eşşek dölleri dünyada mıyım, değil miyim? Farkında bile değiller. Kalkıp, kendimi tavana asacak halim yok... Sonuna kadar cedelleşeceğim. Kiminle mi? Onu da gün gösterir.

Ağa'nın celalli hali Hamamcıyı duygulandırdı. Ama o, yine işi yumuşak tarafından tuttu.

— Allah ile hesaplaşmana karışmam. Dinine, devletine heç mi heç karışmam. Bir guru nefes yönünden üzerimize düşecek vazifenin cümlesi başüstüne. Gücümüz nereye dek ulaşırsa oraya kadar seninle birliğiz. Sen bu yaşta o tatlı canını üzüp durma! «Olacak olur, Ahmağın

çabaladığı yanına kâr kalır.» Bundan sonra ne senin, ne benim deveyi gıçından döndürecek halimiz var. Yüreğini ferahlatmak istiyor musun? «Takdir bu imiş» deyip geçeceksin. Hele bundan sonra senin halin tümünden «takdir...» İçini serin tut! Dert edinme olmuşu, olacağı...

Sonra güldü:

— Şimdi kendinden bir cuvara tazele... Üfür, dumanı koyver gitsin...

İçindeki fırtına biraz dindi Ağa'nın. Sigara yaktı. Biraz daha sokuldu Hamamcının yanına:

— Yavrum, Mustafam, dedi. «Aşk ağlatır, dert söyletir» derler. Bizim de bunca yıl dert yüreğimize Erciyes dağı gibi yığıldı. Altından kalkamaz, kıpırdayamaz olduk. Yürek yanık, hemi de gavisinden. Karun gibi mal istemedik. Lokman gibi can istemedik. İstediğimiz bir ufak dirlik. Hemi de üç günlüğüne. Yanımda bir kuru soluğa razıyım. Kursağıma bir yal çorbası girmesine razıyım. Korkuyorum gayrik soluksuz gecelerden. Eşşeği mahsus kulak dibime bağlıyorum. Bir nefes duyayım diye. Ben yukardakine karşı asi olmayım da kim olsun? Hep Cehennem zenciri benim boynuma mı dolalı kalacak?

Mustafa gülümsedi :

— Beni hep günah sevab defterinin yanında, böğründe dolaştırıp durma... Benim zaten kendimden umudum yok. Bir de günahlarına ortak etme. Şu külhanın alafı Cehennem zenciri değil de ne? Ben de bunu otuz yıldır alnımın şakında dolaşır görüyorum. Kimi baldırından yer tekmeyi, kimi kıçından... Senin ise sırtının ortasına gelmiş tepik...

Sonra canı sıkılmış gibi ayağa kalktı. Yarım adım attı ve döndü. Eğildi. Hüseyin Ağa'nın sakalını okşadı.

— Benim Babam, dedi, şu fasla bir ara verelim. Bak! Çay da iyisinden demini almış...

Ağa başını salladı, yalandan gülümsedi. Daha da üstüne varmak istemedi Hamamcının... Ama, diyeceği, isteği içinde kalmıştı. «Öğle sonu bir hoş zamanını, bir fırsatını kollarım» diye geçirdi içinden.

Ve de o fırsatı yakaladı. Hamamcı birkaç at arabası söğüt kütüğü ele geçirmişti. Hem de ucuzundan. Ucuzluğu kadar yakacak bir şeyler buluşunun sevinci içindeydi. Kütükleri külhana atmıştı. Ağa ranzasından indi.

Mustafa'ya yaklaştı:

— Ee, kütükler hayırlı olsun. Güle güle yak... Allah hayırlı müşteriler versin, dedi.

Mustafa hemen gırgırına geçti:

— Sağol koca Babam... Allah da sana tez günde sevgili hanımını kısmet etsin... Sayesinde düğün dernek görelim biz de...

— Ula, Mustafam, yavrum! Bizden sevgi de geçti sevgili de. Bizim ki şıvgına tutulmuş bir kuşun, bir serpenek altına sığınması. O ki, serpeneğe ulaşıp ulaşmayacağımız da belirsiz. Şimdi sen beni iyisinden dinle!

Sesini yumuşattı. Sevgili bir bakış gezindirdi Hamamcının üstünde. Gözlerinin içine baktı:

— Mustafam, dedi, bu bana son hizmetin, son ikrâmın olacak. Şu oğlum olacak kerhânecinin dükkânına var! «Ağan» de, «başını alıp gidiyormuş. Çok uzak bir köye iç guvâsi giriyormuş. Bu yaşta kimse onun gara gaşı gara gözüne gurban değil. El eli yur, el de yüz yur. Para gavuru ise her bir şeyi yur, yıkar. Abbâ eder. İnsanın yüzünü aklandırır. Para gerekiyor ihtiyara... Oturduğu ev benim diyor. Heç yoğisem o yönden hakkımı helâliandırsın, diyor. Onluk mal ise beş versin! Beşlik mal ise üç versin! Hakkımı ketmetmesin... Yoksa dava açarım. Zaptettiği mülkümü elinden alırım. İş sürümcemeye düşerse kötülüğüm olur. Hemi de eyisinden, böyüğünden diyor... Dil dök! Altından gir, üstünden çık! İki bin mi olur, bin mi olur, bir para kurtar! Umursamazsa, laflarını kulak ardına atarsa, vallaha da o zararlı çıkar, billâha da o... Kalk git Mustafam! Ahir ömrümde bir iyiliğin daha dokunsun bana... Hayır duamı al! Tezinden bir cüvab getir...

Hamamcı sessiz sessiz dinledi. Garib garib, içli içli bakıyordu Ağa'nın yüzüne. Sonra gülümsedi:

— Paraları tümlük mü alayım, yoksa bozuk mu olsun? Beş yüzlük mü, ellilik mi istersin? Sana mı getireyim, yoksa pangaya mı koyayım?

Sonra ciddileşti :

— Ağa, bir olmayacak dua. «Amin,» denmesi zor. Amma hatırın için gideyim. İçinde «Aceb» kalmasın. Üç yerine beş konuşayım. Oğlunu bilmem mi? Gavurun bir teki. Zalımın bir teki... Aslında yüreğinde merhemetin, insanlığın, dinin, imanın, vicdanın zırnığı olsaydı, otuz yıldır seni süründürür müydü? Elçiye zevâl olmaz. Gideyim Ağam, gideyim...

Hüseyin Ağa'ya umut geldi. Çocuksu bir sevinç dolaştı yüreğinde.

— Ha, gözünü seveyim Mustafam! Benim aslan babam? Çok iyiliklerini gördüm! Bir umut sende... Hemi de tek bir sende...

Mustafa kalkıp gitti...

HÜSEYİN Ağa'nın içine acı bir çırpıntı girdi. Titriyordu heyecandan. Harpte, darpta başına gelmemiş bir heyecan... Yüreği sanki çırpınıyordu.

Ne haber gelecekti aceb? Bir «yok» haberi gelirse tümünden biterdi. Yeniden altüst olurdu dünyası. «O zaman gavur oğlan, kötülüklerden kötülük, zulumlardan zulum beğen. Hemi de benden» diye bağırdı külhanda. Ses, vızıltılar halinde siyah duvarlarda dolaştı. Sonra külhanın ağzından içeri daldı. Alaflarla oynaştı. Dumanlara asılıp bacayı tırmandı. Eriyip gitti göğün yer yakınlığında...

Bir türlü de gelmiyordu Mustafa. Bilir miydi Hüseyin'in çektiğini? «El elin ölüsüne dındın diye ağlar» diye mırıldandı. Ama, sözünü geri aldı.

Duramaz oldu külhanda. Dışarı çıktı. Duvara sırtını verip çömeldi. Gözünü Hamamcının geleceği yola çiviledi. Sigaraları hırslı hırslı birbirine ekliyordu. Gözleri, karşı sokağın çenesine bakmaktan yorulmuştu. Ama Mustafa bir türlü gözükmüyordu. Yeniden kızacağı geldi. Vazgeçti. Kendisine üç beş küfür savurdu yumuşağından.

Hamamcı çeneden gözükünce Hüseyin Ağa elinde olmaksızın birden ayağa kalktı... Üç beş adım atıp durdu. Bekledi. Kanlı gözleri büyümüş, göz çukurlarını yarı yarıya boşaltmıştı. Epey uzaktaki Mustafa'nın yüzüne bakıyor, bir deyim yakalamaya çalışıyordu. Ama pek fehmedemiyordu bakışını, yüzündeki deyişi...

Hamamcının yakınlığı beş on adıma düşünce nevri iyisinden döndü. Karışık alnı tümüyle karıştı. Hiç bir hayırlı haber belirtisi yoktu bu yüzde...

Karşı karşıya geldiler:

— Mustafam, inşallah hayırdır?

Mustafa Ağa; «Yürü, gir» der gibi külhanın kapısını gösterdi. Ve söylenmeye başladı. Duymuyordu söylenenleri Hüseyin...

— Şimdi sen duyasın diye şu sokak ortasında bağıra bağıra konuşayım da kara haberi sağ sol evler, cümle Ümmeti Muhammet dinlesin? Öyle mi istiyon yoğisem sen?

Külhana daldılar. Tüm bir bedeni titreyen Gaterbaşı külhan ağzına geldi. Sırtını ateşe vererek söğüt kütüğüne çöktü.

— Ben bu gavur herifte hayır yok demedim mi, diye patladı Hamamcı. Oldu olası bilirim tersliğini... Merhemetsizliğini, imansızlığını. Az daha üstüne varsam, herif seni borçlu çıkartacak. Dinsizin de böyle ip gırmışını görmedim. Dediklerini bir bir anlattım. Yüzde fazlasıyla «Zahmetinde berhüdar ol» dedi. «Kimin evinin yolunu soruyorsun sen? O bize ağalık, atalık mı yaptı ki, bizden de oğulluk, evlatlık bekliyor? Çektiği kötekten başka ne miras bıraktı bize? Yine de biz gıyı köşe oğul evlât eliyle giyecek gönderdik, yiyecek gönderdik. Harçlık gönderdik. Vaktiyle söyledik kendisine iç guvasi girmesini. Aklı, sekseninde mi başına geldi? Benden heç bir umut ummasın. Ev işine gelince; bir tandırlık ile gıçı gırık iki göz virane idi. Satsan kimse yüz lira vermezdi. Tandırlığı bırakıp geri tarafını devirdim. Baş sokacak üç göz bir ev yaptım. Arsa tapuda gayıtsız çıktı. Tescil davası açtım. Tapumu aldım. Boşuna mahkemenin yokuşunda kendisini yormasın. On yirmi yıldır. 'Uşaklarım bana bakmıyor' diye boynuna davul takıp yedi mahallede çaldı. Benden evlâtlık beklemesin. Hakkı varsa onu da helâl etmesin...»

«Donup kaldım. Böyle bir murtad takımını ne gördüm, ne işittim. Aklımın yettiği kadar bir şeyler de ben söyledim. Başını işine eğdi. Dinlemedi bile... Ne çay, ne gayfe... Çaresiz içim küfür dolu çıktım dükkanından... Donluğuna uçkurluğu kendin bulacaksın çaresiz. O irezi-

lin inadına benden birkaç yüz sana. Bekçilik paranı da aldım. Yüz lira da emanetin var bende... Bu yağ ile kavrul. Kadın 'peki' derse, var geç, ko, get köye. Yook, gözün kesmiyorsa, aha külhan, aha ranza... Mitilini de yenileriz. Olur biter.»

Bakışını korlaşan ateşe doğru çevirdi Hüseyin Ağa. Umutlanışının pişmanlığına düştü. Olup olacağı buydu zaten. Vehmindeki örfünü beş paralık etmişti. Mırıldanır gibi konuştu:

— İt dölünden başka ne beklenir? Ayağının tozuna gurban olaydı. Anam avradım olsun bunu onun yanına bırakırsam. Biz ele, âleme yalanımızın tutsağı olduk. Garının gızına bir iki binden söz ettik. Çaresiz bu yalanı sürdüreceğim. Garı beni gabullensin. Bir gideyim köye. Sonra, gün ola harman ola... Param bitmeden Tanrı emanetini alırsa, eyiliklerin en hasını etmiş olur. Yook, «sürünmene devam» der, yeniden el kapısından bir «siktir» alırsam, bunun da fitresini, zekâtını Salim gavuru öder...

Durakladı. Başı önüne eğildi. «Çaresizliğimin son çaresi hazır» diye söylendi içinden. Sonra:

— Mustafam, dedi. Allah senden razı olsun. Bak, o fışkı dölü evlât, sen el... senin yaptığın da ortada, onun yaptığı da... Niyetinin ekmeğini ben ona yediririm.

Sigarasını öfkeleyip attı. Ağır, taş gibi bir yorgunluk çökmüştü üstüne. Kalktı:

— Sağ ol babam dedi Hamamcıya. Ben yine alaca karanlığıma çekileyim. Umut fakirin ekmeği olduğunu bile bile seni yordum. Sağol yavrum, sağol gardaşım...

Ağır aksak ranzanın merdivenlerini tırmandı.

Üstüyle, başıyla mitiline gömüldü. Avuç içi aydınlığı görmemek için başını da içine çekti.

Bir uzun uyku istiyordu canı. İsterse sonu gelmeyecek bir uyku. Ama uyuyamıyordu. Önce, dünyanın bir küfürünü sıraladı oğluna. Sonra, bildiği bedduaları bir bir üzerine yağdırdı. Doymadı, doymadı ama, biraz ferahladı. Bu da konu değiştirmesine sebeb oldu. Yarınına döndü: «Ula, şu Mustafa beni ferahlattı. Birkaç yüz lirası epey

yol aldırır bana... Mesarifatın çizgisini biraz dardan çekerim. Kendime iplik gumaştan bir şalvar, bir ceket... Geline has basmadan bir entarilik... Hatuna iki kat... İki yemeni, icik gına... Köye giderken de gayfe, şeker... Yarın erken çıkmalı çarşıya... Şimdilik bir traş. Kısaltmalı bu sakalı eyisinden. Heç yoğ ise on yıl eksik gösterir...»

İnanmadı söylèdiğine. Gülesi geldi. Duramadı. Güldü. «Pörtlemiş dıvarı kara çamur sıva ile kapatamassın» dedi.

Sakalını tümünden aldırmak geçti bu kez de aklından. Bu aklına daha da bir iyi güldü. «Herhalde senin niyetin ele âleme maskara olmak. Çıkar aklından böyle bir irezilliği. Hani garının biri ne demiş: Beni seven aynamınan, gutumunan sevsin. Beni seven çuvalımla, bitiminen sevsin. Gabül ise böyle gabül!. Ele âleme irezil irbet olmaya meydan yok...»

Hayallemesine ara vermedi. İçinden konuşmasını sürdürdü: «Traştan sonra doğruca gelinin evi. Ne haber var anasından? Eh, n'olacaksa salı da gelip çattı. Devresinin devresi günü...»

Açlık hisslni, mide kazıntısını yenemedi. Ayaklandı. Çarşıya vardı. Bir çorba içti ve döndü. Herkesten kaçarcasına...

40.

ERTESİ sabah diri ve dirlikli kalktı. Hamamcıya görünmeden doğruca berberin yolunu tuttu. Yıllardır tıraş olduğu Kılığın Necib'ti berber. Eli ağır, ama sözü sohbeti tatlı. Cümlesi hafif küfürlü. Gıdığı, göbeği ile birlikte gülen cinsinden... Hüseyin Ağa gibi kendinden uçkurluklular müşterisinin tümü. Fakir fukara takımı. Koltuğu, aynası sandalyaları da müşteriyle «bacı gardaş...»

Selâmı çökertti.

— Aleykümselâm, dedi, Necib. Ve de bir de merhaba...

Sanki dükkânda başkaları varmış gibi konuşmasını sürdürdü:

— Tıraştan tıraşa görürsün Hüseyin Emmiyi... Onun ötesi kol ucu bir selâm sabah yok. Koyduysan bul... Tıraşı da üç ayda beş ayda bir gelir. Sürünenlerin berberi şah, padişah olmaz ya! Biz de evvel Allah sizinle birlik sürünüp gidiyoruz. Sen otur hele şu koltuğa! Saçı, sakalı kısasından, azından alayım ki, «Uzadı» diye çabuk çabuk gelirsin...

Koltuğa otururken :

— Yook, yok, diye patladı bizimki. Eyice al! Ben sana ne boya düşeceğini söylerim. Çok gaşınıyor. Kiri pası da caba. Eyisinden al! İcicik ferahlıyayım. Saçım gine iki numara...

Berber üstüne üstüne vardı :

— Yook, fazla almam. Altı ayda bir mi berberlik olur insan? Sakal bırakmamış bir yirmi müşterim ya var, ya yok. Onlar da haftada birlik. Kendi yokluğunuzda be-

ni de sersefil süründürdünüz.

Hüseyin Ağa oturduğu tahta koltuktan yalvarır gibi baktı Kılığınoğluna :

— Aslan Necib'im! Sen bu kez dediğim gibi kes de, seferine yalandan tara. Yerine tıraş parası al!

İnadı tutmuş gibi yine de sakalı kısasından alıyordu Necib.

— Az daha Necibim, babam! Az daha! Peygamber Efendimiz «Sakalınız avucunuzun içini ancak doldursun» buyurmuş. Bizi sünnete uydur. Papaz, keşiş sakalına döndü sakalım. Sünnet-i seniyeden de biraz daha kısa olsun. Nasıl olsa uzar. Bir ay sonra buyrulan boyu bulur.

Necib işkillendi:

— Allah hayırlara tebdil etsin amma, sende bir hal var. Böyle direttiğini heç mi heç görmedim. Alan almış, satan başından savmış. Bir halt olacağın yok olmaya. Lâkin ne bu ısrar?

Hüseyin içinden: «Denmez ki diyesin» dedi. Sonra:

— Çok gaşınıyor yavrum. Elim «gaşâ» oluyor gün boyu, gece boyu. Bir ferahlayım istedim. Hepsi o kadar.

Berber üstelemedi. Ağa, sakalı kısaldıkça seviniyor, garip duygularla yıkanan yüreği ve küçülttüğü gözleriyle, çok yerden sırları dökülmüş aynaya yansıyan yüzüne bakıyordu.

Tıraşı biter bitmez dik yokuş, kıyı mahalle yolunu tuttu.

Tanıyanlar bağa gidiyor sandılar. Gelinin evine saptığını gördüler. Tıraşı gözlerini kaşıdı bakanların. Bir anlam veremediler. Belinin dikliği garibsemelerine gitti...

Gelin, evin önündeki hayatta yavrusu ile sevişiyordu. Kayıp gidiyordu mutlu dünyasında... Üç beş ayak boyu yakınına gelinceye dek dedenin farkına varmadı. Görünce yavrusunu usulca minderin yarı köşesine bıraktı. Edeplice ayağa kalktı... «Buyur» etti içeriden getirdiği mindere...

Hal hatır soruldu... Gelin kahvesini getirdi Ağa'nın. Minneti artmış görünüyordu. Kocası artık gece bekçili-

ğinden azâd edilmişti. Rüyasında görse kolayına inanmazdı bu oluşa... Olmuştu işte. Hemi de kaş göz arası. Hemi de ihtiyar, garip Dedesi yapmıştı bu işi...

— Ee, gınalı gızım, anandan ne haber?

— Köyden biri geldi sen gittikten sonra. Bu salı gelecekmiş...

— Ben de hazırım. Hayırlı haber senden. Derlendim, toparlandım. Bir «evetinizi» bekliyorum sadece... Ahir ömrümüzde birbirimize payanda oluruz. Dünyaya kazık çakacak halimiz yok yal İyi kötü bir dirlik. Sonra da Mevlâmıza emânetlerimizi teslim. Sen gocanla, çoluğun çocuğunla koşa yaşa... Eyi günler gör. Duamdan seni heç bir zaman cüda bırakmam. Ben şimdi Mustafa Ağa'nın hamamında kalıyorum. Ananın gelişinin ışıldağını gocanla bana haber ver! Sayende eyi olur, hayırlı olur gibi geliyor bana...

Sonra ayaklandı:

— Şimdi senden bir «destur» dileyim ben.

Kızcağız telaşlandı:

— Dede, dedi, daha çay bile yapmadım. Aç isen bir şeyler hazırlıyayım...

— Sofrana bereket yavrum! Ben şimdi yukarı bağı bir bulayım. Garip yavrumu bir göreyim. Otuna, çöpüne bakıyorlar mı? Onu bir anlayayım. Garibimi el ellerine bırakıp da indim aşağılara... İki üç gündür görmedi beni. Kendini bırakıp gittiğimi sanar belki de... Kırılır, gücenir yürekten. Aşağıda bir yer yok ki, yanıma, böğür bitişiğime alayım. Şu işimizi sen tatlıya bağlarsan, yeri yanımız. Bitişiğimiz ahır. Baharda yumurta toplamaya çıkarız. Yolda yılmaz. Yükü yüksünmez. Bir melek huyu vâr benim gibi. Haydi kal sağlıcakla. Damada da selâm. Tezinden gönder haberini...

Gelin, Hüseyin Ağa'yı uğurladı elini öperek...

Ağa, yamacı tırmandı. Komşu bağdaki merkebini gördü. Yürek dolusu sevinci tuttu. Sık adım yaklaştı. Eşek boz bayır, sık kaya aralığı uzayan üç beş otu koparıyordu

Duygulandı. «Benim canımın gaylesi. Benim alçaklığım. Benim namussuzluğum. Sebeb benim senin sefilli-

ğine...»

Boynundan kucakladı. Göz üstü, alın, kirpik arası öptü, kokladı. Can Şenliği de hapşırdı sevincinden. Sonra oynaştı. Baktı, durgunlaştı.

Hüseyin kendisine tazesinden küfür ede ede aşağı indi. Bir boy külhanı buldu.

Hamamcı, yine yorgunluğunu sırtından indirecek adam bekliyordu. Tıraşını yenilemiş Ağa keyfini yenileyecekti. Kulak, ağız hizasına gelinceye dek ağzını açmadı. Külhanın dar aralığında gırgırını tutturdu:

— Ağam, bu guvâ tıraşı. Hayırlı olsun. Allah bir yastıkta gocatsın. Düğünün hamamı benden. Çerezi, çıkısı hepsi benden. Karım da kadınlar hamamındaki misafirlerini karşılar. Ayvası, turşusu... Hepiciğini tamam bil...

Yalandan gülümsedi. Ağa'nın sakalını okşarken göz bebeğinin içine baktı:

— Kusura bakma amma, lâkin «Şo işten» ne haber?

Hüseyin duymamazlıktan geldi. Hamamcı üsteledi:

— Şo işten ne haber? Benim paşam, benim beyim!. Şo işten ne haber?

Ağa başını salladı. Gavurluğunu biliyordu Mustafa'nın. İşi böyle şakaya vurmadan rahat edemezdi. Yüzünü durgunlaştırdı:

— Üstüme kafir kafir gelme! dedi. Biz, şo işi, bu işi bir kuru nefese bağladık. Bu yaştan sonra iştahlısı üstüne gatır çektirir.

Mustafa kıtır kıtır güldü:

— Bizimki de şimdiden gatırınkine döndü. Hani ki, sen küheylan cinsindendin, seli gitse de kumu, kumunun ıslaklığı kalmıştır diye «şo işi» sordum. Umudum da kesik değil... Bakarsın kısrak iştahlı çıkar. Aklından önce «oranı» uyandırır. Elde ne dişiler var...

— Get, Mustafam gèt! «Allahından bul!» desem kıyamam sana... Yine de Mevlâm şu külhan eziyeti içinde keyfini korusun...

41.

BİR iki günü umutlu bir derbederlik içinde haber beklemekle geçti. Bir salı gününün öğle sonrası külhanın önünde yığık yığık otururken gelinin kocası karşıdan gözüktü. Saygılı saygılı yaklaştı yanına. Selâmı çökertti. Diz kırıp böğrü yanı çömeldi.

Hüseyin Ağa gökyüzüne bir gidip bir geliyordu. Bir ölüp, bir diriliyordu.

Zor duyulur bir sesle:

— Merhaba, dedi.

— Merhaba Baba dedi, öbürü büyük bir dinçlik ile...

Ses, Ağa'yı umutlandırdı. Ayaklarını, dizlerini gergin gergin oynaştırdı.

«Nasılsın?» «sen nasılsın?» diye sözü uzatmak istemedi. Yüreğini kulağı ile birleştirerek başını bakış boşluğunda gence doğru biraz daha yaklaştırdı:

— Yarın bize buyuracaksın...

Ağa yine bir gidip bir geldi yer gök arası. «Fır» döndü dünyayı üç beş kez. Yedi kalem olmuştu dikkati, duygusu, düşüncesi. Bir yandan da mutluluktan yürek ortası titriyordu!

— Evet yavrum, dedi. Buyur, emret!

— Buyuran kölen... Ne haddimize? Kaynanam geldi dünkü gün. Dünyanın bir dilini döktük senin için. Bu fışgı garıların telsizi mi var? «Çok ihtiyar» demişler anama... Sağın solun avratları boş durur mu hiç?

Hüseyin yavaşından titredi. Bir ayak umutsuzluğa doğru kızak adımı kaydı. Yüzüne aktarmadı o anki perişanlığını...

— Ee, sonra yavrum? dedi sadece...

— Bizden önce gelin guvâ etmişler sizi. Bizden önce evermişler, ayırmışlar, almışlar satmışlar. Gelinin hop kalkıp hop oturdu. Seni bir görmeye razıladık.

Ağa ferahladı ve gülümsedi:

— Öyle olur, dedi. Herkesin kıt'a gumandanı el olur. Onlar ilk önce talimi tutturur. Adım uyarsan ne alâ... Uydurmassan ham dağ armudu gibi boğazına kilitlenirler. Nefes, soluk almaz ederler seni... Bunun burası el... Ben bu yaşıma dek bu el milletinden hayır soluk soluyanı görmedim. Adamın biri, bir mezerlikten geçiyormuş. Fatiha gerek ehl-i gubûra. Kulhüyü, elhâm'a bağlamış. Ve üfürmüş: «El oğlundan gayrisine fatiha» diye... Bunlar bu el oğlu taifesi... Ona bit derler, bana it derler. Niyetleri, muratları dirliksizlik. Kendi hanelerinde yok ki başkasında görmek istesinler! Benim boyum belli, posum belli. Gaynanayın da öyle. Her ikimizin de yeşerip bostan olacak bir yanı yok... Başı başa bağlarsak ahir soluğumuzda bir ışıklı gün görürüz. O da yarım yamalak...

Damat, yolu kısadan kesti:

— Yarın, öğle sonu ilk saat bize buyuracaksın!.. Bana destur bağışla. Allahtan hayırlısı...

Kalktı, gitti. Giderken de Ağa'nın elini saygı ile öptü.

Bu el öpüş daha da çok umutlandırdı Ağa'yı. Gençleşti yeniden... Sigara dumanını uzun uzun boşluğa üfürdü...

42.

ER SAATTE kalktı. Külhanda, külhan önünde Mustafa Ağa ile gevezeliğe tutuştu uzun süre...

Müşterinin teklemeye düştüğü anlarda hamama girdi. Boş bir kurnanın başında kendini hamamın sıcaklığına bıraktı. Eliyle karın boşluğunun üstünü yokladı. Tek tek saydı kaburga kemiklerini. Omuz kemiğine el attı. O da parmaklarının içine geldi. Nerdeyse avucu ile kavrayacaktı. Memelerine götürdü sağ elini. Onlar da ucu belli belirsiz bir çukur gibiydiler. Razılıktan yine el çekti... Kendi kendine konuştu: «Gaburga kemiği, omuz kemiği derler de gülerdim. Nerde bunlar, derdim. Hüseyin! Oğlum, yavrum. İşte şurda, şurda, şurda imiş. Kürek kemiğinin nerde olduğunu, dini, devleti gurtarırken öğrendik. Zaman da gaburga nerde, omuz kemiği nerde, hot kemiği nerde, iyisinden öğretti. Şimdi tekmil bu... Bak bileklerine! İki avuç kavrayamazdı. Şimdi bir buçuk parmağın yetiyor...»

Canı sıkıldı. Kendi kendini keseledi. Bir müşteriden arta kalmış birinci sınıf sabunla elini, yüzünü, saçını, sakalını iyice yıkadı. Bir boy abdesti aldı, çıktı...

Carşıya indi hemen. Bir kahvede gerine gerine oturdu. Üç çay içti.

Manifaturacılar, hazır elbiseciler çarşısına gururla girdi. Köy işi, hazır elbise satanların dukkânlarına doğru yöneldi. «Beş» deseler «on» verecekti. Ama, yaşlılığı, belirliliği kendini kendine bırakmıyordu ki...

Dükkânlardan birine girdi. Elbiseci Ağa'yı tanıyordu.

— Hoş geldin, dedi. Buyur etti.

Hüseyin iyisinden ezildi. Kadife giyerdi vaktiyle... Yol-

da da, Yozgat, Samsun arasında da, gaterbaşı iken de kadife eskilerini...

Patladı;

— Ağam bana iplik gumaştan bir şalvar, bir de ceket...

Adam işi yavaştan aldı:

— Hele Hüseyin Emmi, birer sabah çayı içelim!..

Ağa, daha da donuklaştı;

— Çayın, gayfen daim olsun. Sen beni hemencecik başından sav! Benim iricam bu senden...

Elbiseci üstelemedi. Ağa'nın boyuna posuna göre bir şalvar, bir ceket indirdi raflardan...

— Tam, dedi, senin boyuna, endamına göre...

— Borcumuz?

— Borcun, güle güle giymen. Al da git! Yirmibeş kuruş bir siftahlık bırak. Yeter.

Hüseyin önce şaşkınlaştı. Sonra ezildi, büzüldü. Korkak korkak:

— Olmaz, dedi.

Adam elbiseleri çoktan sarıp paketlemişti. Yineledi sözünü:

— Bir yirmi beş kuruş bırak! Hiç de ezilip büzülme!.. Dağ idin, kül ufak tepe oldun. Git, beni söyletme... Oğullarından başlarım. Yanık canın bir daha yanar.

Usulcacık bir yirmi beş kuruş bıraktı tezgâha... Gözleri buğulu, başı önünde paketi aldı.

— Sağol, eyvallah, dedi yenik bir yürek sesi ile...

İşlik almaktan vazgeçti. «Hamamdan birini gönderirim» diye mırıldandı.

Ağır bir keder yıkıyordu içini... Tez ayak külhana döndü. Ranzaya çıktı. Mitilinin üstüne oturdu. Loşluk, yine onu iç dünyasına itti. Büyük yalnızlığında Tanrı duygusunu da yitirdi. Oturduğu alaca karanlık evrenin tümü idi. Üstelik kendinden başlıyor, nefes soluğunun soğuduğu yerde bitiyordu. Düşüncelerinde, duygularında büyüyordu. Onu da belli etmemek için sık sık soluğunu yutuyordu.

Uzun süre hareketsiz kaldı. Yitip gitmişti kendi içinde...

«Hayırlısı» deyip öğle üzeri toparlandı. Yeni giysilerini giyip külhandan çıktı. Gün ışığında önce sersemledi. Sonra umutlandı.

Yürüdü. Büyük camiden ezân sesleri geliyordu. Namaza gidenleri gördü. Henüz abdestli idi. Hamamda aldığı boy abdesti, tüm boyu ile duruyordu. «Şu namazı kılıp gitsem» diye mırıldandı. Sonra: «Bunca yıl yan gel yat. Işime yarar belki diye bir öğlenliğine namaza yönel... Seninki deyyusluk... Yukardaki bir de kanar ki bu sahtekârlığına! Sen yürü yoluna dinsiz imansız herif! Bir namaz ile karayı ak'a çeviremezsin!»

Yol aldı yavaş yavaş... Dik yokuşu sardı. Yine harpte darpta gelmedik bir heyecan dalgası içini sardı. Ne diyecekti? Ne konuşacaktı? Düşüncesinin kapısı da sıkışmıştı. Zorluyor, bir türlü açamıyordu. Canı sıkıldı. «Helbette laf dediğin kendi gelir. Ben Kahire hafızı değilim ya! Ne Kur'an okumaya ne aşir indirmeye gidiyorum oraya...»

Belini dikelte dikelte avluya girdi. Hayatta gelin, kocası, iki yaşlı kadın oturuyorlardı. Hüseyin Ağa'yı görünce yaşlı kadınlar içeri daldılar.

Karı, koca «buyur» ettiler Ağa'yı... İçeri, dip köşe misafir odasına aldılar. Makatın köşesinde yer gösterdiler. Sigara sundular. Kolonya döktüler eline...

Ağa her bir oluşu «sağ olun yavrularım» diye karşılıyordu. Bağdaşında hokelekli idi.

Biraz sonra yaşlı iki kadın odaya girip edeplice yer minderlerine iliştiler. Yemenileri ile de ağızlarını iyice kapatmışlardı. Uzun fistanları ayaklarının dört bir yanını örtmüştü. Elleri önlerinde, birbirine bağlı suskun oturdular.

Hangisi idi Hanım?

«Şu» dedi içinden «Şu daha edepli oturanı. Onun yaşı da bir yetmişine merdiven dayamışa benzer. Gozelliğine gelince, iyisinden uçup gitmiş. Olsun. Tam da benim, boyu bosu, endamı, sağ sol gozelliği arayacağım devir ya! Aslında benimki boyumdan büyük bok yemek. Kendimin

ne halt olduğunu unutuyorum da, üç diyorum, beş diyorum. Ulan, kerhaneci Hüseyin, seninki aslında yalnızlığını hafifletmek. Sırtına bir temiz çamaşır, önüne bir sıcak çorba. Bir de rahat yatak...»

Gelin, kahvesini getirdi. Yeniden sigara tuttu. Diri diri aldı sigarayı. Elleri fazlaca titremeden kahvesini yudumladı.

Kadınlar biraz sonra dışarı çıktılar. Yavaşça karşı odaya geçtiler. Kapıyı iyisinden örttüler. Fısıldaşarak konuşmaya başladılar:

— Gıı, kele anam! Herif de bek yaşlı. Mezerini üç aydan köye gazdıracak cinsinden. Ben ne yapayım böylesini? Murat aldıracak heç bir halı yok ki!

Sözünü kesti öbür kadın. O da bir altmışlık vardı. Yengelik yapıyordu arada...

—. Fadik Abla, dedi. Sizinki tencere kapak işi... O, ihtiyar da sen çiçeği burnunda gelin misin? Ahir ömründe bir guru nefes. Sen ona, o sana... Yalnızlıktan bıkmadıysan «Yok» de! Sıyrıl işin içinden. Köy yerinde candan, yakın bir akraban, hısımın da galmadı. Beş on guruşu varmış. Er ölürse, o da sana kalır. Yook, yaşarsa evinin eksiğini, gediğini kapatır. Sen bu işe «heye» de bana kalırsa... Yaşlı da olsa bir arka, bir dayak... Sonra erkek milletinden... Bizim gibi ağsikli (eksikli) değil ya...

Kadın, saydı döktü nice laf. Kanası geliyordu Fadik Hatun'un.

— Hele bir beni bana bırakın! İncik olsun düşüneyim. Bir okkaya, teraziye vurayım. Sonra veririm cuvabımı...

Hüseyin Ağa'ya dakikalar yıllar gibi uzamaya başladı. Üç beş, sağdan soldan bir şeyler söylemek istedi. Beceremedi. Acısını sigaradan alıyor, onun siperine sığınıyordu...

Gelin çıktı, girdi birkaç kez. O da anasının üzerine üzerine varıyordu. Arada bir yalvarıyor, arada sevgili kızı oluşunun nazıyla «bu iş olacak» diye diretiyordu.

Sonunda Fadik Hatun'u yıktılar.

— Hayırlısı ne ise öyle olsun, deyiverdi.

Gelin uçtu öbür odaya. Yüzüne heyecanla bakan Ağa'ya:

— Allah hayırlı mübarek eylesin. Oldu bu iş. Anam razılık gösterdi.

Ellerini tuttu gelinin. Kendine doğru çekti. Alnından öptü:

— Sağol, benim gınalı yavrum. Senin bu işin üstesinden geleceğini biliyordum zaten. Hemi de iyisinden. Allah gocana bağışlasın seni. Yavruna bağışlasın seni.

Kocasına da teşekkür dolu üç bir şeyler söyledi. Yeniden geline döndü:

— Emriniz, teklifatınız ne? dedi.

— Kolay. Emir, teklifat ne demek? Anamınan bir görüşüyüm de, ne ise ihtiyacı üç aşağı beş yukarı karşılarız. Sen çayını iç hele!

— Sağol yavrum, sağol! dedi, yeniden Ağa...

Yaşamak umudu yalayıp yalayıp geçiyordu yüreğini... «Demek daha iş varmış bende» diye söylendi içinden.

Fazla oturmaya gelmezdi bugün. «Ahır durup, batman döğmeliydi.»

Geline :

— Her ne teklifat olursa canla baş üstüne. Damadım ile haber beklerim, dedi.

«Eyvallah»ı çökertti. Dikliğinde yürüdü...

İniş aşağı kayar gibiydi. Çocukluğundaki kızak kayışını ansıdı. Onu da iyi becerirdi.

43.

DOĞRUCA hamamın yolunu tuttu. Hamamcıya müjdeyi verecekti.

Mustafa Ağa külhanın önüne çömelmiş, suskun oturuyordu.

Bizimki beş on adım uzaklıktan bağırdı:

— Allah hayırlısını versin Mustafam, oldu o iş... Hemi de kül ufak. Hemi de gına gibi un...

Hamamcı yine gevezelik arıyordu. Külhana daldılar yine...

— Allah hayırlı mübarek eylesin. Allah bir yastıkta gocatsın. İnşallah evlât, torun tosun saabı olursunuz. Evlatlarından da mürüvvet görürsün. Bundan sonra sana eriş yetiş yok.

Hüseyin yalandan gülümsedi. Başını iki yana sallayarak. Sonra omuzuna babacan babacan vurdu:

— Ula Mustafa, dedi, heç yoğisem şimdi defe alma beni. Korkumun kuyusuna düşmediğime sevin. Ya «siktir»i boylasak ne olurdu şimdi? Tümünden yıkılırdım. İflâh vermez yara alırdım. Yıkılıp kalırdım külhanın ranzasında...

— Yook, yok dedi Hamamcı. İnsan it canlı. Kırk yara da alsa çekmiyor yaşamadan elini... Öyle bir yaşardın ki... Hemi de tırısına, dört nalına... Ağam öldüğü gün «ben öldüm» dedim. Gardaşlarım öldükleri zaman, «Bu yaralar bana iflâh vermez» dedim. Yine de yaşadım. Hemi de gavisinden. Sırtımdan ter boşana boşana şu söğüt kütüklerini yarışıma baksana! Hepsi yaşamayı sürdürmek için. Bir lokma ekmek deriz ya! Arkasında ne sevdalar yatıyor onun...

Sonra yeniden serinlikli konuşmasına döndü:

— Sen, saz santur, davul zurna, def dümbelek ne istersin? Onu söyle bana... Kekil hangi gün? Gına hangi gün? Gelin hamamı hangi gün?

Kızamıyordu da hani Hüseyin Ağa. Biliyordu Hamamcının huyunu, husunu...

Yine başını iki yana sallayarak güldü. Hoşlaştığı yeni sakalını yarımca sıvazladı:

— Sen, dedi, gine gavurluğunun dikindesin. Sana laf pazarı olsun da ne olursa olsun. Kendini söze kaptırdın mı, arkanda külhan sönse bile burnunu gıvırıp geçersin. Benden laf bekliyorsan dinle! Biz kekilimizi de kestik, gınamızı da yaktık, hamamımızı da ettik. Sen gayli üstüme gelme! Bu bataktan dört ibiğimi kurtaracak önde de sonda da sensin. Şu para haltını bir hala yola koyalım. Bir sürü mesarifât var ortada. Paranın idaresi pılı pırtı alım işi hanım karının. Korkumdan gelinimi bu işe sokmadım. Aslını sorarsan ona düşerdi bu hizmet. Ben çekindim. Yarın, basma fistan bir şeyler isteyecekler. Gider, hanım yavrum alır Sümerden.

Sigarasını yeniledi. Umutlu bir sesle :

— Sonra da sana «Allah razı olsun, helâl et hakkını, evladınla, eyâlile koşa yaşa» demek kalır bana. Her akla gelişte hayır dua...

Duygulandı Hamamcı, külhanın ateşini şöyle bir dürtükledi.

— Her bir emrin canla baş üstüne, dedi. Sen ahir ömründe bir «of» çek, bizim de yüreğimiz galıp galıp yağ bağlasın...

Ateşi karıştırdığı demiri ocağın kıyısına dikti:

— Kalk! Bir gayfeye gidek de şu günün şerefine birkaç bardak çay içek...

44.

KADIN Osmanlı çıktı. Devresi gün damat tekmili getirdi: «Ne münasib ise» diyordu Fadik Hatun... Gelin ekliyordu: «Çaydanlık, üç beş gayfe fincanı, üç beş çay bardağı, su bardağı...»

— Hepsi bu mu?

— Bu Ağa...

— Canla baş üstüne, Lâkin gelinim gelseydi de Mustafa Ağa'nın hanımı ile pırtıyı birlikte alsalardı Sümerden...

— Çocuğu var. Aşağılara inemez. Mustafa Ağa'nın hanımı bilir her bir şeyi... Haa, gayın validenin bir dileği var. «İmam nikâhı şehirde olsun» diyor. «Yola nikahlı çıkalım» diyor...

— Her bir emri canla baş üstüne. Onu da sen hala yola koy! Akşam yassı arası mahalle imamını eve davet et. Ben de geleyim. Kıysın dini nikâhımızı. Ötesini de gayın validen bilir. Miras için üç bölük tarlasına göz dikeceklerden değilim. Allah gecinden versin. Kalırsa her bir şey size kalmalı. Benim üç beş guruşum da ona...

— Her bir şey yarın hala yola girer, dedi damat. Yarın öğleden sonra gine gelirim... Hadi, eyvallah Ağa... Daireye geç kalmayım...

— Güle güle yavrum. İşin gücün rastgelsin... Eyilikleriniz unutulur cinsten değil. Selâmetle...

Kendine verilen önem gururunu okşadı. «Eşşek sıpası» oğulları geldi aklına... «Şu hali bir görseler dürzü dölleri» dedi. «Hüseyin elin indinde ne imiş bir görseler.» Sonra celâllendi: «Nimetsiz gavurlar, bilselerdi otuz yıldır bilirlerdi. İt eniklerine selâm veren borçlu çıkıyor zahar... Şu Salim rafazısının Mustafa'ya söylediklerine baksana! Gavur, gavurluğunda öyle bir laf söylemezken piç-

leştiler. Sonra da gem yular almaz oldular. Hesabı yukardaki görsün... Bana gelince; ayağıma bir taş tökezirse bunun acısını Salim dinsizinden çıkartırım. O zaman da can sağ, bedende dirlik olursa, Mevlâya bırakmadan hesab hanesinden bir sayfayı düşerim.»

Umutlu gününde böyle düşünüş, duygulanışından fazla hoşluk duymadı. En iyisi, aklından çıkartıp atmaktı «gadir kıymet» bilmezleri... Ve öyle yaptı.

Hamamcıyı bekledi bir süre. Yine kömür derdine düşmüştü Mustafa. Bir gözüküyor, bir yitiyordu kömür. Kış da burnunun ucunu yavaş yavaş gösterince «bulunmaz Hint kumaşı» oluyordu. Kime minnet edeceğini şaşırıyordu Hamamcı. Kamyoncu bir hava, aracı bir hava, ocakçı bir hava oluyordu. Gücün, parana yetiyordu sadece. Beşlik malı ona alıyordun... «Çocuk bilmem gaç guruş... Gadın, bir buçuk lira. Erkek aynı halt. Kese filan guruş. Şu Velediye Azalarını getireceksin hamama. Gel! diyeceksin. Şu rayiç ile, şu kömür, şu odun fiyatıyla şu hamamı bir hafta Idare et! O zaman, ben senin elini değil, ayaklarını öpeyim. N'olacak, ateş onların bağırlarına düşmüyor ya! Hamamcı Mustafa elindeki üç beşi de kömürünen duman etmiş. Nelerine? Gıçlarını bile oynatmazlar vallaha... Nasıl olsa bir göz ısmarıcı ile hemi de ucuz tarifeden evlerine kömürleri gelir. Sağda solda «Velediye Azasıyık» diye goduç goduç gezmeleri de caba... Bunların hepsi Mehdilik. Amma onun da bir türlü çıkacağı yok ki!

Böyle söylene söylene geldi hamama Mustafa Ağa...

Bizimki, Hamamcının söylediklerini pek anlamıyordu. Ama yüzündeki çizgilerden canının sıkkınlığını sezinliyordu. Bu yüzden konuyu açmadı uzun süre.

Gün batımına doğru Mustafa sağdan soldan söz açar oldu. Bir daha verdi veriştirdi. Belediye Üyelerine, kömürcülere... Bu kez serinden alıyordu laflarının ardını... Sonra Hüseyin Ağa'nın kulağına yaklaştırdı deyişini:

— Senin işten ne haber? Yeni bir elçi, yeni bir müjde var mı?

Ağa, çömelişinde oynaştı. Canlandı:

— Heye, dedi. Hemi yeni bir haber, hemicik de yeni bir müjde. «Pılı pırtı ne münasip ise alsın» diyormuş. Gızı da bir çay, gayfe haceti olsun istiyormuş. Teklifâtın cümlesi bu... Bir de «müslüman nikâhı şehirde gıyılsın» diyormuş. «Cümlesi baş üstüne» dedim damada... O, öylece gitti. Yarın akşam nikâh var. Oğlan her bir şeyi tedbirleyecek. Şimdi senin hanıma, Esma Hatun gelinime iş düşüyor. «Hali keyfiyet şöyle» de! Yavruma. Bir yetmişliğe ne üluzum ederse onu alsın. Gelin gızıma da has basmadan bir entarilik. Bir çaydanlık. İki üç fincan, üç beş çay bardağı. Hepiciği bu kadar...

Elini koyun cebine attı. Eski püskü kâğıtlar arasına sıkışmış üç beş kâğıt parayı Hamamcıya uzattı.

— Aha, dedi dağ bekçiliğinden bende kalan. Tam tamına yüz elli gayme. Gayrisini sen düşünl Köye giderken de ne verirsen, zekâtına, fitrene say!

Biraz durakladı. Sonra telaşlı telaşlı ekledi:

— Haa, yarın akşam nikaha sen de geleceksin, hanımın da. Bunu da heç aklından çıkartma. O kadar dalsız, budaksız olmadığımı görsünler. Mağara kovuğundan çıkmadığımızı anlasınlar. Hizmetin evveli bu. Nikaha birlikte gitmek...

Mustafa Ağa keyifli keyifli :

— Sen heç gam yeme goca erkek, dedi. Emirlerinin cümlesi baş üstüne. Hatunun hanesine varınca «Şo işten» de bir hayırlı, müjdeli haber gönderirsen, yüreğimin başı buz gibi soğuyacak. Bir gelen gidenle «Hüseyin Ağa'dan sana hokelekli bir selâm var» lâfını ulaştırırsan ben her bir şeyi anlarım. «Beline guvvet» diye bir kaç paket hurma gönderirim. O zaman müjdeyi aldığımı anlar, vazifene sadakatla devam edersinl.

Şakaları hoşundan karşıladı. Külhanla oynayan Hamamcıyı kucaklayıp öptü. İyisinden duygulandı. Gözleri buğulu buğulu oldu. Orada kesti işi. Gözyaşına kederde de, sevinçte de düşmandı da o yüzden...

— Yine yoruldum Mustafam, dedi. Ben ranzama çıkayım. Külhan önüne iki üç dilim ekmek bırak yeter. Eze-

né kadar da gelme! Bu kez savak vermem. Külhanın ardını geçirmem gece boyu...

Ranzanın merdivenlerine doğru yürüdü. Biraz mitilinin üstünde bağdaş kurup oturdu. Duygulanış, düşünüş yine kapısını aralıyordu. Yüz vermedi ikisine de... Mitiline gömüldü. Uykusu yoktu. Hayaller kapısını araladılar bu kez de. Önce köydeki rahat yatağa ulaştı. Kaba, geniş, yün bir yatak... «Yer yatağı daha rahat olur» dedi. Sonra yüzü güleçlikte kırıştı. «Heç garyola gördün mü ki?» diye söylendi. Gelecek günü heyecan dolu buldu. İlk nikâhını ansıdı. Bir elli, elli beş yıl öncesini... Rahmetliyi heç görmemişti. Nikahta da görmemişti. Aynı dam çatı altında ayrı iki odada kıyılıyordu. Bir vekil ile. Ama, yeni «soluk birliğini» görmüştü. İyisinden geçikti... Kendi de bir otuzunda Zaloğlu Rüstem değildi ya! Davul dengi dengine vuruyordu. «Aman vursundu! Bitli paklanın kör alıcısı olur.» Böyle mırıldandı...

Gideceği köyü biliyordu. Bir de buna sevindi. Oğlunun kalaycılığında uğramışlardı bir kez... On gün kadar kalmışlardı... «Amma, yaşlıların tümü göçüp gitmiştir. Tanıyan üç beş kişi çıkar...» Köy de iyi köydü hani... «Köyün eyiliğinden daha çok benim ev dirliğim... Evde 'dır dır' olursa köy de zulmet olup yıkılır üstüme...»

Uyudu. Aklında Hamamcıya verdiği sözü unutmayarak...

Külhanın yirmi beş mumluk ampulü tavan aralığına fersiz fersiz değiyordu. Kalktı. Aşağı indi. Külhanın ağız başındaki kütüğe oturdu. Kömür iştahlı iştahlı, gıcık gıcık alev bırakıyordu. «Bu gavur alaf niye beni umutlandırır, dertlerimden sıyırır?» diye söylendi...

İştahlı ateş, adi adıma düşünceye dek kömür atılmazdı. Sarı, mavi karışımı renge baktı ve daldı...

Dizginini yumuşak bırakmıştı. Duygulandı, düşündü, hayalledi... Gecenin bitmez uzunluğunu bir bölüm böyle tüketti.

Alevler dillerini kısarken Ağa üç beş kürek kömür attı külhana. Ve yalnızlığının yanına uzandı. Ama yarınından umutlu olarak...

45.

MUSTAFA Ağa'nın evi hamam bitişiğindeydi. Hanımı da gündüz kadınlar hamamının yöneticisi idi. Hüseyin Ağa'yı iyi tanır, sever, sayar, gönlünce acırdı kimsesizliğine, çaresizliğine...

Umutlandı, habere çok sevindi. «Keşkelerim, keşkelerim» diyordu. «Muratsız Hüseyin Emmim ahir ömrü bir rahat yüzü görse!.. Gün görmek ondan çoktan geçmiş ya... Sürünmeden kurtulsa hiç yoksa...»

Kocasına :

— Aman Mustafa, dedi, garibe bugün için lazımık biz. Ben gidiyim çarşıya. Ne lüzum ederse alayım. Bilirim bu işleri...

Hüseyin Ağa'yı oğlu ile eve sesledi kadın:

— Gurbanı olduğum babam! Kölesi olduğum Emmim! Böyle bir halın var da bana niye duyurmassın? Mustafa da dün ağzını açtı. Sanan ki sizinki eskeriye sırrı... Herkesin ayan beyanını siz yüreğinizde saklıyorsunuz. Kul için olanların en olanı bu iş... Siz davayı benden habersiz bir menzil sürdürmüşsünüz. Bundan sonra bana düşecek hizmet canım üstü... Bizimki kömür derdine yine çarşıya döküldü. Giderken para bıraktı bana. Ben şimdi gider, her bir şeyi tekmillerim. Akşamınan da, sen, Mustafa, ben birlikte gideriz evlerine... Rahatına bak. Üzme garip, tatlı canını...

Ağa'nın önüne yiyecek bir şeyler getirdi:

— Sen yavaş yavaş lokmala! Aha ben şimdi çarşıya iniyorum.

Mantosunu giydi. Atkısını başına attı ve evden çıktı

Hüseyin Ağa bir dolup bir boşalıyordu. Sevgiden çok sağın solun merhametle üzerine üzerine gelişleri duygulandırıyor, cas cas yakıyordu içini. Kendisine kimsenin acımasına yüreği razılık getirmiyordu. «Kulun kula merhemeti mi? İçine işesinler bunun. Benim ağzımı açacak hal kalmadı ortada. Aslında sen yolu kısadan almalısın. Amma 'el içine vasiyet' var. Acınacak hale düşürdük bir kez kendimizi. Ve de buna olmam diyesice bir 'evet' möhürü bastık. Bu işi teneşir paklar...» Yine de duygularında düşüncelerinde ihtiyatlı oluyordu: «Çama çıksam aşağıda pabucum kalır...»

46.

ESMÂ HATUN kucağı dolu, yanında bir çocukla yüklü döndü eve. Gelişi, gördü bizim Ağa... Ürktü her ikisinin paket dolu gelişinden. «Bu mallara tüm para gider. Ben sersefil kalırım ortalarda. İşi daha köyün ilk haftasında boklarım. Garı 'Tuz' dese, yüreğim 'Cız' der. Bir umut ucu yok, bir arka yok, bir dayanak yok. Hamamcıya da üsteliyemem. Ben bana kalacağım yarın yapayalnız. Benim ise oklavadan evrâca varacak halim yok...»

Yine de gözleri onlarda idi. Esmâ Hatun «eve gel» der gibi işaret verdi karşıdan...

Ağa, çömelişinden dinçlikle kalkıp peşlerinden yürüdü.

Kadın bir anda odayı cihaz evinin sergi yerine çevirmişti. Birden açıvermişti bütün paketleri...

— Aha fistanlıkları! Has basmadan aldım. Aha, donluğu, gömlekliği. Aha çorabı, aha terliği... Aha yemenileri... Aha gelinin entariliği... Aha çaydanlık, cezve, fincan, çay bardağı, su bardağı... Köy yerine hiç kimse böyle şanlı şerefli guvâ gitmez. Hele, ununu elemiş eleğini duvara asmışlardan.

Korkusu sevincini yeniyordu Ağa'nın. «Ya bu mesarifatla cümle paraya bir Veladdâlin amin, çekilmişse?» Bu korku iyisinden yakıyordu yüreğini...

Duramadı :

— Eline sağlık ya yavrum, işi çok genişinden almışsın. Ne tuttu ki?

Kadın paketleri yeniden sarıp, ipliyordu:

— Ben onu bunu bilmem, Mustafa bana «ne gerekirse onu al, gayriyi de düşünürüz» talimatını verdi. «Onu gücümüz kadar lâyıkı ile uğurlayacağız,» dedi. Ben de tastikledim sözlerini. Gittim, aldım. Senin canın sağ olsun Emmim. Şimdi, gerisi düşünülecek vakit değil... Seni şanınınan, şerefininen, köye yolcu edelim. Sen ona bak!

Ağa ne düşünceğini, ne diyeceğini bilemedi. Bir büyük suskunluğa bıraktı kendini...

47.

MİNAREDEKİ hoparlör ezan sesini çatılar üstünden kaydırıp aşağılara dökerken, bizimkiler «besmeleyi» çekip yola koyuldular.

Hüseyin Ağa'nın hediyelerini her üçü paylaşıp, kendilerine tatlı bir yük etmişlerdi. Hamamcının gırgır havası vardı. Ama Ağa'nın ağır duyan kulağının hatırına susuyordu. Karısı tam bir yenge ağırlığı, yürüyüşü içinde yol alıyordu.

Soluksuz, nefessiz yokuşu tükettiler.

Gelinle kocası avlu kapısında karşıladı bizimkilerini.

Odaya saygı ile «buyur» ettiler. «Hoşgeldin» lerden sonra böyle gecelere has bir suskunluk sürdü uzun süre...

Önce Mustafa Ağa sözü aldı, ardından karısı...

Hüseyin Ağa'yı gökyüzüne çıkarıp, indirdiler.

Kervanbaşı söylenenlerin yarısını duyuyor, yarısını duymuyordu.

Helâli olacak Hatun görünmüyordu ortalarda. «Adet böyle» dedi, içinden. Sonra birkaç yüz metre yukarıdaki bağda el uşağına emanet ettiği CAN ŞENLİĞİ takıldı aklına... İki gündür yeniden düşünmediği, aramadığı, sormadığı için kendisine zorlusundan bir küfür savurdu. «Gavurluk benden taksim olur. Faydama düşünce nasıl da unuttum yavrumu?»

Bu duygularının belirtisini göstermedi. Çayını hızlıca içti sadece...

Hocanın geldiğini söylediler. Ev, tümüyle ayaklandı.

Vaktin darlığından hemen nikâha geçildi. Fadik Hatunun vekili oldu Mustafa Ağa... Ve nikâh kıyıldı. Dualar okundu.

Hoca fazla kalamadı. Hamamcı dış kapıda uğurlanırken cebine bir şeyler sıkıştırdı. «İstemez»le karışık bir «Eyvallah» sesi kaldı Hocadan geriye...

Hoca gidince öbür odadaki üç beş kadın Fadik Hatun'la birlikte odaya daldılar. Yine yer minderlerine edeplice oturdular.

Kısa bir meşveretten sonra gelecek günlerin gereği düşünüldü.

Damadın işi yüzünden cumartesi günü yola çıkılacaktı. Damat yarım günlüğüne işten kaytaracaktı. Pazar akşamı yalnızca dönecekti köyden. Gelin, bir hafta kalacaktı köyde. Anası hanesinde...

— Traktörün gıçındaki araba ile sizi göndermem dedi Mustafa Ağa. Bir cip tutarım ben. Şanlarıyla şereflerıyle öylece giderler köye... Ölmedik yal Para dediğin böyle şerefli günler için kazanılır, saklanır. Hüseyin Ağamın böyüklüğüne küçük bir ikram da bizden... Siz onun gençliğini, yiğitliğini görecektiniz. Hamdolsun bu yaşına göre yine diri. Yine dağ gibi. Bizim küçüklüğümüzde herkes gölgesinin yeliyle sallanırdı Ağa'nın...

Sürdürdü bir süre sözü Hamamcı...

Çaylar içildi. Meyveler yenildi. Yeniden çaylar tazelendi.

Geç saatte kalktı bizimkiler...

«Allah hayırlı mübarek eylesin» denildi karşılıklı.

Kıyı mahallenin fersiz sokak ışıklarında, bozuk düzen yollarda, tökeziye tökeziye aşağılara doğru indiler.

Mustafa karısının elinden tutmuş, ona yol gösteriyor, bir yandan da konuşuyordu:

— Haşâ, haşâ, Rabbülalemin de sırtı dönüklüğü, fakire fukaraya, gıyıda, köşede kalana... Şu Velediyeye bak! Aşağıları, zengin takımının oturdukları yerleri cıvalı lanbalarla «şam şam şakıtır» da, gıyıdakileri, köşelerdeki yirmi beş mumluk kör ampul ile terbiye eder. Zahar yukardakinin de zenginlerle arası iyi... Velediye bizi de küfre saptırıyor.

Ağır aksak, zar zor zengin aydınlığına ulaştılar. Bir «of» çektiler.

Hamamının önünde Esmâ Hatun eve yöneldi. Ağa'nın duaları ardından yetişerek...

Mustafa da külhanda çok kalmadı. Şöyle bir karıştırdı ateşi... Bir yanına da üç beş kürek kömür attı.

Ağa, onu da bir sürü dua ile uğurladı. Kendisi de ranzasına çekildi. Uyuyamadı bir türlü. Üzerine ağır bir durgunluk gelmişti. Yeniden aşağıya indi. Alevlerden medet umdu. Külhanın ağzı yanındaki kütüğe oturup daldı.

Hiç bir şey olmamıştı sanki... Olmamış şöyle dursun, çok çok geçmiş günlerinin yenilgisini duyuyordu içinde. Böyle bir duygu yalıyordu yüreğini... Hayallerindeki zorluklar eriyivermişti birden. Her şey kül ufak olmuştu şimdi. Bilinçaltı zorlukların hemencecik eriyişi hoşuna gitmiyordu... «Yük altında eşşek yatacak... Kırk değnek vursan kalkmayacak. Hüseyin tutup onu bilek gücü, pazu gücü, omuz gücü kaldıracaktı.» Gel gör ki eşek değnek ucu değmeden kalkmıştı. Ne zar, ne zor... «Allah yazdıysa...» «Aç açık, ekmeğe aş verirken, yağlı dürüm sıkıştırdılar eline. Aklını iki taraflı furun kapağı etme!»

Gecenin büyük uykusuzluğunu uyku yaptı kendine...

48.

HÜSEYİN Ağa'nın köye uğurlanması törenli oldu.

Mustafa Cip'i hamam önüne getirdi. Ağa'yı bindirdi. Zarf içinde harçlığını verdi. Karısı ile birlikte kendisi de öne bindi.

Aralıklı korna sesiyle gelin evinin önüne yanaştılar.

Tüm bir âlem, kıyı kenar mahalle halkı seyrangâha çıkmıştı. Kim söylemişti bu kadın milletine? Filân gün, filân saat, filân dakika ve de cip ile Fadik Hatun gelin hanımın Hüseyin Efendi'yle köye, gerdaha gidişlerini?

İn söyler, cin söylerdi bunlara. Biri bir lafın ucundan kaptı mı; ikinci gün dünyayı üç kez dolaştırırdı. Bunlar, iğnenin delliğinden Hindistan'ı seyrederlerdi.

Cip'in arka, puslu görüntüsünden sağı solu, kadın kız dolu görünce böyle söylendi Hüseyin. Sonra: «Bunlar tesbih imamiyesinden de Kabeyi seyrederler. Varsın, öyle olsun...» diye mırıldandı.

Herkes baka dursun, Fadik Hatun'u da Cip'in arka bölümüne, Ağa'nın yanına yerleştirdiler...

Ağa yer gösterdi hatununa saygılı saygılı... Fadik baş örtüsünü düzeltti...

Kızı ve damadı öne bindiler.

Araba kalkar ayak Mustafa Ağa'nın, karısının Hüseyine Ağa'ya bakışları çok duygulu oldu. İyilik dilekleri, hayırlı yolculuk istekleri duygusunu katmerledi. Bakışını sevgi dolu gözlerle üzerlerine aktardı. «Sağolun» diyebildi yalnızca... Bu aralık Fadik'le but etleri birbirine değiyordu.

Gıcıklandı. Yüreği tümüyle titredi. Yol alan araba-

nın sallantısını kulağına çeyrek yansıyan motor sesini fırsat bilip, yüz örtüsü yaparak:

— Cümlenize uğurlar olsun, diye bağırdı...

Öndekilerin dudak kırpışından onların da «Uğurlar olsun» dediklerini anladı. Fadik Hatun'a baktı. Onun gözü karşı yola çivilenmişti. Biraz daha atkısı ile yüzünü küçültmüştü. Yine de butları birbirine yarım yamalak yapışıktı. Hele cip sallandıkça, viraj aldıkça etlerin yumuşaklığı yapışı yapışı veriyordu. Bir hoş oluyordu içi. «Aceb» diyordu. «Aceb bir şeyler de olur mu?» Ah o Merzifon! Gıdığı üç okka karı sağ olsa da Hüseyin nasıl alt üst olurdu? Şu Fadik'e söylese...

Öndekiler şoförle gevezelik ettiler yol boyu. Fadik hiç konuşmadı. Ağa da geçmişinde, anında, geleceğinde dolaşıp durdu. Hep içi gıcıklanarak...

İkindin dağınıklığında araba köye girdi. Aslını sorarsanız hiç kimseyi görmeden eve tüneyeceklerdi. Ama motor sesi sağı solu ayağa kaldırdı. Tam tamına da köylü milletinin avara günlerinde...

Uğurlanış gibi istenmedik, beklenmedik karşılanış «diyeşetli» oldu. Köye cip gelmiş diyen çoluk çocuk, işsiz güçsüz, duvar dibinde pinekleyenler geli geliverdiler.

Ciple icracı gelirdi köye, ya da partili. Geçim seçim günleri olmadığına göre «ellaham» icracı idi gelen. Köylünün ise hepsi borçlu, hepsinin birbirine yüzü kara, hepsi birbirine karşı seyir meraklısıydı.

Bizimkiler gencin, yaşlının, çoluğun çocuğun, damlardan seyir tutmuş kadınların bakış ağırlığında eve, evin dar avlusuna daldılar.

Hüseyin Ağa'nın bütün alıklığı baş ucuna indi. Gerçek, düş arası toparlandı. Birbirine çarptı ayakları.

Küçük avlu kırk yıllık yol geldi. Kendini yakalayamıyordu bir türlü. Uzun tırnaklarını avuç içlerine batırdı. «Vay» dedi içinden. «Yunduk yıkandık da bir tırnak kesmek aklımıza gelmedi...» Hemen toparlandı. Avağına talim oldu. Ve de o talimle evin sofasına buyur edildi.

Şaşkınlığı azalacağına artıyordu. Tümünden seme

sersem kaz olmuştu. Gelinin «buyur,» demesine zaman kalmadan peykedeki mindere oturuverdi. «Çöken eşşeği yükü ile kaldırmaya gurban olayım. Çat ayazda, mola yerinde titremeye gurban olayım. Taş taşımaya, değnek yemeye gurban olayım. Bu ne benim başıma gelenler?»

İliklerine dek üşüyordu. Umutsuz bir üşüme...

Yanıp yakılacak da hiç bir hali yoktu. Şekvası, şikâyeti kendine ulaşmıyordu. «Mezar karanlığından kötü. İt gibi gıvrılıp ölmek varken bağın haymeliğinde, tuttuk da yiyemiyeceğimiz bokun başına geçtik. Ulan senin neyine idi bu yaşta sidik yarışı? Şimdi yüreğimin orta yerine kırk bıçak batırsalar, bir damla kanım akmaz...»

Ağa bu duygular içinde yuvarlanıp dururken:

— Baba, şöyle sekiye buyur, diyordu gelin kızı...

Toparlandı, toparlandı. Vardı sekinin baş köşesine oturdu.

«Ula, tez günde, şu benim babamı, canım ciğerim merkebimi getirseler. Bağlasam ahırın baş köşesine. Günde üç vakit yoklasam. Öpsem, koklasam...»

Fadik Hatun yemek hazırlıyor, kızı bir oralı, bir buralı gözüküyor, damat öteden beriden laf aktarıyordu. Başını sallıyordu Hüseyin Ağa arada bir. Oysa seksen yılı bir anda yaşamak istiyordu yalnızca ve kendine... İyisi ile, kötüsü ile... Dalıp dalıp gidiyordu.

Eve gelen «laf dağıtıcı» kadınlara yüz vermediler. Hayatta karşıladılar, sofaya sokmadılar.

Fadik; «Bilirim hepsinin yürek gavurluğunu. Herifi görüp de er saatte köye söz dağıtacaklar. Allah rızası için halleri mi olur kahbelerin...» diye mırıldandı...

Beş numara lanbanın alaca ışığında sofra toplandı. Yeni demlikle çay demlendi. Yeni bardaklarla, yeni alınmış kesme şekerle çay içildi.

Gece koyulaşıyordu.

— Allah rahatlık versin, deyip Ağa'nın gelin kızı ve kocası işin içinden sıyrıldılar.

49.

BİN yıldan uzun geldi Fadik Hatun'un oyalanması Hüseyin Ağa'ya.

«Bir girsem şu odaya da, kara sabahı görsem. Bugün ölümün baştacı olduğu gün. Yook, yook bir sabahı bulayım. Hayırlı şerli sabahı... Kara sabahı...»

Fadik odasının kapısını açtı. Geri dönüp duvara asılı lanbayı aldı. Odaya doğru yürüdü. «Gel» der gibi «buyur» der gibi baş oynaşımiyle Ağa'yı gerdek odasına, zifâf gecesine davet etti.

Dirilikle kalktı Hüseyin. Topçu menziline girmemiş piyade gibi rahat. Ama, odaya ilk adımını atınca, topçu menziline girdiğinin gümbürtüsünü yürek atışında duydu. Fadik, duvardaki çiviye lanbayı asarken, odanın makatına yığılır gibi oturdu. Tezecikten kendini toparladı yeniden. Bağdaşına geçti ve de hemencecik bir sigara yaktı.

Odanın ortasında bir yer yatağı vardı. Hazır bir yatak, iştahlı bir yatak. Öper gibi baktı yatağa... Tüm bir bedenini kaba yatak, kaba yorgan, kaba yastığa bırakacaktı. Kafir ansıma bu! Hamamcı Mustafa Ağa'nın kulağına bağıra bağıra söylediği sözler geldi aklına: «Lakin, şo işten ne haber?» Yüzü buruştu. «Yok gibime gelir Mustafam» diye söylendi.

Sağ ile sol ile yalandan uğraşan kadın lanbayı kıstı. Bu «yat» işareti idi.

Sessiz bir film idi ortada oynanan. Üstelik, ışık azlığında soyunan Ağa'nın kol, beden hareketleri çamur duvarda büyük, büyücecik yansımalar bırakıyordu.

Yatağa gömüldü. Gömülmesi ile birlikte de Hatun lan-

bayı üfledi. Soyundu. Giriverdi yavaşcacık yanına... Sırt döndü. Heykelleşti. Atlar da, merkebler de böyle yaparlardı dişiliklerinde erkeklerine... Karısını ansıdı. Çiçeği burnunda, on sekizindeki karısını. Ona da mı tenbihlemişlerdi? O da böyle girmişti ilk gece yatağa... Sonra yarım yamalak dönmüştü. Yatağın ortasına. Hüseyin demir gibi parmaklarıyla omuz altı kollarından tutup kendine çekmişti. Diri diri memeleri giysisinin gerisinden göğsüne yumuşak yumuşak rampa yapıyordu. Elinin biriyle belini sarmaladı sonra... Al al olup «alaflaşmış» yanaklarını sulanmış dudaklarıyla öpüyor, öpüyordu. Kızın saçları dağılmıştı yastığın dört bir yönüne... Ve gözleri kapalı, kendinden geçik...

Tam sırasıydı ya! Aklına oğlu Salim geliverdi birden. Ardından da bir dizi küfür... «Şu akıl denene de kilit olmalı arada bir. Ben can alıp can veriyorum, gel gör ki gavur aklım nerelerde?» Bu yetmedi. Gavur aklı alıp onu yeniden Merzifon'a götürdü. O, gıdığı üç okka, bacakları Avanos testisi gibi karıya... Sonra merkeb kervanları tüm bir düğümlerini çözdüler. On, otuz kez yük götürüp getirdi Yozgat-Samsun arası... Bir «lahavle» çekti içinden. Ve sol kolunu sırtı dönük Hatuna attı. «Ben istiyorum da o istemez mi?» diye düşündü. Biraz daha sıklaştırdı kol düğümünü... Bedenini yavaş yavaş tümüyle yapıştırdı. Ayakları, ayaklarını aradı. Buldu...

İkisi de uzun donluydu. Beden yumuşaklıklarına giysileri aracılık ediyordu.

Ağa bir Merzifon heyecanıyla kalça üstüne el attı Hatun'un. Biliyordu uçkurlu olduğunu donun. Sıcak bir kalça eti yakaladı sadece... «Aceb kendimi bulur muyum» diye işin üzerine üzerine varıyordu. Kadını yarım bölüm kendine doğru çevirdi. Hiç sesi çıkmadı Hatun'un. Bir eli kalçasında, bir eli omuzunu tutarak çökük yanaklarını öptü. Bedeninde hafif bir uyanma başladı. On on beş yıldır cünub olmuyordu. Rüyasına ne kadın giriyordu ne de bir kız. Düşü azmıyordu. Şimdi yavaş bir gevşeme başlamıştı bedeninde. Sevinir gibi oldu. Ama daha çok öncelerden

«bu iş olmaz» inancı ve bunu besleyen korku gevşediği anda kendisini yakaladı. Tüm bir bedeni pörsüdü. Elleri yavaş yavaş kadının bedeninden el çektiler. Kadın her bir şeyi anlamıştı. Gavisinden sırtını döndü... «Gıvrıl da yat!» dese bağırarak söylemesi gerekecek, ses kızı ve güveysinin bulunduğu odaya ulaşacaktı...

Hüseyin Ağa kıvrılıp yattı. Bin duygunun, bin düşüncenin kapısını kilitlemeyerek...

50.

ER SAAT kadın kalktı. Sessizce odadan çıktı. Hüseyin Ağa uyanıktı zaten... Belli etmedi uyanıklığını... Yenilgisinin ezikliği içindeydi. Hele kadının o istekli hali ezikliğini katmerliyordu. «Ula, eğer bende iş olsaymış zorlu çünbüş, zorlu fasıl döktürürmüşüz. Ahir ömrüm iyisinden mamur olurmuş» diye söylendi. Sonra geçmişte çektiği sefillik geldi aklına. «Gavur yokluk tüm ilikten düşürdü. Yavan ekmek, guru gavurgaya çevirdi.»

Canı burnunda yatağın içinde dönüp durdu. Düşünmeden edemiyordu. Düşündükçe de tedirginliği artıyordu. «Yuların ucunu elimizden gaçırdık. Şu iş olsaydı tümünden dizginime girerdi. On günde, yirmi günde bir olsa, yine yeterdi...»

Sonra yüreğine umut geldi: «Mevlâdan umut kesilmez. Bakarsın, açılırım...» Ama, bu laflara içi ısınmadı. «Çürük cevizsin gayli sen Hüsevin. Ne emmeye yararsın, ne gömmeye... Seninki böyle gider gayli. Emanetini teslime dek bu böyle gider.»

Birden kalktı. Dar, küçük pencereyi kapayan örtüyü araladı. İlk ışık yürüdü içeri... Avuç içi avlu, pis derbederdi. Bir sigara yaktı. Makata bağdaşını kurup tüttürdü. «İsi icik de arsızlığa vurmalı. Bizim islerin ince eleyip sık dokunacak halı var mı ki, kaldı mı ki? Gıçı noduldan nasır bağlamış merkep gibi. Çiftesiz, tekmesiz. Irahat diliyorsa yüreğin bu iş böyle... Her şeyi kendine dert edinip de hop oturup hop kalkmanın neyine faydası olur?»

Güveyi giysilerini giydi. Ürkek ürkek oda kapısını araladı. Fadik Hatun ocak başındaydı. Çorba kaynatıyor-

du zahar. «Şo iş olsaydı yunma suyu kaynatacaktı çorba yerine,» diye düşündü. Gülesi geldi.

Sofaya girdi. Kadın toparlandı. Bir «buyur» havası vardı bakışında. Ferahlık geldi Ağa'ya.

— Kolay gelsin, dedi. Hayırlı sabahlar olsun.

— Sana da.

Duyacağı sesle söylemesi umudunu daha da artırdı. Makatın köşesine iç serinliği ile oturdu.

Güneş çıkıverdi karşı tepenin boynundan. Pencereden içeri daldı. Dünya genişledi.

Biraz sonra gelin de oda kapısından göründü. İyi sabahlar diledi Ağa'ya. Yüzünün çizgilerine baktı. Anaşına göz attı. Bakıştılar. Ocağın yanına gelip çömeldi. Çin gibiydi kız. Hallerine, tavırlarına bakıp da, «Gece ne oldu ne bitti?» sonucuna varmaya çalışıyordu. «İş yok» dedi, içinden. Halbuki kendileri kumrular gibi sevişmişlerdi gece boyu. Kocası yatak yorgunluğunun rahatlığında mışıl mışıl uyuyordu. Varsın uyusundu. «Helâl olsun yiğidime uyku. Ne uykusu? Her bir şeyim...»

Fadik Hatun yer sofrasını serdi. Kızına:

— Uyart, şu kocanı, dedi. Kış uykusuna mı yattı?

— Çorbaya kalkmayacak Ana. «İcik bedenim kırgın» dedi. «Siz yeyin» dedi. «Varsın uyusun.»

İçinden de «Helbet uyuyacak. Gece boyu iflahını kestim...» diye kıtır kıtır güldü...

51.

ELİN uşağına, karısına kızına laf gerek. İyi imiş, kötü imiş. Hayrına imiş, şerrine imiş. Laf olsun da ne olursa olsun. Laf olsun da ucu, sonu nereye varırsa varsın... Hem de şu son güzün tenbellik günlerinde...

Millet, çengelini Fadik Hatun'un hanesine attı. Et mi kaynıyor, dert mi kaynıyor?

Kimi nüfus, künye memuru kesildi. Bu ihtiyar neyin necisi? Nerden gelir, nereye gider?

Kimi de «hali keyfiyetin tahkiki» ile görevli... «Neyi var, neyi yok? Fadik Hatun nesine aldandı?»

Kızı, kadını da yorgan altı davasına «şo işe».

Künye, nüfus tahkik memurları haftaya varmadan şehirden tekmil getirdiler. Yaşı, başı, boyu posu, oğlu, kızı, torunu, tosunu? Tümüyle bir tekmil... Hemi de nüfus kağıdına uygun. Tasdikli...

Hali keyfiyet? Ol canib de tamam. Bir başına seyip... İki oğlu var, hayırsız. Ahir Hamamcı Mustafa nam bir kişinin külhanına sığınmış. Bağ bekçiliğinde Fadik'in kızını tanımış. Örflü bir Ağası varmış. Kızın kocasını gece bekçiliğinden kurtarmış. Mükâfat olarak da Hatun hanesine «İç guvâliği» verilmiş. Mitil... Cep delik, cepken delik...

«Şo işe» gelince: İş yok. Fadik sır katiplerine söylemiş.

Böylece köy, Ağa'nın geliş haftası bitmeden merak perdesini yırttı. Her iş gün ışığına çıktı.

Köylü ferahladı.

Sonra davul iki türlü ses verdi... Acımak, irdemek...

«Vah anam! Allah kimsenin yolunu yolsuzlara düşürmesin. Evlât verirse de hayırlısını versin, devlet verirse de. Buna Mevlâm evlât vermiş hayırsız. Devletin yüzünü bile göstermemiş. Fadik, sırtı sırta verse de ahir ömründe üç beş gün rahat yüzü görse garib adam.»

«Get anam get! Bu karı aklını, fikrini peynir ekmekle yemiş. Parası yok, pulu yok! Dişi yok, guşu yok... Neyine ganmış aceb? Merhamet ise, bir yetimi yanına evlâtlık alsın... akıl alır iş değil bununki...»

Hüseyin Ağanın ise, yenenden denenden, hiç bir şeyden haberi yoktu. Kursağı bir sıcak çorba görüyordu. Kaba yatakta sırtı bir dirlik bulmuştu. Geçen sekiz on gün içinde sabaha karşısının sidik şişkinliğinde ürkek bir iki çıkartma hamlesi yaptı. Karaya basamadan utanç denizinin dibini boyladı. «Bir daha da üstelemeyim. İrezilliğimi tümüynen artırmayım. Anlaşılan barut yok. Az bir icik varsa da ellâham o da iyisinden ıslak. Sıva tutmaz cıvık çamur.»

Dirliksizliği, Can Şenliği sevgili merkebi yüzündendi. Şehre giden bir Allahın kulu sırtına atlayıp getirmemişti köye... «Tümü fantazi oldu bu köylü milletinin. Bedâva binit varken motorun arabasında, parayla gidip gelmeyi şan şeref sayıyorlar. Çare yok. Birine para verip getittireceğim garibimi...»

Sonra kendisine iyisinden kızdı: «Hani senin de şu milletten kalır bir yanın yok. Sen de gavurun bir tekisin. Dilsiz hayvanın ahı seni iflah mı ettirir sanırsın? Ahir çekersin yaptığın bu zulmun cezasını. Dürzülüğünün, rafazılığının, hakiyetsizliğinin cezasını...»

Sonra aklı oğlu Salim'e takıldı... «Ben bir eşşeğe yaptığımın cezasını bekliyorum. O dürzü dölü bir insana, hemi de dölünden düştüğü Ağasına bunca zulum yapar, evini gabancalar 'üç beş guruş' deyince gönderdiğin elçiye 'siktir' çeker... O görmeyecek mi, bulmayacak mı cezasını? Kim verecek bu cezayı ona? Allah mı? Benim görmediğim infazı ne yapayım? Eee, hayırlısı! Gün ola, harman ola...»

52.

BEŞ sekiz gün evden, eve gelip giden kadınların «dırdırı» zulmundan odasından çıkamaz oldu. Köylü milletinden bir Allahın kulunu tanıyamadı. Ahir, patladı:

— Fadik Hatun, dedi. «Merhaba» diyeceğim konu komşudan bir Allahın kulu yok mu?

Fadik kulağına yaklaştı:

— Var, var ya, get odaya, get cami önüne! Herkes tanıyor gıybetinde zaten...

«Doğru» der gibi başını salladı. «En iyisi cami önü» dedi içinden. Sonra bu aklını da beğenmedi. «İmam ezanın kösteğine bastırınca ne halt edeceğim? Kalkıp oradan uzaklaşsan eloğlu ardından lafı yetiştirir: Yaşından başından da utanmıyor. Ezanı kulak ardına atıp, siktirip gidiyor, derler. Camiden içerisi desen kendine, ayağın alışık değil. Doğru dürüst vakit namazlarının kaç rekât olduğunu çoktan unutup gittin. Ağam rahmetlik de beynamazın bir tekiydi. 'Besmeleyi' bile öğretmedi bize. Balkan çıkmasaydı, ben de alnım secde görmeden gelir giderdim. Din için harp olur da, din iman gayretine namaz, niyaz olmaz mı? Kafkas'ı da öyle, Arab çölünde din gardaşlarımızın hiyanetlerine uğradığımız muharebelerde de öyle. Harp, dizimi yatkın kıldıydı namaza... Can korkusu desen değil, benim için... Uyduk kalabalığa, 'Uyduk imam-ı azize.' O işi de orada bitirdik. Sonra Hüseyin'i ara da bul! Mevlâm bağışlasın. Bir suçumuz ona... Kulu na gelince, kimsenin kılucu hakkı yok üstümde. Almadım, verdim. Kandırmadım. Aha, sonu oğlun denen it eniği... Malımın, mülkümün üstüne oturdu. Sonunda da hakaret... Vay, olmam diyesice gavur! Vay, tez günde bulasıca!.»

Kalktı. İzin diledi Hatun'undan:

— Anlaşılan gobeğimizi kendi elimizle keseceğiz. Bir varayım cami önüne. Çökerteyim selâmı. Gerisi kolay...

Yürüdü dik dik. Bu, rahat dikliğine sevindi. «Garı Allahın doğrusu iyi bakıyor bana. Bakarsın on yirmi gün sonra 'oraya' da dirlik gelir. Hele iliklerim bir dolsun...»

Güldü. «Seninki, kuru söğütten düdük kavlatmak. Seninki, yavan gökten rahmet beklemek.. Bekle! Çıkmadık canda her daim umut vardır.»

Cami önünde kimseyi göremedi öğle sonu. Bir gölge büyüyüp duruyordu sadece. «Bu serinlikte de kimse gölgeye tünemez» diye mırıldandı. «Bu mevsim insanın bedeni gün ışığı arar. Olsalar, olsalar öbür yamaçtadır cümlesi...»

Camiyi geçti. Geçer geçmez de beş sekiz köylüyü sırtları cami duvarına dayalı, çömelmiş halde gördü.

Kövlüler Ağa'ya baktılar ve kıpırdaştılar. Yalandan diz üstü avağa kalkanlar da oldu. «Hos geldin» ettiler. Kulağının ağır duyduğunu da cümlesi öğrenmisti. Sözlerinin üstüne basa basa konuşuyorlardı. Bir aralık bizimki lafı kaptı:

— Komşular, dedi. icinizde beni tanıyan belkim kalmadı. Amma, ben kövünüzü tanırım. Bir otuz, kırk yıl öncesi... Oğlum ile galevciliğe geldivdik. On gün gadar misafiriniz olmus idik. Pek cana yakındı o günün adamı. Şimdi bunca gündür aranızdavım da, bir «hoş geldin» bir «merhaba» diven çıkmadı. Canınız sağolsun... Gavri ben de sizin köylünüz oldum. Allah hepinizden razı olsun. Coluğunuza, cocuğunuza bağışlasın. İtiniz ürsün, tütününüz tütsün... Cenab-ı Mevlâm hiç birinizi darda, bunda bırakmasın.

Bir ara kövlülerden sigara uzatanlar oldu. «Eyvallahı» çökertip aldı birisinden. Bir diğeri cakmağını çaktı. Ona da bir «sağol» bıraktı. Köylüler hallarınca özür dilediler.

— Yook, efendim. Yok ağalar. Hepiniz birlikte sağolun. Hanenizde koşa yaşayın. Şu ikrâmınız aralığı kapattı.

Sağdan soldan söz ettiler bir süre... Gerçekten de söze sohbete girilmemişti henüz. Birkaçı içlerinden; «İmam efendi iyi bir cemaat ehli kazandı» diye mırıldandılar. O aralık uzun paltolu, uzun kara sakallı, abdest almak için kollarını dirseklerini üstüne sıvamış biri «Selâmunaleyküm»ü şeddeleyip önlerinden geçti pınara doğru. Oturanların çoğunluğunda bir tedirginlik başladı.

— Bizim İmam Efendi, dedi yanındaki Hüseyin Ağaya...

— Allah başınızdan eksik etmesin. Yer gök dua berekâtına ayakta durur.

Yavaştan birkaçı «Amin» dediler. Ağa duyamadı.

İmamın abdest almaya gidişinden sonra bir dirliksizlik arttı oturanlarda. Yavaştan birer birer selâmsız, sabahsız sıvışmaya başladılar. Hüseyin Ağa işi çaktı. Mırıldanır gibi konuşarak ayağa kalktı:

— Sağlıcakla kalın, dedi, bugünün yarını da var.

Ellerini arkasına bağladı. Diri ayaklarla eve doğru kaydı. «İyi cemaat ehli olur» diyenler hava aldılar.

53.

DEVRESİ günler türlü diller döktü de zor buldu yavrusunu şehirden getireceği... Hemi de parasıyla... Biliyordu kimsenin yaralı parmağa işemediğini... Bir bu köyde mi? Tüm bir dünyada...

Gücü parasına iyice yetince «Can Şenliği» geldi.

Avluya girişini hayattan görünce:

— Vay benim babam! diye bağırdı.

Koşar adım oldu üç beş metreyi. Boynuna sarıldı. Burun üstlerini öptü, kokladı. Yeniden sarıldı boynuna...

Eşek, önce hapşırır gibi oldu. Sonra boyun uzunluğunu yukarı doğru kaldırdı. Burun aralığını buruşturdu. Bir büyük anırış bıraktı dört bir yöne...

Fadik, Hüseyin'in merkebi sevişini kıskanmadı. Eğer «Şo iş» olsa kıskanırdı belki de...

O da seviverdi birden eşeği... Derli toplu, sağlıklı, erkek...

Evin küçük ahırında hayvan adına zırnık yoktu. Terkedilmis, perişan. Nerede ise damı çökecek...

Hüseyin Ağa bir iki saat içinde ahırı eledi, beledi. Dirlik düzene soktu. Karnı aç yavrusunu bağladı. Hemen saman bulmaya koştu.

Bir çuval saman buldu kaşla göz arasında. Yiğitçe getirdi eve...

Bolca yığdı önündeki yeygiliğe samanı. Öötü, çıktı... Dar dünyası genişlemişti. Yaşama isteği artmıştı. Fadik'e minneti, teşekkürü büyümüştü yeniden. Ve de söyledi.

54.

BİRİ şehre giderken gaz ısmarlıyordu, tuz ısmarlıyordu. Şeker, şerbet ısmarlıyordu. Et ısmarlıyordu, elma ısmarlıyordu. «Battı balık yan gider. Göreceğimiz gün üç gün ise de, beylik paşalık günü olsun!» Sonra içi bütünüyle titriyordu. «Paran bitti mi sen de kendini bitmiş say!»

Varlıkta darlık olmuyordu. «Şo işi» unutup gitmişlerdi. Zaten çareleri de yoktu. Bazan, kurdun kurda baktığı gibi bakıyorlardı birbirlerine. Sonra gevşiyorlardı.

Köy laf kıtlığında sözü yine bizimkilerin üstünde gezindiriyordu. «Herif seksen yaşında. Ayağının bir ucu çukurda. Ak saçından, sakalından utanmayıp, Hoca 'Allahüekber' diyecekken ipi kırıp eve kaçıyor. Dinsizin bir teki... Cuma namazına da geldiği yok. Sözü, sohbetine bakmayın! Murtad takımından...»

Köyden hacca gitmişler körüklüyorlardı bu ateşi... Köylünün de işi ne? «Eşhedüyü» çökertiyorlardı. Hiç yoksa kendi suçluluklarını bir başkasının üstüne yıkıp işin içinden sıyrılmak için «Vallaha da ayıp, billaha da ayıp. O yaşa ben gelsem alnımı secdeden kaldırmam,» diyorlardı.

Döne dolaşa konuşulanlar Hüseyin Ağa'nın ağır aksak kulağına ulaştı. Ayânı ile beyânı ile...

Evde dirlik yavaşından bozuluyordu namaz yüzünden. Ağa boyun vermiyordu:

— Bana namazdan, niyazdan söz açan de deyyusların çoğu beynamaz... Namaz kaçağı, kerhanecinin bir teki... Ezan sesi yaklaşırken benden önce sıvışırlar cami peykesinden. Sonra da yük yıkacak yer ararlar. Benim gibi ga-

ribi buldular da zalim poyraz gibi eserler üstüme üstüme...

Sonra yüzü hırstan, ağır bir kedere döndü:

— Hatun, dedi, sen beni namazım, niyazım için mi gabullendin?

Fadik'in de suratı karışıyor, o da bağırıyordu:

— Vardığın yer kör ise gözünü kırpıdarak bak! Madem millet senden namaz umar, git, kıl! İşinin adı ne? Merkebine baktığın kadar namazına da bak!

Hüseyin güçlükle, çaresizliğin bir araya karıştığı baş sallaması yaptı uzun süre. Sonra;

— Olmaz ya! Olur diye düşünürük...

Homurtu sürüp gidiyordu.

Hüseyin de şaşkın. Birazcık peykede oturuyor, sonra yavrusunu yokluyor, otuna samanına bakıyor, karanlık ahırda bir yana çömelip üst üste üç beş sigara içiyor, duygulanıp gidiyordu.

«Dünyasının içine aha şu benim yavrum, eşşeğim işesin... Neresine baksan diz boyu milek. Nideyim? Çaresizim! Gayri de bir başka sığınak olmaz benim için... Ölümden başka...»

55.

BU ARA köyün «sinnek» karıları da boş durmadılar. «Madem bir iki bini var, ne diye kendi koynunda gezdirir? Versin sanal 'Al, Hatun' desin. 'Gereğini gereken yerde harca.' Baktın mı cebine? Gıçının içinde saklayacak değil ya!»

«Kırk söz bir büyü yerine geçer» derler. Sağdan soldan, günler boyu kadınların söyledikleri Fadik'in beynini yıkadı. «Doğru» dedi kendince. «Bir fırsatta bakayım ceplerine...»

Ve bir sabah tedbirsiz Hüseyin şalvar, gömlek avlunun kıyıcığındakl helâya gidince, Fadik Ağa'nın ceket ceplerini kolaçan etti. Bile bile elli liralığı biliyordu zar zor. Ve bir tek vardı ellilik. Bir kaç da on lira... Sağı, solu, hepsi bu...

Bir kalınca kağıdın, yarı yırtık bir zarfın içindeydi paralar. Olduğu gibi yeniden yerli yerine yerleştirdi. Ceketi yerine koydu. Hiç bir şey olmamış gibi sofaya döndü... Ocağın başına geçti. Çorbasını karıştırdı. Ağanın dönüşünde de hiç renk vermedi. «Garılar haklı» diyordu içinden. «Nerede bin, ikibin? Kara gaşına, elâ gözüne hasret değilim ya! Cebindeki yüz, yüzelli de bitince tüm üstüme yıkılacak... Kendi yetmez gibi bir de eşşeğl... İşin tabanını çalayım... Zaten hacısı, hocası irdedi. Garıların vurduğu def düzgün. Parası bir kıyıda ise bir zaman elin alemin dediğini kulak ardı edip sürdürürüm bu dirliği. Yok ise, o sağ, ben selâmet...»

Hemencecik üstüne varmayı da canı çekmedi. «Beş on gün sonra bir münasib zamanda...»

56.

AĞAÇLAR, yapraksızlaşan dallarını, kasım ayının niyeti belirsiz gökyüzüne teslim etmişlerdi çoktan. Sabahları ortalık buz ayazdı. Don, «Çözüleyim mi, çözülmeyeyim mi?» diye düşünüyordu her gün. Sonra, vaz geçiyordu.

Mavi, domuzuna mavi kesiliyordu. Güneş de, parlak giysisinin en hasını giyiniyor, sıcaklık yönünden hayırsız bir tafra satarak, aşağılardan geç çıkıp, erken kayboluyordu.

Otu, çöpü, tezeği olan yalan yanlış ocağını, sobasını tüttürüyordu...

Fadik hanesinde yakacak kıttı. Ne ineği vardı, ne öküzü... Tezek hak getire... Dere kıyısındaki küçük tarlasının eteğindeki beş on söğütün dallarını budamıştı daha ilk güz... Yakacak yönünden olup olacak rahmeti de buydu...

Bulutlar kasım ortası birkaç kez homurdanarak geçtiler. Bir kar düşmeye başlarsa ardını, arasını Tanrı bilirdi gayrik... Tüm bir dünya buz kesilirdi...

Böyle günlerde Fadik Hatun yangısı bol bir komşu evine sığınırdı gündüz boyu... Akşam da küçük odasındaki minicik odun sobasını ateşler, önüne diz yıkardı...

«Şimdi ise şeriat hökmü... Evde er kişi var, yakmazsan olmaz..»

Karılar yeniden üzerine üzerine geldiler. Hacı takımı, imam, Hüseyin Ağa'yı afarozda birleştiler. Fadik: «Bir, iki binim var diyen ortaya çıkartır. Sorayım gayfi... Ak gün, kara gün belli olsun,» dedi kendi kendine... Yılmıştı gerçekten komşu karılarının dırdırından... Para varsa ortaya çıkar. O da livan livan, gerine gerine «İlâniyet»

verirdi dört bir yöne... Hem de «Yarın bu yüzon, yüzotuz bitince, üzerime yıkılır. Yük olur kalır,» korkusundan yüreğini feraha kavuştururdu.

İkindi ezanı okunuyordu. Fadik «Aha, şimdi gelir bizim namaz gaçağı» dedi. Doğruydu. Daha sözü bitmeden Hüseyin avluda gözüktü... «Akşamınan açarım para işini... Eğer altı kıl ise, para yok ise, herkes tez günde başının çaresine bakar. Benim dert çekecek, yük götürecek halim çoktan geçti. Bizim gavur gızın yediği bok bu evlenme... Alışıp gittiydim zaten yalnızlığa.» Söylenip durdu içinden...

Ağa, sofaya daldı. Kadın pencere önünde oturuyordu. Yalandan kımıldadı olduğu yerde. Hepsi o kadar...

Hüseyin «selâm»ı çökertip peykeye oturdu... Fadik'e baktı. Bir şeyler yamıyordu. Yüzü donuktu. Yalandan Ağa'ya bakıp, yeniden işine çevirdi başını. Bir Tanrı kelâmı çıkmadı ağzından...

İşkillendi. Sigara yaktı. «Bir bokluk var. Bu garı heç böyle davranmadı bugüne dek» dedi içinden. «Tövbe bir bokluk var. Yüzünde bulutlar dolaşıyor. Bu karı yel olup eseceğe, dolu olup yağacağa benzer. Aceb namaz yüzünden mi? Öyleyse, kılıp da kurtulsak mı dersin? İş namaz işi ise golay. Allahı gandırmak zor amma, şu dürzü takımını, deyyus takımını gandırmanın çaresi var. Bir ikindileri uğrarım camiye... İkindi namazı da sekiz rekât. Dördü sünnet, dördü farz. Sünneti kendin kılarsın, farzı hoca ile... Sonra vızıla eve... Öğle sonraları çık dışarı, ikindi sonu dön... Namaz meraklılarına da, 'Öbür vakıtları evde edâ ediyorum' de! Başka bir halt yok da iş namaz ise, o iş golay...»

Gölgeler büyüdü, ardından da koyu bir akşam geldi. Daha ardından da kör karanlık...

Saatlerce iki sözü bir araya getirip seslenmediler birbirlerine...

Suskunlukla yenildi akşam yemeği. Yine peykesine çekildi Hüseyin... Beş numara lambanın fersiz ışığı, pencereden içeri kayan karanlık şüphesini, korkusunu artırıyordu...

Fadik sofrayı topladı. Gaz ocağını getirdi kilerden, yaktı. Üstüne çaydanlığı oturttu.

«Of» dedi, içinden Hüseyin. «Korkum boşuna imiş. Bir namaz işiyse golay. Anlaşılan o da değil. Belkim de ücudunda bir kırıklık var da onun donukluğu... Ondan sessizliği, sakinliği.»

Su, birden kaynayıverdi. Çay birden demleniverdi. Tepsiye iki bardak çay doldurup Fadik, Ağa'nın dizi dibine oturuverdi...

Nevri yeniden döndü. Kuşkusu yenilendi... «Yook, yok, bu işin içinde bir bokluk var.»

Serinkanlılığını bozmadı... Sigarasını tüttürüp, çayını yudumlamaya başladı.

Fadik güreşe alttan girdi. Yumuşak, temkinli:

— Hüseyin Ağa sana bir şey soracağım. Aramızda ayrılık gayrılık yok. Birbirimizin tüm bir halini bilelim. Benim halim ayan beyân. Gıldır güçük bir iki parça tarlam var. Ortakçıya veririm, her yıl. Çıkan zahra (zahire) unumu bulgurumu zor karşılar. Çerçöp üç beş söğüdü budatır, yalan yanlış gışlık yangımı tedariklerim. Üstümün, giymez olasıca giyeceğini, gazımı, tuzumu, çayımı, şekerimi guvâm (güveyim) garşılar. Allah kül diye avuçladığını altın etsin. Onlar da olmasaydı sersefildim köy yerinde. Buralarda candan tutacak bir dalım da galmadı. Kimi şehre, kimi gazaya göçtüler. Sen say bir başıma galdım. Gızım, guvâm, «Yanımıza gel» dediler. Ben rahmetlinin tütününü tüttürmek için o rahatlığı da deptim. Benim halim bu... Senin de hayırsız iki oğlun olduğunu söylediler. Sefillik çektiğini söylediler. Eh, ona da yazık, bana da deyip gabullendim seni... Bu arada ölümlük, galımlık bin ikibin bir şeylerin olduğu da çıtılattılar... Sen söylemişsin bizim gıza... Ağa, senin bu paraların nerde? Üstünde mi? Bizde erkeğin elbisesi garıştırılmaz. Onun için sordum. Üstünde mi?

Lambanın alaca aydınlığında kırk renge girip çıktı Hüseyin'in yüzü. Tırnağının ucundan, tepesinin doruğuna kadar titredi. Yarım dakika sürdü kendini toparlaması... Bağ-

daşında ayak değiştirip, renk vermemek için «olmaz olasıca tuzak çayı» yudumlarken içinden söyleniyordu: «Sen ermişsin Hüseyin. Ermez oll İkindiden bu yana 'bu işin içinde bir bokluk var' demedim boş yere... Korktuğum başıma geldi. Kıstırdım kuyruğumu kapana... Ki, gurtulmanın da mümkinâtı yok... Bu iş de burada biteceğe benzer. Vay benim gârib merkebim!»

— Fadik Hatun, anam! Gelinime, sevgili yavruma söylediğim doğru. Elinin artığı bin ikibin bir şeyim var ölümlük, dirimlik. Lakin param şehirde, pangada. Lüzum ettikçe arada bir gider, üç beş alırım diye orada bıraktım. Defteri de Hamamcı Mustafa'da... Üstüme alıp, getirip sana verseydim daha iyi olurdu. Amma cahallık. İnsan bu yaşı buluyor da cahallık perdesi yırtılmıyor. Hepsi senin sayılır. Şimdilik cebimizde beş on bir şeyler var. Bizim garib dirliğimizi birkaç ay sürdürür. Sonra lüzumatı olunca gider, alır gelirim...

Fadik dikkatini hiç bozmadı:

— Haaa, şunu bir bileyim. Gerisi kolay. Emme bir şey değil, iki şey diyeceğim sana. Bu bizim garı milleti it milleti. Herhal bizim gızın gevezeliği... Bir ikibinin olduğunu söylemiş köye gelişinde garılara... Şimdi cümlesi başımın derdi «Sarı giremiseler dakmadı ya, bir ikibin bir şeyleri varmış... Goysun yastığının altına...» derler... Ne söylesem başa çıkamam fışgılarla... Getir, görsünler! Dırdırlarının ardını alayım. Sonramacığım, senin benim bir ayağım çukurda. Kimin ölüp, kimin kalacağını Mevlâm bilir. Allah gecinden versin ya, sana bir emri Hak olsa, bir ikibininin galacağı yer merhametsiz uşakların. Köyde böyle bir hikâye geçti de ordan biliyom. Borçtan gözünü açamayan köylünün pangada parası mı olur diyecağan? Olanın oluyor. Para ile imanın kimde olduğu belli olmuyor. Oldu bu köyde öyle bir iş. Emme bir kez. Oldu ya! Beni helâlin biliyorsan, yarından tezi yok şehre gideceksin! Pangadaki o paraları alıp getireceksin! Çağıracağım bizim orosbu garıları. «Aha» diyeceğim. Saymayı bilmem ya «Şuna bin, şuna Ikibln derler. Dilleriniz

gıçlarınıza gitsin...» Yarından tezi yok, in şehre! Motor yok ise merkebine atla... Süreceği üç dört saat. Kızıma da uğra! İcik hediklik buğdayı var. Onu da götür! Akşam misâfir kalırsın onlarda. Devresi gün, havanın iyiliğinde dönersin köye! Ben de bir «off» çekerim sağa sola...

Hüseyin Ağa dip tabanından yıkıldığını anlıyordu. Kadının konuşmasını kulağını bütünüyle vererek dinliyor, hem de içinde konuşup duruyordu: «Boku yedik. Bu iş de burda biter. Bekçiliğin kadar sürdü, ya arkası? Onu bana, ben bile söylemeyeceğim...»

Çay, ikiyi üçü buldu. Sigara beş mi, on mu belirsiz. Dizler, uyuşuk uyuşuk. Ne söylenecek? Belirsiz, karışık...

Zoraki, iştahsız kendini toparladı... Güçlü görünmeye çalıştı:

— Emrin canla baş üstüne, dedi. Yarın, guşluğun alaca sıcağında yola çıkayım. Hemi de yavrum ile... Motorun vagonetinde bağrıma değecek soğuk yel ciğerime işler... Yavaş yavaş yol alırık bizim ağa ile... Akşama varmadan da şehri buluruk... Sen hedikliğini hazırla gızıma...

Kendince inandırıcı değildi konuşması. Ama, kadın inandı. Bir güleçlik doldu yüzüne...

— Bir çay daha içen mi?

— Sağol, içerim...

Odalarına çekildiler. Ufacık sobayı yaktı kadın. Lambanın ışığını sonuna dek açtı.

Hüseyin Ağaya ağır bir suskunluk gelmişti. Belli etmemeye çalıştı:

— Gızıma, guvâne başka bir diyeceğin yok mu?

— Zabah derim...

Yatağa kıvrılıverdi birden. Ne geçmişi, ne geleceği... Umursamaz bir uykuya bıraktı kendini...

57.

ER HOROZDA uyandı. Bedeninin Fadik'e iyice yapıştığını hissetti. Kendisi mi gitmişti, o mu yanaşmıştı? Bunu bilmediğine, bilemediğine sevindi. Ve ayırmadı bedenini bedeninden...

Uzun bir süre böyle kaldı. Beyni, türlü yönde zorluyordu kendisini. Oysaki ne düşünmek, ne duymak... Bir kara taş gibi ağır, sessiz, donuk kalmak diliyordu yüreği...

Çaresiz, yavaşça sıyrıldı yataktan. Kadıncağız, derin derin uyuyordu. Aydınlanmamış yüzüne yalandan baktı. Pencereye yürüdü. Perdeyi araladı. İlk ışık girsin diye. Tanyeri ince, pembe bir çizgi çizmeye özeniyordu. Yeryüzüne gökten dökülen görünmez aydınlık, ortalığı körlükten kurtarmıştı.

Odadan yavaşçacık sıyrıldı. Avlu kapısını açtı. Bir çat ayaz karşıladı bedenini. Aldırmadı. Avluyu geçti, ahıra girdi.

Tümüyle karanlıktı ahır. Ama, yavrusu ahır siyahlığının ötesinde bir siyahtı. Ayakta, durgun duruyordu. Karnının tokluğuna sevindi. Yaklaştı. Sırtını tümüyle bir sıvazladı. Sonra kollarını boynuna doladı. Alın ortası öptü, kokladı...

Ufak pencereden ilk ışığın içeri sızmasına rıza göstermiyordu yüreği... Böylesi bir dirliğin, karanlık, tüm karanlık bir dirliğin hasreti içindeydi bir iki aydır.

Sigara da ne «nezzetliydi» şimdi. Biri bitmeden diğerini ekliyordu. «Ulan kerhaneci Berber Necip» dedi. Nerden aklına gelmişti? Deyişinin üstüne oturdu. «Ulan rafazı, sakalımın enini, boyunu senden mi sorarlar? Kes dedim, kısa et dedim. Direndin durdun. Vay, altı ayda

bir gelirmişim. Kısasından kısa kestirmişim. Sana ne dürzü? Şu ömür denen kerhaneciye hesap verdiğim yetmez gibi, bir de sana mı hesap vereceğim? Haydi, bak! Hesap isteyen isteyene... Yukarıdaki hesap ister. İstesin... Toprağının altına girince yek kalem söylerim söyleceğimi... Dön, gel dünyasına: Şu garı hesap ister. Var şehre, Mustafa'yı gör... Hesap ister... Daha sen selâmı çökertmeden 'hoş geldin' demeden, 'şo işten ne haber?' der, hesap ister...»

Sırtını, dayandığı ahır duvarına sürttü:

«Hoş» dedi, «kimseye de hesap vermeyeceğim. Şimdi, bizim hesap alma günümüz başlıyor...»

Aydınlığın dört bir yanı sardığını sezinliyordu.

Yeniden saman attı, Can Şenliğine. Yeniden sıvazladı ve ahırdan ayrıldı.

Hatun yine ocağını tüttürmüştü. «Daim olsun» dedi, içinden. Sonra da bu dileğinin pişmanlığına düştü. Büyük bir belirsizlik, suskunluk içinde peykeye bağdaşını kurdu.

Fadik birkaç kez baktı Ağa'ya, göz attı. Dün sabahının, ikindisinin, akşamının belirtilerinin tümünü gördü. «Vıy» dedi. «Vıy, bu herifin parası varsa ben de eşşek olur anırırım. Gine lafını gelin guvâ edecek... Olanın hali bu olmaz...»

Kurt gavurluğundaydı her ikisi de... Ama Fadik baskın. Siyasetçi... Ağa da istememezlik içinde serin...

Sabah çorbasında ne kadar kendini zorladıysa da Hüseyin güleç bir yüze ulaşamadı. Üstelik konuşmadı bile...

Güneşin dikleşmesini bekliyordu. O da oldu.

Hücum borusu çalınıyordu artık...

Namlusuna fişeğini sürdü. Kasaturasını yokladı.

— Fadik Hatun, hazır mı gelinime götüreceklerim?

— Hazır, hazır...

— Şoo, benim hâbemin (heybemin) iki yanına taksim et!.

Kadın «doğru» der gibi başını salladı. Torbadaki he-

diklik buğdayı kaşla göz arası iki ufak torba etti.

— Bir minder gerek merkebimin sırtına... Bel kuşağı kendiri ben çoktan buldum.

Sofada üç beş minder vardı. Hatun:

— Hangisini alırsan all dedi.

En allı, morlusunu seçti Hüseyin. Yavrusuna yakışanı buydu.

Avluda Fadik, Hüseyin, merkez toplaşıverdiler. Sırtına heybe atılmış, yularlı eşek dimdikti. Hüseyin de öyle. Yalnız biraz Hatun pörsük...

Düşünülecek, duygulanacak an değildi şimdi...

Önce dalgın bir gülümseme dolaştı Ağa'nın yüzünde. Sonra bakışını kadının tüm göz bebeğine yapıştırdı:

— Sağlıcakla kal! Şunun şurası gidiş geliş. Tümü tümüne iki gün. Hepsi o kadar...

Yarım, yavaş Fadik'in «güle güle» deyişini duymadı.

Yiğitçe merkebine atlayıp, sokak aralıklarına köyü bıraktı.

Gök gavuruna mavi, güneş edepsizce güzeldi. Sağ sol birikinti sular, donuktu. Onlar da beyaz, mavi arası bir gerneşme içindeydiler.

Hiç birini umursamadı Ağa... Düşüncesine de kilit vurmuş gibiydi. Duygularını, yavrusunun boynuna hafif hafif, sevgi içtenliğiyle vurduğu küçük ince çubukta eritiyordu...

58.

YAVRUSUNUN, Can Şenliğinin ayak seslerinde dalıp gitmişti. Bir, bir daha yaşadı seksen yılını. Mutluluklarıyla, rezillikleriyle... O, dağ gibi bedenini hayalledi... «Çuvalı tek kolumla tutar, eşşeğin sırtı ortası oturttururdum. Bindiğim merkebin göbeği toprağa yapışırdı. Merzifon'da, o şaraplı kafa ile beş sekiz vız gelirdi. Siktir et şimdi hepsini... Olan oldu, biten bitti. Sen şimdi başlayacağa bak!..»

Merkebi durdurup sigara yaktı. Sonra:

«Yürü aslan babam» dedi. «Yürü. Lakin dönüş yolunun kapalı olduğunu bil de öyle yürü... Nazlım benim! Akıllarınca bin ikibin getirmek için gönderdiler beni... Sen de bilirsin ki, benim cebimdekinden gayri yüz, iklyüz guruşumun olmadığını... Hani, az mı bekledik aşağıdan zeytin, peynir, ekmeğin gelmesini? İki paket cuvara gelmesini... Oysa seni otlatacağım bir kıyı çayır vardı bağda... Ya ben? Gönderirlerse, getirirlerse yiyeceğim... Dirlik değildi. Amma, gel gör ki o da dirlikmiş... Boş ver hepsine... Sen gıdış gıdış yürü! Kulağım duymasa da yüreğim duyar...»

Öğleyi yola sardırdı. Soğuktu ortalık. Aldırmadı. Bacakları üşüyordu yalnızca... O da önemli değildi. Ama, «Cehennemde niye ki buz yok?» diye söylendi. Hiç güleceği yoktu. Yine de güldü...

Yavaş yavaş gökyüzü pus bağlıyordu. Güneşin çalımı çoktan bozulmuştu. Sevindi... Sağ üstünde bulutlar yavaşından geriniyorlardı... Batıda boşluk giysi değiştiriyordu.

«Vay da ne çabuk yürür şu bulut milleti?» dedi. Son-

ra ekledi: «Varsın yürüsünler! Fırtınaya dönmezlerse alacağım kalır...»

Eğlenecek bir şey bulmuştu. Bugün de eğlenilecek günün tam hasıydı. Hemi de Karagöz, Hacivat yukarılardaydı. Bulutlar arasından sakal oynatıyorlardı.

Böylece «güle eğlene» şehre yaklaştı. Gökyüzündeki oyun sürüp gidiyordu. «Aha» dedi. «Fırtına ile birlikte kar geliyor. Ben şehirde hanı bulur bulmaz, bu da aşağı iner...»

Dokunmadı merkebin gidişine. O da her bir şeyi anlamış gibi ayağını tezleştirmişti...

59.

TERS, aşağı yollardan şehre girdi. «Hiç bir tanıdık görmesin» istiyordu.

Şehirde arta kalan hanlardan birinin ahırına eşeğini bağladı. Burada kendisini kimsecikler tanımazdı. Heybenin gözlerindeki hedikliğin bir parçasını, satın aldığı bir kalbur samanın üstüne attı.

Dışarıları, tüm bir ayazı ayağının altına almıştı. Ve de Ağa'nın dediği gibi fırına yavaş yavaş dört bir yanı sarıyordu.

Heybesine sırt verip bir süre oturdu hanın ranzasında. Aydınlık, gitti gidecek arasıydı. Kararlı kişilerin büyüklüğü, suskunluğu içindeydi. Düşüncesinin gelmişine, geçmişine kilit vurmuştu...

Hana ayak hizmeti yapan bir çocuk gördü. Bir kıyıya çağırdı. Bir beş lira sıkıştırdı eline:

— Oğlum, dedi, ne yap, yap, bana bir büyük şişe gazyağı bul şimdi. Zabah er saat gideceğim köye. Hepisi bir lira ederse, dört lirası da senin...

Çocuk hiç görmediği bu büyük bahşişin keyfine sır oldu birden.

Bol sigarasını üst üste yaktı. Başı yüreğinin içine gömülmüştü. Çocuğu bekliyordu.

Arayı çok uzatmadan sır olan çocuk geliverdi. Elinde bir şişe gaz ile...

Ağa:

— Sağ ol yavrum, dedi, çocuğa.

Şişeyi aldı. Sol kol altına sıkıştırdı...

Alaca karanlık bitti. Gökyüzünün uluması arttı. Fır-

tına ve acı yel ile birlikte kar şehre inmişti...

Bir «Oh» çekti içinden. «Az daha kudur,» dedi. «Zaten kuduracağın var amma, az daha kudurl.»

O dediği de oldu. Fırtına yeri göğü bir etti. Üstelik gecenin karanlığı tuz biber ekiyordu üstüne... Cebine yerleştirdi gazyağı şişesini. Ranzaya sığınmış, sobadan medet uman üç beş köylüye hiç mi hiç bakmadı. Karanlığın büyüklüğüne sığınarak ranzadan indi. Ahıra geçti. Küçük aydınlık içinde yavrusunu buldu. O, yine karnı doymuşların hayvansal mutluluğu içindeydi...

Ağa, köşedeki musluğa doğru yürüdü. Kova vardı bir iki tek. Birini doldurdu. Önüne getirdi. Merkeb doyasıya içti. Hapşırdı...

Hüseyin'in içinde duygunun doğurduğu büyük bir şaşkınlık alabura oldu. Ölümden ağır bir keder yüreğini «cas, cas» yaktı. Bir yandan da yaşantının büyük varlığını, acı gururunu CAN ŞENLİĞİ ile paylaşıyordu. İfadesizlikler canını sıktı. Can sıkkınlığı iradeyi «buyur» etti.

Yavrusunu bütün gönül gücüyle, iç gücüyle, yürek gücüyle kucakladı. Gözleri buğulandı. Ahır tümüyle kararır gibi oldu. Yeniden toparladı kendini... Merkebi on, otuz kez öptü, boynundan kucaklayarak...

Eşek, hırsla huysuzlaşarak yerinde oynaştı durdu. Canı burnunda olan Hüseyin daha fazla duramadı. Dışarıya fırladı.

Fırtına bütün azgınlığı ile Ağa'ya «merhaba» dedi... O da: «Eh» dedi. «Zaman olursa böylesine ilâyıklı olmalı...»

Yelin kudurganlığı bütünüyle üstündeydi. Azgın boğalar gibi bir o yana, bir bu yana saldırıyordu... Yer göğe kalkıyor, gök yere iniyordu. Yapıtların gölge çizgileri bir gözüküyor, bir kayboluyordu.

Ağa, büyük bir umursamazlıkla yürüdü. Fırtınanın üstüne üstüne varıyordu, istekle. Umursamadan...

Evine gidiyordu. Otuz kırk yıldır uğramadığı evine... «Amma da ayıp etmişti...» Doğduğu, büyüdüğü, çocukluğunun, gençliğinin, evliliğinin geçtiği, iki oğul yetiştir-

diği özbeöz kendi evine, otuz, kırk yıl gitmemek? Çok bir ayıptı...

Geç de kalsa gidiyordu işte. Hem de fırtına ulurken... Kar, tozum tozum tozarken... Nerde ise eli boş gitmenin üzüntüsünü duyacaktı.

Toparlandı: «Ben ahir ömrümde beşyüz, bin isteyince 'siktir' duyduğum evime gidiyorum...»

Doğadaki azgın oluşumu, sağını solunu, gittiği sokakları seviyordu: «Bu toprak eziyetsiz. Kar yağsa, yel gudursa yine eziyetsiz. Her biri seksen yıl kahrımı çektiler de bir 'vah' demediler...»

Evine doğru yaklaşıyordu ters yoldan. Sokaklardaki fersiz ışıklar kar tanecikleriyle oynaşıyor, arada bir yitip gidiyorlardı. Fırtına büyük bir «dış gıcırtısı» ile şehrin üstüne oturmuştu. Kimden ne istediği belli değildi. İncin cirit oynuyordu ortalarda. Geceyi, boşlukları ile insanlar sokaklara bırakmışlardı. Un, kepek karışımı kar alabura oluyordu ortalıkta...

Ağa, azgın geceye papuç bırakmadan yürüdü. Ara sokakları tüketti. Evine geliyordu. Ama, ön kapıdan değil, derenin dikliğine bakan tandırlıktan girecekti hanesine...

Derenin, tandırlığa bakan karşı, dik yamacına geldi. Toparladı biraz kendini. Bu yamaçlardaki kış kıyamet, bahar, yaz, güz geçen çocukluk yıllarını ansıdı. Kızak kayışı gözü önüne geldi. Suyu ile seli ile, kışı ile yıllarını tükettiği dereye baktı. Ağaçlara baktı. Söğütlere, kavaklara. Bu çıplaklıklarında bir yatıp, bir yuvarlanıyorlardı, fırtınadan.

Azgın yelin ıslığı kulaklarına doldu. İyice, her zamandan daha iyice, daha rahat duyuyordu ıslığı... «Ne de gozel ıslık çalardım çocukluğumda» diye içinde mırıldandı. Sonra altında kızak varmış gibi hemencecik yer tutunmuş ince karın üstüne oturdu. Kayıverdi birden dereye...

Derenin avuç içi suyunu çiğneyip geçti. Bilek ucu ayaklarının soğuk suya batışına, çıkışına aldırmadı.

Bu yamacı da soluksuz çıktı. Kar tozuşuyordu dört

bir yönünde. Tandırlık şimdi burnu dibindeydi. Fırtınanın çılgınlığında sanki daha da büyümüştü. Üstelik kendi yaptırdığı gibi... Hayır, yapıp bıraktığı gibi duruyordu başı önünde, bakışının ucunda... Pencere? Olduğu yerde, kendi takdırdığının vefâsı içinde...

Fırtınayı duldalıyordu tandırlık. Kar, birkaç adım ötede tozuşuyordu.

Sırtını pencere altı duvara dayadı. Yeniden soluğunu toparladı.

Buradan da kayıp giderdi dereye dek çocukluğunda... Ayağı derenin buzlu suyuna batar batar çıkardı da hiç oralı olmazdı. Sonra dönerdi eve. Yün çorapları buz bağlamış... «Gavur gobe!» derdi Anası. «Satılıcana dutulacaksın. İflahsız dert saracak yüreğini... Geberip gideceksin. Doğumunun zulmu galacak. Bir de evlat acısı. Olmam diyesiceler! Şu yaşta geme, dizgine gelmiyorsunuz. Ahir, çekeceğimizi Allah bilir...»

Ağası da lafın tüm bir kösteğine vururdu: «Hele şu Hüseyin sıpası! Bize dünyayı bir bir saydıracak. Olmaz olasıca it dölü. Sekizinde, onunda baş belâsı kesildi. Sonu Tanrıya emanet!» Ve tokatı ensesinin dip köküne indirirdi: «Gavur, gavur... Mehlenin it takımı. Hemi de takım başı... Sen bize çok çektirirsin murtad dölü...»

Omzunun bütün gücüyle pencereyi zorladı. Camlar, çerçeveler dayanamadılar. Fırtınanın büyük gürültüsünde «şangırtı» üç adım ötede eriyip gitti... Bir insanın rahatça girebileceği kapı açıldı.

Hüseyin, eziyetsizlikte kendini pencereden içeri attı. Bir göğüs ölçüsünde döndü. Ve mutfağın toprak tabanına yuvarlandı.

Toparladı kendini birden. Şalvar cebindeki gaz şişesine el attı. Düşmemişti, akmamıştı.

Dışarıda yel uluyor, fırtına yeri göğü bir ediyordu. Dünya kışın cezbesine sargın... Al alıyor, mor veriyordu ortalık. İyi tutturmuştu pazarını ilk kış. Keyfince yeli ulutuyor, karı savuruyor, ağaçları secde üzre toprağa bir eğip bir kaldırıyordu...

Kibriti çaktı. Ortalık küçük bir ışığa bulandı. İki adım ötesi tandırlığı gördü. Ansımalara tutsak olmanın saati, dakikası değildi.

Bir kibrit daha yaktı. Kırk, elli yıl öncesi yaptığı sarı sıva... Dört bir duvar olduğu gibi... Yalnız, ortalıkta ne saç, ne hamur teşti, ne evrâğaç, ne itâ, ne saçkı, ne yonga, ne kesmik... Ve ne de tandır alafı...

Üçüncü kibriti çaktı. Sağ dip köşede kesme odun yığılıydı. «Rahmetlinin tandırlığını odun deposu yapmışlar,» diye söylendi...

Dördüncü kibriti çaktı. Ufak ufak kıyılmış odunlara yeniden baktı.

Tek eliyle, tandırın ilk ucuna sekiz on odun getirdi. «Vaay ne de gozel bilirdi ateş yakmasını.»

Beşinci kibriti çaktı. Dışarıdaki ulumayı çoktan unutmuştu.

Odunları dengi dengine yerleştirdi. Gaz şişesini çıkardı pantolon cebinden. Yavaşcacıktan, azından gaz döktü odunlar üstüne...

Altıncı kibriti yaktı. Sevgi ile uzattı gazlı odunlara doğru.

Ortalık büyük bir aydınlığa boğuldu. Çıtırtı ile birlikte alevler büyüdüler.

Bir yandan da acı, ıslıklı bir soğuk doluyordu içeriye...

Ağa, tam karşısına oturdu «alafın».. Yüzüne, ön bedenine, diz kapaklarına ilk sıcaklık vurdu. Kıçı, oturduğu toprağın soğuğundan gıcık aldı. Çömelişe geçti. Sıcağı, ışığı tümüyle yutuyordu...

Bir elli beş yıl öncesi, karısı tandırda «pazlama» yaptı. Sıcak sıcak yedi hemen...

Sarı alevin ışığında, ışığın oynaştırdığı gölgelerde orta direk değil dama, göğün yedi katına uzuyordu. Bu tandırlığı yaparken kerestecilerden almış, bir hamalla üç ayrılığı omuz vererek eve getirmişti. Çok şükür diktiği direği bunca yıl sonra görüyordu. Evlât direğinden daha sağlam. Yaşlı marangoz: «Yavrum, Hüseyinim! Bu dam yapı-

yı ancak bu direk tutar. Toprak ağırlığını ancak bu çeker. Koca dam sayesinde bel vermez...» demişti.

«İdare lambasını da şuraya kordu rahmetlik.. Olmam diyesicelerin anası... Varsın nur içinde yatsın... Çok hakkı var üstümde. Helâlleşemeden de gitti garib...»

Geçmiş bütün bir ömür, yıkık yıkık geliyordu üstüne... Ne kadar kovsa, o kadar üsteliyordu.

Sigaradan alıyordu acısını. Genizi iyisinden yanıyordu. Aslında bunlar dert değildi, onun için. Bir süre tilki uyanıklığı gerekiyordu. «Gerisi sen sağ ben selâmet..»

Sırtının üşümesini umursamadı. Yine de bir aralık yarım sırt döndü ateşe...

Doğanın dışarıda oynadığı oyunu unuttu. Alevler büyüdükçe keyfi arttı. Sağ bitişiğinde uyuyordu oğlu Salim ile karısı... «Onlar da yaşlandılar, aslında. Amma bu eşşek dölleri yaşlandıkça 'hala yola' geleceklerine, azıttılar. İnsaftan tüm nasibsiz oldular. Bundan böyle herkes ilâyık olduğunu bulacak... Ben böyle istedim... Ve, böyle olacak... Ben de hak etmediğimi göreceğim için kederli değilim. Acımı aslında alacak çok yer var amma, yete yete gücüm eşşek sıpası oğluma yetti. Böylesi de iyi. Ahım içimde kalmayacak...»

Tandır ocağındaki alevler boylarını uzattılar. Keyifleri arttı. Sarı uzun alevin altından, can alıcı bir mavi alev fışkırıyor, ışık oynaşmaları tandırlığın siyah bedenine şakalı, sevinçli yapışıyordu.

Ağa yeniden Yozgat-Samsun arasını, tüm bir harbi, darbı yaşadı. Kürek kemiği sancıdı. Onu da hemen unuttu.

Birden ayağa kalktı. Gaz şişesi tandırın bir yanında duruyordu.

Alıp, köşedeki odunlara serpip kibriti çakmak geçti aklından. «Hele er, daha çok er» dedi. Sigarasını yeniledi. Bir kez daha başını alıp gitti. Alevler, sarı, alaca, mavi oynaşımlarını sürdürüp gidiyorlardı.

Bağdaki haymeliğin önü, yaktığı çerçöp ateş gelip gitti aklına... Sonra yine eşek gaterlerine döndü. «Vay nasıl gider, nasıl gelirlerdi, o yolları?» Yükler keyfince

ağırlaşır, keyfince hafiflerdi. Koca bir bahar yol boyu ırgalanırdı. Karın, ayak çektiği her yerde hemen çiğdemi yakalarlardı. Sonra yayla, ova, ilk baharın nazlı sarhoşluğu ile uğrun uğrun tüterdi.

Büyük bir cezbe hâli başlardı ağaçlarda. İlk kez, nar rengi, penbe, penbe beyazı bademde, kaysıda uyanırdı. Yol boyu giderken çiçek gördüklerini dönüşte çağla görürlerdi. Dünyanın bu güzel hazırlanışı, duygulandırırdı yüreğinin dip tabanından. Ama, adı eşşekçiydi. Olsundu...

Yalandan hızlanırdı merkez kervanının peşinden. Karısını düşünürdü. İki oğlunu, düşünürdü.

Harp, darp yalayıp geçti yeniden aklını. «Eller şehit, biz gazi...»

Canı sıkıldı birden... «Eee» dedi. «bu işin daha fazla üstüne varmaya gelmez. Ne bok olduğun ortada...»

Yarım sigarasını son kez istekle «Hakkını helâl et.» der gibi çekip, ocaktaki gittikçe korlaşan ateşe saygı ile attı.

Geçmiş ve gelecek bir bıçak keskinliğinde birer yöne atılmışlardı.

Işık aydınlığında hemencecik gaz şişesini buldu. Kibrit kutusu elinde, son emri bekliyordu.

Bir kış boyu yakacaklardı köşede yığılı odunu. Kömürlerine ilk «alaf» olacaktı Salim'in evinin.

Hüseyin Ağa bunun toptan keyfini görmek istiyordu. Şöyle «hop oturan, hop kalkan», dünyanın, seyrine çıkacağı bir «alaf dağı...»

Gaz şişesini odun yığınının iki noktasına dağıttı eli titremeden. Sonra çaktığı kibritleri bıraktı iki yana...

Alevler birden büyüdüler. Hüseyin Ağa alın kırışıklarını yitirdi. Sıcaklıktan yavaş yavaş karşı duvara doğru geri geri çekiliyor, bir yandan da alabildiğine gülüyordu.

Hafifinden alıyordu insanlardan acısını. Piyango oğluna vurmuştu. Çatırdayan odunlar arasında bütün hayatını, bütün insanları görüyordu. Ve hepsini ağır bir iç burukluğu ile alevler yakıyordu. Dört bir yöne dağılmaya başlayan duman yaktıklarının cesetlerinden geliyordu.

«Hoş gelsinlerdi, sefâlar getirsinlerdi...» Hep birlikte yanıp kül oluyorlardı işte. Kimseye esefi kalmamıştı. Ne güzeldi bir olmak, birlikte olmak...

Sıcak üstüne iyisinden yürüdü. Sol bölümden de kırdığı pencere yönünden soğuk içeri dalıyor, ısına ısına serinliyor, bedeninin sol bölümüne değiyordu.

Tavanı dolduran koyu duman, bir adam boyu enginliğe düştü. Sonra alçalmaya başladı.

Yavaştan duman yutmaya başlamıştı. Can kaygusu ile elinde olmaksızın pencere yönüne doğru çekildi. Ama, pencereden çıkıp gitmek için değil... Dumanın, artan yükü orada da yakaladı Ağa'yı... İtirazsız teslim oldu.

«Benim Allaha bırakacak âhım yok. Bunca insan ortasında, bu âha sen gıçını çevirdin kerhâneci dölü... Tüm bir yaşantımın haksızlıkları tecellisini sende buldu. Git, bana edenleri, beni bu hale düşürenleri bul! Paylaştır ettiğiniz zulumu... Okka, dirhem eksik düşmesin hiçbirinize... Çünki zulumda at boyu birsiniz. Biriniz de birbiriniz de... Dininizde de, devletinizde de hiç birbirinizi aratmazsınız. Sahtekârlık, haksızlık, dinsizlik, imansızlık analarınızın meme sütü ile kanınıza temel taşı oluyor. Sonra da yıkılmıyor yaptığınız zulum binası... Allah başa çıkarmış sizin ilen... Yalan!.. O da başa çıkamaz deyyusluğunuzunan... Allah, elinize geçse ona da bir oyun hazırlarsınız. Mayanız gavurluk hamuruna katılmış. Murtat takımları, it takımları... Onlara da gurban olasıcalar... Yanacakları merkebe ot atanlar!. Hepinizin anasını avradını gider ayak... Hepinizin anasını avradını...»

Fazla konuşmadı. Duman bütünüyle nefes borusunu dolduruyordu. Ağır bir öksürük sardı. Sonra köşeye yıkıldı. Ayakları karnına çekik kaldı.

Duyulmaz öksürükler, dumanın ciğer diplerindeki konukluğu ile sona erdi.

Alev çoktan tavana ulaşmış, gevrek kavak, çam tahtalarını yama yama tutuşturmuştu. Bir kol tandırlığın orta direğine, şu bizim Hüseyin Ağa'nın elli yıl önce tandırlığı yaparken omuz verip getirdiği çam direğe doğru yürüyor,

bir kol tandırlığın bitişindeki eve doğru sarkıyordu.

Orta direğin üstüne saldıran alevler çıra yapılı ağacı dama bel vermeden bir anda alıkoydu. Direğin çökmesiyle birlikte de tandırlığın henüz alev almamış sol bölümü birden, üstündeki soğuk, karlı dam toprağı ile uçuverdi.

Tam dip köşede, büyük uykusuna dalmış Ağa, çerçöp üç ağacın üstündeki ağır, kalın toprağın altına gömüldü.

Alevler Salim Usta'nın evine doğru seğirttiler. Tandırlığa bitişik kiler odası ateş aldı birden. Yatak odasına duman kokusu yayılmadan komşular koşuştular. Üç beş, ne varsa kurtardılar.

Yel, tipi, fırtına kudurganlığını artırdıkça artırdı. İtfaiyenin su fışkırtması fayda etmedi. Donarcasına üşüdükleri yanlarına kâr kaldı.

Gece boyu tüttü durdu enkâz.

Neyseki bitişikte başka bir yapıt yoktu. Evin avlu içinde oluşu mahalleyi büyük bir yangından kurtardı.

— Yahu, arkadaşım Salim Usta bu yangın nerden çıktı?

— Gardaşım, benim de aklım fikrim almadı. Varım yoğum bir evim vardı. Onu da bu yangın aldı götürdü. Kiralık bir buçuk odaya kul köle olduk.

— Senin mutfaktan çıkmış diyorlar.

— Ne mutfağı babam? Eski usul değil ki, kömürüm kaldı, yangı ucu kaldı diyesin! Yeyip içip yatalı bir saati geçmişti. Hemi de uykumun derinindeydim. Anlaşılır iş değil. Hani bir düşmanım vardı da, gundak koydu diyesin. Çok şükür böyle bir hasmımız, bir düşmanımız, kin besleyenimiz yok... Yok ya, yine de bu işin içinde bir bit yeniği var...

60.

SÜRE SÜRE bahar geldi. Salim borç harç edip iki üç gözlük bir ev yaptıracaktı, kendince...

Kış boyu düşündü. Bu İlahî gazab nerden gelmişti üstüne? Aklını evirdi, çevirdi. Bir neden bulamadı. Kendi halindeydi. Evinden işi, işinden evi... İki çocuk yetiştirmişti. Kızını gelin etmişti çoktan... Torun tosun sahibi olmuştu. Oğlu işinin bir yanından tutuyordu iyisinden. Bugün, yarın onu everecekti. Tanrının bu yangın takdiri neredendi?

Bir nisan sabahı iki üç amele tandırlıktan enkaz temizliğine «besmele» ile girdiler.

Güneşin bir hoşluk günüydü. Tüm bir sırtları ısıtacağı tutmuştu. Umut, her bir yüreğe kepçe kepçe atılıyordu.

Ameleler, bir yandan yarı toprağa gömük yanık direkleri çekiyorlar, bir yandan da küreklerle yığılmış dam toprağını yakın olan dere yönüne fırlatıyorlardı.

Amelelerden birinin küreği birden durdu. Kürek ucu, yumuşak bir şeye değiyordu. Bu yönde dam uçmasıyla birlikte bittiği için belki çuval, yatak, yastık bir şeyler kalmış olabilirdi.

Amele işi ciddiye aldı. Küreğin dikliği ile alttaki yumuşaklığın üstünü, kürüdü, kazıdı. Sonra yumuşaklığa değen son yaş, soğuk toprağı eli ile önündeki boşluğa doğru çekti, kaydırdı. Ve bağırdı korku ile:

— Bir ceset çıktı bu toprağın altından. Burada bir ölü var.

Ameleler koşuştular. Bir yanda da:

— Salim Ağa, diye bağırdılar. Koş, gel. Burada bir ceset var...

Avlu duvarının önünde bir tanışıyla gevezeliğe tutuşmuş Salim geliverdi birden.

Donakaldı. Gözleri büyüdü... Çaresiz bir sesle:

— Ağam... Diyebildi.

Hüseyin Ağa, güveylik elbisesiyle, kısalmış sakalıyla, ölümün büyük diriliğiyle karşısındaydı. Toprak altında, kışın buz dolabında, kar altında terütaze kalmıştı. Tertemizdi sanki üstü başı... Uzun, kalın bir kan ipliği ağzından sakalına doğru uzanmıştı. Kuru pelte arası siyaha çalmış bir kan. Ama yüzü taze ve mutlu... Sanki iyisinden uykusunu almış, biraz sonra uyanacak gibi. Elleri yumruk yumruk...

Salim bir süre baktı babasına. Bakışları korku, saygı arası karışık...

Ameleler ellerinde kürekleri, kazmaları donuk.

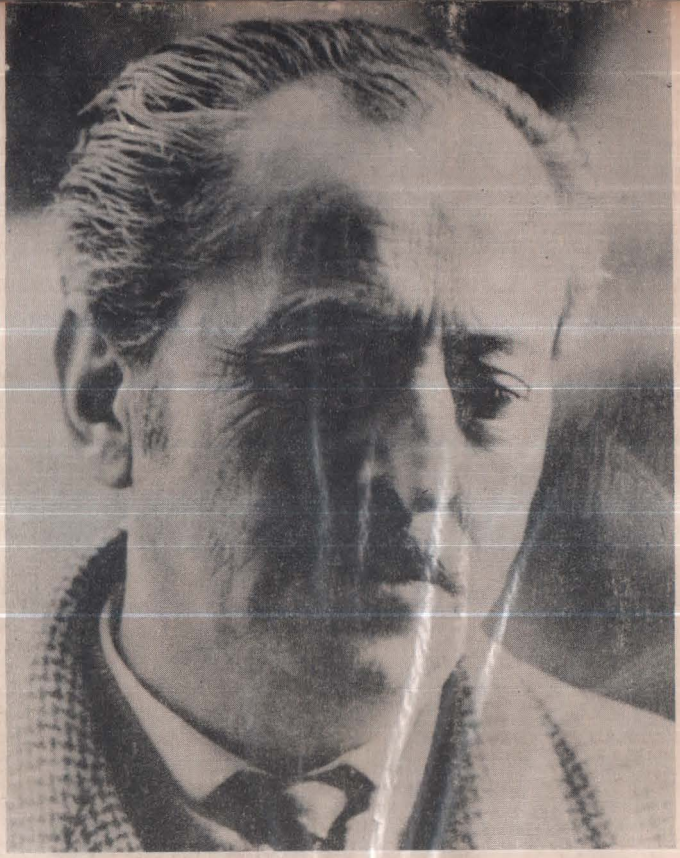
Gökyüzünün aydınlığı bir ılık yel ile Ağa'nın uykulu, umutlu yüzünü yalayıp geçti. Dere boyu, dalları henüz tomurcuk ucu boy vermeyen kavak, söğüt ağaçlarından serçeler gırtlak çilesi, orta eksik seslerini dört bir yana dağıtıyorlardı.

Salim, elleri önüne kavuşuk. Ağa'sının tazeliğini yitirmemiş yüzüne baktı. Başı öne eğildi. Mırıldandı:

— Ağa, iyi yapmaya hiç de iyi yapmadın! Amma gelgelelim, biz bu zulma çoktan ilayık idik. Çoktan çanak açmıştık...

Sonra sesi dört bir yanı tuttu:

— Ne olacaksa, bu dünyada zulum edenler, biraz da ettiklerinin karşılığını yine burada bulmalı...

Cem Yayınevi, Abbas Sayar'ın 1975 Madaralı Roman Ödülünü kazanan **Can Şenliği** romanını sunar. 1923'de Yozgat'ta doğan ve bugün de doğduğu şehirde yazarlıkla birlikte gazeteciliğini sürdüren Abbas Sayar, kitaplarını geç yayınlamakla birlikte hemen edebiyatımızdaki yerini almıştır. Ard arda yeni baskılar yapan Yılkı Atı TRT Roman Ödülünü, Çelo 1973 Türk Dil Kurumu Roman Ödülünü, Can Şenliği de 1975 Madaralı Roman Ödülünü kazanmıştır. Yorganımı Sıkı Sar adlı öykü kitabı ile Dik Bayır adlı romanı da diğer kitaplarının yeni basımlarıyla birlikte Cem Yayınevince yayınlanmış ve büyük ilgi görmüştür.

2. BASIM

Kapak Resmi: Sema Ilgaz

150 Lira